

”Vanhemmissa parasta on se, että ne tykkää minusta”

Vanhemmuuden painopisteet kolmen eri vertailuryhmän
käsitysten valossa

Pro Gradu -tutkielma
0233864 Sanna Karppinen
0233770 Ella Laukkanen
Kasvatustieteiden tiedekunta
Luokanopettajakoulutus
Kaarina Määttä
Kevät 2013

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: "Vanhemmissa parasta on se, että ne tykkää minusta":

Vanhemmuuden painopisteet kolmen eri vertailuryhmän käsitysten valossa

Tekijät: Sanna Karppinen & Ella Laukkanen

Koulutusohjelma/oppiaine: Luokanopettajakoulutus

Työn laji: Pro gradu –työ X Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 125+7

Vuosi: 2013

Tiivistelmä:

Tarkastelemme kasvatustieteen pro gradu -tutkielmassamme vanhemmuuden painopisteitä kolmen eri vertailuryhmän käsitysten valossa. Tutkimuksemme lähtökohtana on Bradley'n (2007) vanhemmuuden kuusi perustavanlaatuisia tehtävää, joiden kautta etsimme vertailuryhmien käsityksiä sekä niiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

Tutkimuksemme on tapaustutkimus, jossa tutkimme vanhemmuutta yhden koululuokan sisällä kahdeksantoista vanhemman, yhdeksäntoista oppilaan sekä luokanopettajan näkökulmasta. Tutkimusaineisto koostuu kolmesta osasta: vanhempien kyselylomaketutkimuksesta, oppilaiden kirjoitelmista ja piirustuksista sekä opettajan haastattelusta. Keräsimme aineiston keväällä 2012 ja analysoimme sen kaikki osa-alueet sisällönanalyysillä.

Teemoittelimme tutkimustulokset vanhemmuuden perustavanlaatuisten tehtävien mukaan. Selvitimme eri vertailuryhmien painotuksia vanhemmuuden tehtäviin liittyen. Tulosten perusteella voitiin havaita, että vertailuryhmät painottivat vanhemmuuden perustavanlaatuisia tehtäviä osittain samoin ja toisaalta eritavoin. Näiden tulosten perusteella loimme kuvion, josta näkyy vertailuryhmien painotukset suhteessa muihin vertailuryhmiin. Vertailuryhmissä korostui yhteisesti vanhemman tehtävä läsnäolevana rakkauden antajana, joka keskustelee ja antaa aikaa.

Avainsanat: vanhemmuus, lasten kasvatus, kotikasvatus, perhe, vanhempi-lapsisuhde

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

SISÄLLYS

JOHDANTO	4
1 NÄKÖKULMIA KASVATUKSEEN JA VANHEMMUUTEEN	7
1.1 VANHEMMUUS TIEDEIDEN KENTÄLLÄ.....	7
1.2 PERHE YHTEISKUNNAN PURISTUKSESSA	10
1.3 VANHEMMUUS HAKEE PAIKKAANSA.....	12
1.4 VANHEMMUUS JA INSTITUTIONAALISET KASVATTAJAT	16
2 KOKONAISVALTAINEN VANHEMMUUS	19
2.1 VANHEMMUUS – KATTAVA KASVATUSPROJEKTI	19
2.2 VANHEMMUUS ON OSIENSA SUMMA	21
2.3 VANHEMMUUDEN KUUSI PERUSTAVANLAATUISTA TEHTÄVÄÄ	25
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	29
4 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA	30
4.1 TAPAUSTUTKIMUS.....	30
4.2 TRIANGULAATIO.....	31
5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS	33
5.1 TUTKIMUSHENKILÖT	33
5.2 TUTKIMUSAINEISTON HANKINTA.....	34
5.2.1 Vanhemmille toteutettu kyselylomaketutkimus.....	34
5.2.2 Oppilaille toteutettu kirjoitelma- ja piirustustehtävä.....	36
5.2.3 Luokanopettajan haastattelu.....	38
5.2.4 Tutkimusluvista.....	40
5.3 AINEISTON ANALYYSI	41
5.3.1 Kysely- ja haastatteluaineiston analyysi.....	42
5.3.2 Kirjoitelmien ja piirustusten analyysi.....	45
6 TUTKIMUSTULOKSET	48
6.1 VANHEMMUUS TURVAN ANTAJANA	48
6.2 VANHEMMUUS SOSIOEMOTIONAALISENA TUKENA.....	58
6.3 VANHEMMUUS VIRIKKEISYYDEN TARJOAJANA	70
6.4 VANHEMMUUS VALVOJANA.....	80
6.5 VANHEMMUUS RUTIINIEN TARJOAJANA	90
6.6 VANHEMMUUS SOSIAALISTEN SUHTEIDEN MAHDOLLISTAJANA	96
6.7 YHTÄLÄISYYDET JA EROAVAIUUDET KOLMEN RYHMÄN KÄSITYKSISSÄ.....	101
7 POHDINTA	107
7.1 TUTKIMUSTULOSTEN POHDINTAA.....	107
7.2 LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN POHDINTAA.....	111
7.3 POHDINTAA JATKOTUTKIMUKSESTA.....	115
LÄHTEET	118
LIITTEET	126
LIITE 1	
LIITE 2	
LIITE 3	

JOHDANTO

”Elämä muuttuu merkittävällä tavalla, kun tulemme vanhemmiksi.”

Tällä lauseella alkaa Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetin johdatus aiheeseen vanhemmuus. Vanhempainnetti on yksi lukuisista vanhemmille suunnatuista Internet-sivustoista, joista vanhempi saa tietoa vanhemmuudesta ja joissa voi keskustella aiheesta. Vanhemmuus on yleisesti koettu ilmiö, sillä kaikilla on kokemuksia vanhemmuudesta ja jos ei omasta, niin vähintäänkin muiden vanhemmuudesta. Vanhemmuus on myös hyvin henkilökohtainen asia, sillä kenenkään vanhemmuus tai kokemukset vanhemmuudesta eivät ole samanlaisia kuin toisen. On siis ymmärrettävää, että ihmisillä on paljon aiheeseen liittyviä voimakkaitakin mielipiteitä.

Vanhemmuus on usein uutisotsikkojen ja erilaisten lehtikirjoitusten aiheena. Tämä ei ole ihme, sillä vanhemmuus on yhteiskunnallisesti tunnustettu ja siksikin hyvin merkittävä aihe. Suomalainen yhteiskunta säätelee vanhemman velvollisuuksia ja vastuuta lasta kohtaan. Lastensuojelulain 2 § mukaan lapsen vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapselle tulee lain mukaan turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §). Lisäksi vanhemmuus voidaan nähdä kansainvälisellä tasolla esimerkiksi vuonna 1989 solmitussa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, jonka mukaan lapselle tulee turvata arvokas ja oikeuksiltaan tasavertainen elämä.

Uutisoinnin lisäksi vanhemmuudesta tehdään tutkimusta ja kirjoitetaan kirjallisuutta, kuten erilaisia opaskirjoja vanhemmuuteen. Vanhemmille on tarjolla koko ajan enemmän tietoa siitä, mikä on hyvää kasvatusta ja mikä ei ja vanhemmat suuntaavat toimintaansa tiedostaen tai tiedostamatta tämän mukaan (Korhonen 2002, 65). Yhteiskunnallisessa keskustelussa on tullut esille myös vanhempien epävarmuus omasta vanhemmuudesta (Lämsä 2009, 23; Määttä & Uusiautti 2012a, 1).

Oma mielenkiintomme tutkimusaihetta kohtaan on herännyt nimenomaan sen ajankohtaisuudesta. Lisäksi opettajina toimiessamme olemme törmänneet erilaisiin vanhempiin ja koulun kontekstissa esiin nousseisiin vanhemmuuden haasteisiin. Tutkimuksessamme haluamme pureutua siihen, miten nykypäivän vanhemmuus näyttäytyy kolmen erilaisen, mutta samalla toisiinsa sidotun tutkimusryhmän kautta. Tutkimusryhminä toimivat yhden koululuokan oppilaat, heidän vanhempansa ja luokanopettaja. Tällä tavoin aineistosta tuli monipuolinen ja tutkimuksessamme toteutui triangulaatio. Tutkimusjoukko miettiessämme halusimme kohdentaa tapaustutkimuksen alkuopetuksen luokkaan. Lapsen ensimmäisten kouluvuosien aikana yhteistyö vanhemman ja opettajan kanssa on usein hyvin tiivistä ja sen takia oli tarkoituksenmukaista toteuttaa tapaustutkimus toisen luokan kontekstissa.

Vanhemmuutta on tutkittu aikaisemminkin kasvatustieteissä, tosin vähemmän kuin psykologian tieteenalalla. Tästä aiheesta tehdyt tutkimukset kasvatustieteessä ja psykologian tieteenalalla on aiemmin tehty suurimmaksi osaksi vanhemman näkökulmasta. Näissä tutkimuksissa on keskitytty vanhemman toimintaan, tekoihin, ajatuksiin, uskomuksiin tai kokemuksiin. Lisäksi psykologian näkökulmasta on tutkittu erityisesti lapsen ja vanhemman tunnesuhdetta. Vanhemmuuden tutkimusta on tehty myös sosiologiassa sosialisoinnin näkökulmasta. (Valkonen 2006, 11–13.) Oma tutkimuksemme vanhemmuudesta on sinänsä ainutlaatuinen sen aineiston ja näkökulman vuoksi. Yhdistämme ja vertailemme tutkimuksessa vanhempien, lasten ja opettajan näkökulmia vanhemmuuden painopisteistä. Tämän vuoksi tutkimuksemme on perusteltu ja tuo uuden näkökulman vanhemmuustutkimukseen.

Tutkielmamme alussa esittelemme teorioita vanhemmuuteen liittyen. Ensimmäisessä luvussa kerromme yleisesti vanhemmuudesta, kasvatuksesta ja perhemuodoista. Toisessa luvussa käsittelemme vanhemmuuden kokonaisvaltaisuutta ja esittelemme Bradley'n (2007, 108–124) teorian vanhemmuuden kuudesta perustavanlaatuisesta tehtävästä, mikä on

tutkimuksemme keskeisin teoria. Tämän teorian mukaisesti tarkastelemme tutkimustuloksiamme ja olemme jakaneet ne samalla tavoin kuuteen osaluokkaan. Tutkimuksen empiirisen toteuttamisen kuvailemisen jälkeen siirrymmekin tutkielmassamme esittelemään tutkimustuloksia. Tutkielmamme lopuksi pohdinnassa käymme vielä läpi kokoavasti tutkimuksestamme saatuja tuloksia ja arvioimme tutkimuksen onnistumista.

1 NÄKÖKULMIA KASVATUKSEEN JA VANHEMMUUTEEN

1.1 Vanhemmuus tieteiden kentällä

On erilaisia tapoja ymmärtää vanhemmuutta. Vanhemmuuden käsitys on tapa ymmärtää, mikä tekee vanhemman ja antaa vanhemman vastuun ja oikeudet (Austin 2007, 2). Yleisesti vanhemmuuden ymmärretään olevan isänä ja äitinä olemisen tapa, jolla lasta autetaan ja kasvatetaan kohti aikuisuutta (Leinonen 2004, 177). Tämä määritelmä ei ole kuitenkaan kovin valaiseva. Jatkuvuus auttaa vanhemman määrittelyssä. Sekä yleinen tieto että laki sanovat vanhemman olevan henkilö, joka pitää lapsesta huolta ja laittaa lapsen tarpeet tarvittaessa etusijalle ei vain päiväksi, vaan pitkäksi ajanjaksoksi. (Alstott 2004, 5.)

Suomessa lain mukaan lapsen kasvuympäristön tulee olla turvallinen ja virikkeitä antava. Lapsen kasvattajien on otettava huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja toivomukset sekä huomioitava lapsen ikä ja kehitysvaihe. Lain mukaan lapsen tulee saada osakseen ymmärrystä, hellyyttä ja turvaa eikä häntä saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti tai kohdella loukkaavasti. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 1 §.)

Vanhemmuus on monitieteinen tutkimuskohde ja sen määrittelyä voidaan lähestyä eri tieteenalojen kautta. Sitä on tutkittu erityisesti psykologisesta, sosiologisesta ja kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Psykologisessa tutkimuksessa vanhemmuudella tarkoitetaan lapsen ja vanhemman välistä merkityksellistä ihmissuhdetta, kun taas vanhemmuuden tarkastelu sosiologisesta näkökulmasta korostaa vanhemmuutta yhteiskunnallisena instituutiona, jonka pohjana ovat tavat ja lait (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 31–32). Vanhemmuus psykologisesta näkökulmasta on ennen kaikkea yksilön kannalta tärkeä, mutta sosiologinen näkökulma perustelee itsensä ympäröivän yhteiskunnan merkityksellisyydellä ja yksilön toiminnan säätelyllä (Poikolainen

2002, 61).

1970-luvulla psykologisessa vanhemmuustutkimuksessa nousi merkittäväksi suuntaukseksi ekologinen paradigma. Tämän näkemyksen mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutussuhteessa perheen ja muun ympäristön kanssa. Ekologiseen lähestymistapaan kuuluvat myös kysymykset siitä, mikä vanhempana toimimiseen vaikuttaa. Tässä suuntauksessa alettiinkin käyttää vanhemmuuden (*parenthood*) sijaan käsitettä vanhempana toimiminen (*parenting*), jolloin korostuu vanhemmuuden ”näkyvä” puoli, toiminta. (Valkonen 2006, 11–12.)

Ekologinen paradigma lähentelee sosiologista perinnettä, jonka mukaan vanhemman tehtävänä on kasvattaa lapsesta yhteiskunnan jäsen eli puhutaan sosialisatiosta. Jotta lapsesta kasvaisi täysipainoinen aikuinen, vanhemmuudelta vaaditaan monenlaista tukea ja huolenpitoa. (Bornstein 2001, 2.) Bergerin ja Bergerin (1991) mukaan sosialisatioteorian perusajatus on ihmisen kehittyminen ja itsensä luominen vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Ihminen on lähtökohtaisesti kuin sosiaalinen tuote ja socialisaatio on perehtymisprosessi sosiaaliseen maailmaan, merkityksiin ja vuorovaikutusmuotoihin. (Valkonen 2006, 12.)

Kasvatustieteessä, jossa vanhemmuutta on tutkittu huomattavasti vähemmän, on painopiste ollut kasvatustietoisuuden, -uskomuksien, -arvojen, -tavoitteiden ja -asenteiden tutkimuksessa (Valkonen 2006, 12). Värin (2002, 21) mukaan kasvatusta on mahdollista vain, kun kasvattajalla on näkemys kasvatuksen päämäärästä ja tarkoituksesta. Kasvatuksen tavoitteista käy ilmi ne asiat, joita pidetään arvokkaina. Elämän arvojen järjestys vaihtelee kuitenkin kulttuurista ja yhteiskunnasta riippuen, joten mitään yleispätevää käsitystä kasvatuksesta ei voi olla olemassa. Eri ihmiset ymmärtävät kasvatuksen päämäärän eri tavoin. Jotta voidaan määritellä kasvatuksen päämäärä, tarvitaan käsitys siitä, mikä on arvokasta ihmiselämässä. Kyseessä eivät ole yhteiskunnalliset tavoitteet, vaan perimmäinen kysymys elämän tarkoituksesta. Tämä näkökulma asettaa arvot

järjestykseen siten, että keskiössä ovat hyvät arvot kuten rakkaus, tieto ja vapaus. Lasten kasvatuksessa halutaan tuoda nämä arvot esiin ja se on yleensä selvää kasvattajalle. (Puolimatka 2010, 24, 27–29).

Ihan niin kuin monesti erilaisissa projekteissa, asetamme itsellemme tavoitteet. Niin myös Määttä (2007, 220–221) esittää, että kasvatuksessa tulee olla tavoitteet ja päämäärät. Tällöin on helpompi vastata kasvatusvaatimuksiin, kun mielessä on ne asiat, joihin erityisesti lasta haluaa kasvattaa. On mietittävä, mitkä ominaisuudet ovat lapsen tulevaisuuden kannalta tärkeitä, mitkä ominaisuudet rakentavat suotuisaa elämää ja tukevat lapsen hyvinvointia. Näitä pohtimalla vanhempi voi päättää kasvatuksen painopisteiksi esimerkiksi terveen itsetunnon, tasapainoisen tunne-elämän tukemisen tai vaikka empatiakyvyn rakentamisen. (Määttä 2007, 220–221.)

Poikolaisen mukaan kasvatuksen laatuun vaikuttaa vanhempien kasvatustietoisuus. Kasvatustietoisuus tarkoittaa vanhempien käsityksiä arvoista, ihmiskäsityksestä, tavoitteista, menetelmistä ja tuloksista liittyen lastenkasvatustoimintaan. Kasvatustietoisuus tarkoittaa myös vanhemman kykyä eritellä, pohtia ja suunnitella omaa toimintaansa ja siten vanhemman kykyä kontrolloituun ja suunnitelmalliseen kasvattamiseen. Kasvatustietoisuutta tukee myös tieto lapsen kehityksen lainalaisuuksista ja niihin pohjautuva tieto siitä, mikä tukee lapsen kehitystä. Kasvatustietoisuuteen voidaan sisällyttää myös vanhempien oman vastuun tiedostamista. (Poikolainen 2002, 11.)

Vanhemmuus on laaja aihealue ja sen määrittelemisen vaikeus käsitteenä on tunnustettu. Vanhemmuuden tutkimukseen kaivataankin ensisijaisesti käsitteiden selkeyttä. Ongelmana ovat etenkin käsitteiden päällekkäisyydet ja liian suuret käsitteet, joiden sisältö vaatii täsmennystä. (Valkonen 2006, 64; Aunola 2005, 363.) Vaikeutta lisää käsitteiden vaihtelevuus eri kielissä. Esimerkiksi suomenkielestä puuttuu *parenting*-käsite ja puhutaankin usein kasvatustyyleistä tai kasvatusilmapiiristä. Vanhemmuus ei ole kuitenkaan sama kuin kasvatusta, mikä mutkistaa ja kaventaa alkuperäistä merkitystä (Valkonen

2006, 61).

Oma tutkimuksemme on lähtökohtaisesti kasvatustieteellinen, mutta se on väistämättä yhteydessä vanhemmuuden psykologiseen ja sosiologiseen tutkimukseen. Absoluuttista vanhemmuuden määritelmää ei siis voi olla olemassakaan. Vanhemmuus on monimutkainen ja vaikea prosessi, johon liittyvät esimerkiksi lapsen kehitysvaiheet ja luonteenpiirteet (Crnic & Low 2002, 244.) Kristeri (2002, 23–24) määrittelee vanhemmuuden kasvutapahtumaksi, jolla viitataan nimenomaan siihen, ettei vanhempi ole koskaan valmis. Hän toteaa myös kokoavasti, että vanhemmuus on aina vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä.

1.2 Perhe yhteiskunnan puristuksessa

Vanhemmuuden käsitteeseen liittyy tiiviisti perhe. Perhe on paikka, jossa vanhemmuus toteutuu ja missä se laitetaan käytäntöön. Perheeseen liittyy vahvasti myös roolit. Äiti, isä ja lapsi ovat säilyviä asemia, jotka ovat suhteessa toisiinsa. Ei voida ajatella, että nämä perheroolit olisivat vain ulkoapäin annettuja ja kaikilla samanlaisia, vaan ne muotoutuvat perheenjäsenten välisistä suhteista. Lapsen syntyessä syntyy myös vanhemmuus, joka vaihtelee henkilöstä ja tilanteesta toiseen. (Marin 1994, 20.) Eri tieteenaloilla on 1990-luvulta lähtien noussut suuntaus, jossa vanhemmuutta on tutkittu kokemuksena ja sukupuolittuneena ilmiönä. (Valkonen 2006, 12–13.) Erityisesti hyvän äitiyden ja isyyden tutkimusta on tehty paljon (esim. Perälä-Littunen 2004, Korhonen 1999).

Viimeisten vuosikymmenien aikana käsitys perheestä on muuttunut. Sen määrittäminen on jopa hieman ongelmallista sen takia, että nyky-yhteiskunnassa on niin monenlaisia perheitä. (Matinlompola 2007, 113). Nykyään ydinperheiden määrä on vähentynyt ja tilalle on tullut uusia perhemuotoja, kuten yksinhuoltajaperheitä, eronneita ja yhdistettyjä perheitä, monikeskuserheitä, monivanhempaisia perheitä ja uusperheitä. 1900-luvun

aikana perheen elinkaari on lyhentynyt, perhe on haurastunut ja sen jäsenten liikkuvuus on kasvanut. Kuitenkin perhe on suosiossa edelleen ja ihmiset pyrkivät parisuhteeseen sekä perheen muodostamiseen. (Poikolainen 2002, 25; Bornstein 2001, 1.)

Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä vallitsevaksi perhetyypiksi on muodostunut moderni pienperhe, johon kuuluvat isä, äiti ja heidän lapsensa. Moderni pienperhe on tunne- ja kulutusyksikkö, joka koostuu itsenäisistä yksilöistä. Vanhemmat ja lapset ovat perheen lisäksi suuntautuneet voimakkaasti myös perhe-elämän ulkopuolelle töihin ja harrastuksiin. (Lämsä 2009, 21–24.) Perhe on ollut pitkään yhteiskunnan selkäranka ja sen yksilöitymisessä ja hajoamisessa heijastuu koko yhteiskunnan hajoaminen. Marin (1994) puhuukin perheestä, jonka voi laittaa lainausmerkkeihin yhteiskunnallisen yksilöitymisen myötä. ”Perhe” on hajonnut vähemmän sitovaksi suhteeksi, jossa on paljon sosiaalisia verkkoja. Avioituminen ja avioero ovat polkuja, joiden myötä perheenjäsenillä on omat erilaiset perheensä. (Marin 1994, 21–22.) Voidaan myös ajatella, että perhe rakentuu kuin elämänkaari eli tapahtumien mukaan (Jallinoja 2000, 10).

Myös Lämsän mukaan (2009, 21–22) suomalainen yhteiskunta ja perhe-elämä ovat muuttuneet rajusti viimeisten vuosikymmenten aikana. Aikaisemmin perheillä oli ympärillään vahvempi tukiverkosto, johon kuuluivat esimerkiksi isovanhemmat ja naapurit, mutta nyky-yhteiskunnassa tutun kasvuympäristön muodostama turvaverkko on löystynyt. Koska perheiden turvaverkot ovat heikentyneet, eivät perheet enää kykene kestäämään samanlaisia paineita. Tämä näkyy vanhempien jaksamattomuutena ja osaamattomuuden tunteina. Paineiden myötä kodin kasvatusvastuuta siirretään mielellään kasvatuksen asiantuntijoille eli esimerkiksi kouluille. (Tilus 2004, 16, 25; Huhtanen, 2007, 14.)

Stressillä on ollut jo pitkään merkittävä rooli vanhemmuuden ja perheen prosessien ymmärtämisessä (Crnic & Low 2002, 243). Perheen jäseniä nyky-yhteiskunnassa rasittavat kiire, urakehitys, paineet suoriutumisesta, tehokkuus

ja epävakaa ihmissuhteet. Nämä perheiden paineet ja sekä pahoinvointi sen jäsenissä heijastuu myös lapsiin. (Huhtanen 2007, 12–14.) Tutkimusten mukaan ne vanhemmat, jotka kokevat korkeaa stressiä vanhempana toimimisesta ovat autoritaarisempia ja tuntevat olevansa vähemmän kiinni lapsen elämässä (Deater-Deckard 2004, 74).

Tämän lisäksi lasten elämään on tullut ajan myötä uusia uhkatekijöitä median ja Internetin kautta, joita ei aikaisemmin ole ollut joita ovat muun muassa vaatimukset ulkonäöstä ja suorituksista (Lämsä 2009, 23; Uusikylä 2006, 46). Wilenius mukaan mediasta on tullut uusi mahtava kasvattaja (Wilenius 2002, 53). Lasten ja nuorten elämä sisältää nykyään uusia haasteita ja paineita, jotka omalta osaltaan vaikuttavat lasten käyttäytymiseen. Lasten elämässä olevat uudet haasteet tuovat luonnollisesti myös haasteita nykypäivän vanhemmuuteen. (Huhtanen 2007, 12–14.) Nämä asiat yhdessä ruokkivat toinen toisiaan ja ajavat vanhemmuutta muutokseen sekä uusien haasteiden eteen.

1.3 Vanhemmuus hakee paikkaansa

Yhteiskunnan muuttuminen vaikuttaa ihmisten arkeen erilaisin muutoksin ja se vaikuttaa myös vanhemmuuteen. Vanhemmuutta ja kasvatusta koskevissa tutkimuksissa (esim. Alasuutari 2003 ja Korhonen 1999) on korostettu vanhemmuudessa tapahtunutta yhteiskunnallista muutosta. Myös Poikolainen (2002, 1) kirjoittaa, että vanhempien käsitykset kasvatuksesta ja vanhemmuudesta ovat muuttuneet vuosien myötä. Yhteiskunnallisten muutosten lisäksi aikuisen suhtautuminen lasta kohtaan on muuttunut samalla kun käsitys lapsen haavoittuvuudesta on lisääntynyt. (Korhonen 2002, 65.)

Ei siis voida enää olettaa, että nykyvanhempien vanhemmuus olisi kopio edellisten sukupolvien vanhemmuudesta, mutta omien vanhempien vanhemmuus tahtoo toistua joko tiedostaen tai tiedostamatta omassa lasten kasvatuksessa. Korhosen isyystutkimuksen mukaan vanhemmuuden jatkuvuus

ei kulje käsi kädessä aiempien kokemusten kanssa, mutta se sisältää perusarvot ja lähtökohdat, joita sovelletaan nykykulttuuriin ja itselle sopiviksi. Aiempiin sukupolviin verrattuna esimerkiksi isien suhde lapsiinsa on nykypäivänä aiempaa läheisempi. Suhde on lisäksi keskustelevampi ja neuvottelevampi. (Korhonen 1999, 232–233.) Toinen esimerkki on nyky-yhteiskunnalle tyypillisen kodin ulkopuolisen palkkatyön ja perheen yhteensovittaminen on rakenteellinen ongelma ja vaatii vanhemmilta aina järjestelyjä. Kun sekä työ että perhe nähdään arvoina, on niiden yhteensovittaminen jokaisen vanhemman henkilökohtainen valintakysymys (Jallinoja 2006, 141–147). Äidin ja isän ollessa nykyisin töissä entistä tasa-arvoisemmin, vaikuttaa tämä nykyvanhemmuuteen.

Vanhemmuudessa on siirrytty tottelevaisuuskulttuurista neuvottelukulttuuriin viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana (mm. Korhonen 1999). Haverisen ja Martikaisen (2004, 67) mukaan lapsen ja vanhempien neuvottelevassa sävyssä käydyt keskustelut kaikki huomioivan yhdessä olon lisäksi ovat suotuisan ilmapiirin ominaisuuksia. Tahkokallion mukaan lasten pahoinvointi liittyy nimenomaan lasten ja vanhempien väliseen neuvottelukulttuuriin. Lapsen lisääntynyt huomioiminen on positiivinen kehityssuunta, mutta jos kaikista perheen asioista neuvotellaan eikä selkeitä rajoja aseteta, on se lapselle liikaa. (Tahkokallio 2001, 213–214.) Nykyään esiintyy ilmiö kaverivanhemmista. He eivät halua asettaa rajoja lapsilleen niin kuin vanhemman kuuluu, vaan ovat kavereita lapsensa kanssa. He jakavat aikuisuuteen kuuluvan arjen kasvavan lapsen kanssa. (Tilus 2004, 25.) Vanhemman rooli lapsen kasvattajana on mahdoton mikäli lapsen ja vanhemman suhde muistuttaa kahden aikuisen välistä suhdetta (Lämsä 2009, 31).

Vielä neuvottelevaa vanhemmuuttakin sallivampi vanhemmuuden tyyli on curling-vanhemmuus. Curling-vanhemmuuden termi alkoi levitä 2000-luvun puolivälissä Ruotsista ja siinä tulee kiinnostavalla tavalla ilmi nykyaikainen vanhemmuus. Kuten pelissä, myös curling-vanhemmuudessa vanhempi silottaa jään sileäksi lapsen elämässä vastoinkäymisiltä. (Carling & Cleve 2006, 65.)

Nykypäivän vanhemmuudessa korostuukin tasapainon etsiminen ja löytäminen. Tärkeää on tunnistaa mistä neuvotellaan ja mistä ei (Tahkokallio 2001, 214). Esimerkiksi Korhosen isyystutkimuksen isät korostivat omiin vanhempiinsa verrattuna sallivampaa ja keskustelevampaa otetta omassa vanhemmuudessaan, mutta vapaata kasvatusta isät eivät kuitenkaan kannattaneet. He halusivat kasvattaa lapsistaan kunnon kansalaisia. (Korhonen 1999, 233–234.) Tottelemisen ja neuvottelun ei tarvitse olla toistensa vihollisia, vaan ne voivat kulkea käsi kädessä.

Hyvästä vanhemmuudesta on erilaisia näkemyksiä ja mielipiteitä – todennäköisesti löytyy yhtä monta vastausta kuin vastaajaakin. Hyvän vanhemmuuden ja kasvatuksen määritteleminen on vaikeaa. Kehityspsykologiassa on etsitty tietoa siitä, millaista on positiivinen ja negatiivinen kasvatusta ja miten se vaikuttaa lapseen (esim. Baumrind 1989; Pulkkinen 1994). Ei ole olemassa kaikenkattavaa määritelmää hyvälle vanhemmuudelle. Saatetaan ajatella, että hyvän vanhemmuuden tulos on lapsi, joka kasvaa hyväksi kansalaiseksi. Kuitenkin myös huonon kasvatuksen saaneesta lapsesta voi kasvaa hyvä kansalainen, joten tämäkään kohta määritelmässä ei pidä paikkaansa. (Brown, Gourdine, Waites & Owens 2013, 110.)

Muutokset yhteiskunnassa ovat omalta osaltaan riepottelleet perheitä ja vanhemmuutta, sillä monet vanhemmat tuntevat itsensä epävarmoiksi kasvattajina (Lämsä 2009, 23; Määttä & Uusiautti 2012a, 1). Myös Poikolainen kirjoittaa, että vanhemmat ovat epävarmempia kasvatuksen suhteen nykyään kuin aikaisemmin. Enää ei tiedetä, miten lapsia tulisi kasvattaa. Se ei tokikaan tarkoita, ettei lapsia enää osata kasvattaa. Useimmat vanhemmat kyllä selviytyvät kasvatustehtävästään hyvin, mutta monet vanhemmat haluaisivat saada lisää tietoa lasten kasvatuksesta ja siihen liittyvistä asioista. (Poikolainen 2002, 1.)

Toisaalta vanhempien kokemukset siitä, etteivät enää osaa kasvattaa lapsiaan ovat ajaneet ajattelemaan omaa vanhemmuutta riittämättömänä. Vanhemmat ikään kuin kantavat syyllisyyttä omasta vanhemmuudestaan. He tietävät vastuunsa kasvattajina, mutta kokevat itsensä riittämättöminä tuohon kasvatustehtävään (Määttä 2007, 220; Määttä & Uusiautti 2012a, 1). Matinlompolon (2007, 104—105) mukaan yksi syy tähän riittämättömyyden tunteeseen on julkisuudessa ja mediassa esiintyvät kasvatusalan ammattilaiset, jotka näyttäytyvät itsevarmoina ja joilla on neuvo jokaiseen kasvatusongelmaan. Näiden ammattilaisten esitysten myötä tavalliselle vanhemmalle kehittyä mieleen kuva täydellisestä vanhemmasta, jollainen pitäisi pystyä itsekin olemaan. Se saa vanhemmat tuntemaan riittämättömyyttä, kun arjessa tulee vastaan erilaisia ongelmia, haasteita ja kriisejä lasten kasvatuksessa.

Myös Määttä (2007, 229) toteaa, että julkisessa keskustelussa näkyy vanhempien syyllisyyden ja riittämättömyyden kokemukset. Etenkin teknologia ja media on muuttanut vanhemmuuden roolia nykypäivänä. Internetissä on tarjolla jatkuvasti uutta tietoa kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. (Brown ym. 2013, 109–110.) Arjen todellinen vanhemmuus ja median luoma kuva vanhemmuudesta ovat kuitenkin usein ristiriidassa keskenään (Huhtanen 2007, 13). Ongelmien keskellä oma tunne vajaasta vanhemmuudesta korostuu ja mielessä painaa kuva täydellisestä vanhemmuudesta, jossa kaikessa onnistutaan ja kaikki osataan tehdä oikein. (Matinlompolo 2007, 104—105.) Alasuutarin tutkimuksen mukaan kasvatuksen projektimaisuudesta ja vanhemman aktiivisesta roolista seuraa tulkinta, jossa vanhempaa ja vanhemmuutta määrittelee se, miten hyvin tai huonosti lapsen elämä sujuu (Alasuutari 2003, 166).

Täydellisyyttä ei kuitenkaan ole, koska kukaan tuskin pystyy olemaan täydellinen vanhempi. Täydellinen vanhemmuus ei edes olisi hyvä vaihtoehto. Vanhempi, joka pyrkii olemaan lapselle malli täydellisyydestä, antaa myös lapselleen paineita olla täydellinen. Tällöin jää helposti huomaamatta hyvät asiat, kun kurkotetaan vain täydellisyyttä. (Määttä 2007, 231.) Rajallisuus ja

epätäydellisyys paljastavat vanhemmasta hänen persoonansa lasten mallina. Epätäydellinen vanhempi näyttää omalla esimerkillään mallin, että aina ei tarvitse onnistua eikä tietää kaikkea ja saa tehdä virheitä. Tämä antaa lapselle mahdollisuuden hyväksyä omassa elämässään usein väistämättömätkin vastoinkäymiset ilman kasvojen menettämistä tai syyllisyyttä ja häpeää. Jos taas vanhempi esittää olevansa erehtymätön, koska täydellisyyttä ei todellisuudessa ole, hän joko kieltää vahvasti omat heikkoutensa tai liioittelee voimakkaasti. (Matinlompola 2007, 105—108.) Vaikka vanhemmat haluavat kasvattaa lapsensa hyvin, ei heidän tarvitse olla täydellisiä eivätkä he näin ollen voi odottaa, että lapset ovat tai heistä kasvaa täydellisiä (Määttä & Uusiautti 2012a, 4).

1.4 Vanhemmuus ja institutionaaliset kasvattajat

Vanhemmuus ei tapahdu eristyksessä muusta maailmasta, joten kysymykset vanhemmuuden ja perheen sekä yhteiskunnan välillä ovat perusteltuja. Perhe on ja elää vaihtuvassa kulttuurisessa ja ekonomisessa sekä sosiaalisessa ja poliittisessa ympäristössä. Vanhemmuutta tutkittaessa tätä kehystä ei voida sivuuttaa. (Deater-Deckard 2004, 115.)

Koulu on suunniteltu kasvatusta ja oppimista varten ja on siksi yhteiskunnassa poikkeuksellinen järjestetty toimintaympäristö (Antikainen 1998, 176). Yhteiskunnan muutoksen myötä nykyään perheiden paineet ovat suuria, eivätkä perheet selviä niistä yhtä helposti. Siten turvaudutaan yhä enemmän ulkopuoliseen kasvatustapaan ja sen myötä myös opettajien rooli on muuttunut yhä laajemmaksi. Opettaja on kasvattaja, sosiaalityöntekijä ja perheterapeutti. (Tilus 2004, 16, 25; Huhtanen 2007, 12–13.)

Joskus kuulee puhuttavan, että vanhempien kasvatustavasta on siirretty liiaksikin koulun harteille ja että jotkut vanhemmista siirtävät kasvatustavasta itseltään koulun vastuulle. Tiluksen (2004, 16) mukaan ensisijainen kasvatustavo on kuitenkin vanhemmilla. Heidän tulee vastata lastensa

hyvinvoinnista ja antaa hyvät eväät elämään. Myös Huhtanen (2007, 38) kirjoittaa, että ensisijainen kasvatustavastuu on kodilla, vaikka nykyään puhutaankin paljon kasvatuskumppanuudesta. Uusikylän mukaan vanhemmat vastaavat kotikasvatuksesta ja opettajat koulukasvatuksesta (Uusikylä 2006, 53). Pulkkinen mukaan lapsen sosiaalisen kehityksen perusta luodaan kotona mutta koulu voi olla tärkeässä asemassa taitojen kehittäjänä (Pulkkinen 2002, 217). Alasuutarin vanhempien haastattelututkimuksen mukaan vanhemmille koulu on lapsensa keskeinen elämäntila ja opettaja lapsen kasvattaja ja merkityksellinen aikuinen lapselle. Vanhemmat jakavat kasvatuksen institutionaalisen kasvattajien kanssa, mutta pitävät itseään lapsensa asiantuntijoina. (Alasuutari 2003, 114.)

Alasuutarin tutkimuksen mukaan kasvatuksen projektiomaisuus korostaa tavoitteellisuutta. Näin ollen kasvatuksen menetelmiä sekä keinoja täytyy arvioida ja antaa tilaa asiantuntijuudelle. Vanhempien kasvatuksellisen asiantuntijuuden arvostaminen näkyy myös institutionaalisten kasvattajien arvostuksena ja kasvatustyön jakamisena näiden kasvattajien kanssa. Vanhemmat kokevat heidän olevan osana kasvatustutkimuksessa. Projektinäkökulma korostaa nyky-yhteiskunnan ammatillistumista lastenkasvatuksessa. (Alasuutari 2003, 164–165.)

Jotta lapsen hyvinvointia voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla, tulisi vanhempien ja opettajan tehdä yhteistyötä lapsen kasvatuksessa. Vuorovaikutus, kumppanuus ja tasa-arvoinen keskustelu ovat ensisijaisen tärkeitä asioita, kun puhutaan opettajan ja vanhemman välisestä kasvatuskumppanuudesta. (Cantell 2011, 286–287.) Koululla ja opettajalla on paljon mahdollisuuksia vaikuttaa lapsen hyvinvointiin positiivisesti, mutta myös negatiivisesti (Tilus 2004, 16). Vanhemman ja institutionaalisen kasvatuksen, kuten koulussa tapahtuvan opetustyön suhde on vastuun jakamista, mutta vanhemmat kokevat tämän suhteen myös uhkaavaksi. Kun institutionaalinen kasvatustyö tapahtuu vanhemmasta riippumatta, tarkoittaa se vanhemman näkökulmasta oman toimijuuden pienenemistä lapsen kehitykseen

vaikuttamisessa. (Alasuutari 2003, 165.)

Kasvatuskumppanuuden tehtävä on nimenomaan lapsen tukeminen ja hänen etunsa tavoitteleminen. Yhteistyöllä pyritään puuttumaan mahdollisiin ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Cantell 2011, 286–287.) Koulu ja koti ovat lapselle erilaisia kasvuympäristöjä ja siten on luonnollista, että lapsi käyttäytyy eri tavoin näissä paikoissa. Kasvatuskumppanuudella pyritään luomaan kokonaiskuva ja -tulkinta lapsen käyttäytymisestä. Tämä edellyttää aikuisten aitoa kiinnostusta lapseen ja myös heidän kykyä kommunikoida keskenään. Näin aikuiset voivat ymmärtää lasta syvemmin ja siten lapsen tukeminen mahdollistuu yhä paremmin. (Huhtanen 2007, 39.) Yhteinen kasvatustyö, kasvatuskumppanuus on siis ensisijaisesti lasta varten (Cantell 2011, 287).

2 KOKONAISVALTAINEN VANHEMMUUS

2.1 Vanhemmuus – kattava kasvatustyyli

Viime vuosina vanhemmuus on tullut yhä enemmän esiin kokonaisuutena vanhempien yksittäisten toimintojen sijaan (Perälä-Littunen 2004, 37). 1960-luvulla psykologisessa vanhemmuustutkimuksessa Baumrind esitti käsitteen *parentingstyle*, jolla viitataan kokonaisvaltaiseen vanhemmuuteen ja vanhempana olemiseen. Baumrindin tutkimus erottaa kolme kasvatustyyliä: autoritaarisen (*authoritarian*), ohjaavan (*authoritative*) ja sallivan (*permissive*). (Baumrind 1989, 353.) Myös Poikolaisen (2002) tutkimuksessa vanhempien käsitykset vanhemmuudesta vaihtelivat kasvatustyyliin verrattavalla tavalla autoritaarisesta kasvatuksesta rakentavaan ja ohjaavaan kasvatukseen.

Kasvatustyylien ääripää on autoritaarinen kasvatustyyli, jossa vanhempi selkeästi määrää lastaan, eikä lasta kannusteta sanalliseen viestintään. Autoritaarinen vanhempi on vaativa ja haluaa pitää lasta kontrollissa. (Baumrind 1989, 353.) Lapseen kohdistuva vallankäyttö sekä aikuisen auktoriteettiasema ovat jo pitkään herättäneet keskustelua. Yhden näkökulman mukaan kaikki vallankäyttö on pahasta eikä se anna lapselle hänen vapauttaan ja ihmisarvoaan, vaan vallankäyttö nöyryyttää ja esineellistää lapsen. (Puolimatka 2010, 245, 247.)

Baumrindin sallivassa kasvatustyyliä vanhemmat toimivat hyväksyvästi ja myönteisesti lastaan kohtaan ja lapselle annetaan paljon itsemääräämisvaltaa. Sallivat vanhemmat eivät ole vaativia ja välttävät vallan käyttöä. (Baumrind 1989, 353–354.) Sallivan vanhemman roolin ottaneet vanhemmat näkevät olevansa lapselleen enemmänkin käytettävissä lapsen tarpeen mukaan, jolloin lapsen käyttäytymistä ei kontrolloida (Poikolainen 2002, 52). Sallivaa kasvatusta voidaan verrata curling-vanhemmuuteen.

Ohjaavan kasvatuksen malli on tunnetuin psykologian ”hyvän vanhemmuuden”

määritelmä (Valkonen 2006, 60). Ohjaavassa kasvatustyyliissä vanhemmat ohjaavat lastaan johdonmukaisesti sekä perustellen ja lasta kannustetaan sanalliseen viestintään. Vanhemmat antavat lapselleen kurin ja järjestyksen tuomaa turvallisuutta, mutta myös tilaa lapsen omalle tahdolle. Vanhemmat ymmärtävät omat oikeudet aikuisina, mutta kunnioittavat myös lastensa yksilöllisyyttä ja kasvatustyylin piirteisiin kuuluu vastavuoroisuus. Vanhemmat ovat kiintymyksen osoittamisen suhteen sitoutuneita ollen rakastavia ja tukevia ja he ottavat vastuuta lapsen kasvatusympäristöstä. (Baumrind 1989, 353–354.) Ohjaavalle vanhemmalle lasten kasvattaminen on pitkäjänteistä ohjaamista kohti lapsen omaa päämäärää ja lasta kunnioitetaan. Vanhempi myös asettaa rajat ja tietyistä periaatteista pidetään kiinni. Lisäksi ohjaavalle vanhemmalle kasvatusta on tärkeää, jotta lapset oppivat toimimaan muiden kanssa ja yhteiskunnassa. (Poikolainen 2002, 55–56.) Ohjaavan kasvatuksen peruseriaatteen eli lapsen tarpeisiin vastaaminen, rajojen asettaminen, auktoriteettina toimiminen, demokraattisuus ja lapsen itsenäistymisen tukeminen ovat eri alojen tutkimusten kautta laajasti tunnustettuja hyvän vanhemmuuden sisältöjä (Valkonen 2006, 70–71).

Kasvatustyylien yhteydessä puhutaan usein myös kasvatusilmapiirin käsitteestä, joka liikkuu lapsen tarpeisiin vastaamisen ja vanhemman vaativuuden kentässä. Lapsikeskeisessä ilmapiirissä vanhempi on huomioonottava, kannustava, auttava, keskusteleva ja asettaa lapsen toiminnalle perustellut rajat. Aikuiskeskeinen kasvatusta on puolestaan sidoksissa aikuisen tarpeisiin ja mielihaluihin ja on siksi epäjohdonmukaista. Se on myös yhteydessä lapsen käyttäytymisen ja sosiaalisen avuttomuuden ongelmiin. Lapsikeskeinen kasvatusta antaa hyvät eväät vastuunottoon ja sosiaalisiin taitoihin ja on siksi hyvä perusta yhteiskunnassa toimimiseen. (Pulkinen 1994, 38–39.)

Alasuutari (2003) tutki vanhempien haastattelujen avulla vanhemmuutta sekä tulkintaa yhteiskunnallisesta kasvatuksesta. Tutkimuksen mukaan lastenkasvatusta voidaan nähdä vanhempien näkökulmasta myös projektina,

jossa lasten kasvattajalla on aktiivinen rooli ja suhde lapseen on intensiivinen. Kasvatusprojektissa lapsi nähdään yksilönä ja näin ollen kasvatuksen ideaalina on lapsikeskeisyys, jossa kasvatus suhteutetaan muun muassa lapsen yksilölliseen kehitykseen ja persoonaan. (Alasuutari 2003, 157, 163–164.) Kasvatusprojektin lapsikeskeinen kasvatus voidaan rinnastaa ohjaavaan kasvatukseen.

2.2 Vanhemmuus on osiensa summa

Vanhemmuus on ilmiönä ja käsitteenä hyvin laaja. Siten aiheesta on esitetty useitakin teorioita ja erilaisia tapoja jakaa vanhemmuus osa-alueisiin. Tutkimuksemme pohjautuu Bradley'n (2007) teoriaan, jossa hän esittää kuusi perustavanlaatuisia vanhemmuuden tehtävää, jotka muodostavat kokonaisuutena vanhemmuutta. Tähän teoriaan palaamme seuraavassa alaluvussa (2.2) tarkemmin. Tutkimustamme varten olemme kuitenkin perehtyneet myös muihin vanhemmuuden osa-alue-teorioihin ja hyödyntäneet niitä tutkimuksessamme. Näiden teorioiden myötä olemme selkiyttäneet tutkimustamme ja vanhemmuuden käsitettä. Teorioissa toistuu vanhemmuuden ja vanhempana toimimisen jakaminen osiin ja näiden osien kokonaisuus.

Vanhemmuuden roolikartta on luotu työvälineeksi vanhemmuuden kehittämiseen ja sen ovat kehittäneet Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän perhetukikeskuksen henkilökunta. Roolikartan tehtävänä on antaa työkalu vanhemmille, jonka avulla he voivat tarkastella ja kehittää omaa vanhemmuuttaan. Helmisen ja Rousun (2001, 3) mukaan vanhemmuuden roolikartta on erityisen suosittu lapsuuden ja vanhemmuuden parissa toimivien työntekijöiden keskuudessa. Roolikartta auttaa jäsentämään ja selkeyttämään vanhemmuutta. Lisäksi siinä on huomioitu lapsen ikäkauteen liittyvät erityistarpeet. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 5–11.)

Vanhemmuuden roolikartta jakaa vanhemmuuden viiteen erilaiseen vanhemmuuden rooliin. Vanhempi on *huoltajan* roolissa ruuan antaja,

vaatettaja, virikkeiden antaja, levon turvaaja, rahan käyttäjä, puhtaudesta huolehtija, ympäristöstä huolehtija, sairauden hoitaja ja ulkoiluttaja. *Rajojen asettajan* roolissa vanhempi on fyysisen koskemattomuuden takaaja, turvallisuuden luoja, sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja, ein – sanoja, vuorokausirytmistä huolehtija ja omien rajojen asettaja. Vanhempi on *rakkauden antajan* roolissa itsensä rakastaja, hellyyden antaja, lohduttaja, myötäeläjä, suojelija, hyväksyjä ja hyvän huomaaja. *Elämän opettajan* roolissa vanhempi on arkielämän taitojen ja tapojen sekä oikean ja väärän opettaja, mallin antaja, arvojen välittäjä, perinteiden vaalija, sosiaalisten taitojen opettaja ja kauneuden arvostaja. *Ihmissuhdeosaajan* roolissa vanhempi on keskustelija, kuuntelija, ristiriidoissa auttaja, kannustaja, tunteiden hyväksyjä, anteeksiantaja ja -pyytäjä, itsenäisyyden tukija, tasapuolisuuden toteuttaja, perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 5–11.)

Vanhemmuus voidaan nähdä myös lapsen tarpeiden täyttämisen näkökulmasta. Bornsteinin (2001, 2) mukaan vanhemman tehtävä on muun muassa lapsen fyysisten ja turvan tarpeiden täyttäminen. Maslow (1987) kehitti teorian tarvehierarkiasta, jossa ihmisen käyttäytymistä ohjaa motivaatio tarpeen toteutumisesta. Teorian mukaan tarpeet ovat hierarkkisessa järjestyksessä, jolloin hierarkian alimmalla tasolla olevat tarpeet on täytettävä ensin, jonka jälkeen voidaan siirtyä kohti ylempiä tarpeita. Perustavat tarpeet ovat järjestyksessä alhaalta ylöspäin fyysiset tarpeet, turvan tarve, yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet, arvostuksen tarve ja itsensä toteuttamisen tarpeet. (Maslow 1987, 15–31.) Tarvehierarkiateoriaa voidaan verrata lapsen tarpeisiin, jolloin lapsen perustavimmat tarpeet ovat fyysisiä.

Collins, Madsen ja Susman-Stillman (2002, 81–92) esittävät tutkimuksiin pohjautuen perustavanlaatuisiin vanhemmuuden tehtäviin kuuluvia sisältöjä. He jakavat nämä vanhemmuuden tehtävät neljään keskeiseen luokkaan jotka ovat lapsen käyttäytymisen kontrollointi, lapsen vastuuntunnon ja itsestä huolehtimisen tukeminen, lapsen myönteisten ihmissuhteiden edistäminen sekä perheen ulkopuolisten kokemusten mahdollistaminen ja tukeminen.

Käyttäytymisen kontrolloinnissa onnistuminen perustuu vanhempien odotuksien kertomiseen ja palautteen antamiseen sekä valvomiseen. Lapsen kasvaessa vastuuta siirretään lapselle ja valvonta vähenee.

Seligman (2008) nimesi kahdeksan vanhemmuuden periaatetta, jotka perustuvat positiiviseen psykologiaan. Näihin kuuluu turvallisen kiintymyksen luominen välittömällä ja jatkuvalla huolenpidolla, tekojen merkityksellisyyden ja sitä kautta hallinnan opettaminen sekä jatkuvuus kyllä ja ei -sanojen käytössä. Vanhemman tulisi myös kehua ja rangaista lasta tasapainoisesti ja aiheellisesti. Sisaruskateutta voidaan ehkäistä lapsen yksilöllisyyden ja vahvuuksien korostamisella. Nukkumaan menon kultahetkien periaatteella Seligman tarkoittaa sitä, että iltahetkien tulisi olla vanhemmalle arvokkaita ja käyttää lapsen kanssa keskusteluun. Sopimukset tulisi tehdä positiivisessa hengessä, jolloin myönteistä toimintaa vahvistetaan ja kielteistä ei vahvisteta. Vanhemman tulisi keskittyä lupauksiin, jotka käsittelevät myönteisiä saavutuksia ja kehittävät vahvuuksia. (Seligman 2008, 256–274.) Näissä periaatteissa korostuu monien muiden vanhemmuuden osa-alueita määrittävien teorioiden mukaisesti tasapaino ja vaatimus vanhemman läsnäololle.

Steinbergin ja Silkin (2002, 113) mukaan ensisijaisimmat ulottuvuudet vanhemmuussuhteessa ovat tasapainoisuus (*harmony*), itsenäisyys (*autonomy*) ja erimielisyyksien ratkaiseminen (*conflict*). Harmonialla viitataan suhteen lämpimyyteen, tunteiden ilmaisuun ja sitoutuneisuuteen. Itsenäisyydellä tarkoitetaan sitä suhdetta, missä vanhempi määrää jälkikasvuaan. Erimielisyyksien ratkaisussa keskitytään siihen, missä määrin suhde on jatkuva tai vastahakoinen.

Myös Hoikkala (1993) jakaa vanhemmuuden. Hänen mukaansa kategorioita on kolme ja ne ovat salliva, vahva ja vastuullinen vanhemmuus. Sallivan vanhemmuuden tunnuspiirre on lapsen yksilöllisyyden korostaminen, joka on dominoivan ja rangaistuskeskeisen vanhemmuuden vastakohta. Vahvassa vanhemmuudessa vanhemmat tietävät paikkansa ja päätösvaltansa, mutta ovat

myös ehdollisesti joustavia. Lapset ovat tasavertaisia, heitä koskevat samat säännöt ja velvollisuudet. Elämä on sopimuksellista ja seuraamuksellista ja yhdessäolo on tärkeää. Vastuullinen vanhemmuus korostaa vanhemman velvollisuutta rakentaa hyvä kasvu ympäristö. Kategorian toteutumisen kautta on tavoitteena kasvattaa lapsesta terve, itsestään huolehtiva ja vastuullinen kansalainen. (Hoikkala 1993, 115, 124, 141–142.)

Vanhemmuuden kokonaisvaltaisuus näkyy myös tutkimuksissa käsityksistä hyvästä vanhemmuudesta. Perälä-Littunen kokosi useammasta tutkimuksesta painottuneita hyvään äitiyteen liitettyjä sisältöjä aikuisten näkökulmasta. Tutkimuksista löydettyjä yhteisiä sisältöjä olivat huolenpito, lapsen kehitykseen vaikuttaminen myönteisesti sekä lapsen tarpeisiin vastaaminen. (Perälä-Littunen 2004, 51–52.) Valkonen (2006) puolestaan on tutkinut väitöstutkimuksessaan viides- ja kuudesluokkalaisten lasten käsityksiä vanhemmuudesta. Tutkimuksessa esiin nousi viisi osa-aluetta vanhemmuudesta, jotka tulevat tasapainoisesti esiin hyvässä vanhemmassa.

Tulosten mukaan hyvä vanhempi pitää lasta tärkeänä, huolehtii, on kiva, rajoittaa ja kasvattaa ja elää ihmisiksi. Hyvä vanhempi rakastaa lastaan, on kiinnostunut, kuuntelee ja antaa aikaa. Vanhempi myös tekee lapsen kanssa asioita ja on kotona riittävästi. Lapsesta huolen pitämisellä Valkonen tarkoittaa kaikkea huolenpitoa sopivassa määrin sekä auttamista ja elättämistä. Kiva vanhempi on muun muassa kiltti, ystävällinen ja rento eikä liian ankara ja antaa sopivasti vapauksia. Kiva vanhempi antaa lapsen mennä ja tehdä asioita. Toisaalta hyvä vanhempi myös rajoittaa ja kasvattaa, millä tarkoitetaan rajojen asettamista ja kuria, mutta myös neuvontaa ja apua. Hyvä vanhempi myös elää itse ihmisiksi eli ei riitele eikä käytä huumausaineita ja lasten toive on, että eronnut vanhempi pitää yhteyttä. (Valkonen 2006, 54–64.) Vain yhden osa-alueen toteutuminen ei riitä vaan hyvä vanhemmuus on osiensa summa.

2.3 Vanhemmuuden kuusi perustavanlaatuisia tehtävää

Bradley (2007, 108–124) esittää teorian kuudesta vanhemmuuden perustavanlaatuisesta tehtävästä. Jokainen tehtävä sisältää erilaisia osa-alueita vanhemmuuteen kuuluvista asioista. Alkuperäisessä kontekstissaan teoria on luotu tukemaan haastavissa olosuhteissa elävien perheiden elämää sekä tukemaan traumaattisia asioita kokeneiden lasten vanhempien vanhemmuutta. Siten jotkut vanhemmuuden tehtäviin liittyvät osa-alueet ovat tutkimusaineistoomme nähden epärelevantteja. Esimerkiksi luonnonkatastrofit eivät ole arkipäiväinen uhka täällä Suomessa toisin kuin vaikka Yhdysvalloissa.

Teorian perusajatus on kuitenkin Bradleyn mukaan tukea nimenomaan lapsen tervettä ja turvallista kehittymistä. Tähän tarpeeseen Bradley esittää siis kuusi perustavanlaatuisia vanhemmuuden tehtävää, joiden toteutuessa vanhemmuudessa tuetaan lapsen hyvää kehittymistä ja kasvua. Nämä tehtävät ovat vanhemmuuden primaareja eli ensisijaisia ja tärkeimpiä tehtäviä. Tällä perusteella teoria soveltuu hyvin myös meidän tutkimukseemme, koska tutkimme nimenomaan vanhemmuuden perusteita ja teoria vanhemmuuden perustavanlaatuisista tehtävistä antaa kattavan ja monipuolisen käsityksen vanhemmuuteen kuuluvista tärkeimmistä asioista. (Bradley 2007, 99, 108–124; ks. Holden 2010 5; Holden, Vittrup & Rosen 2010, 129–130.)

Ensimmäinen tehtävä on turvan ja ravinnon antaminen (*safety and sustenance*). Vanhemman tehtävänä on tarjota lapselle suojaa ja varmistaa tämän turvallinen kasvu. Tähän tehtävään kuuluu perusturvasta ja ylläpidosta huolehtiminen, kuten ruoan, vaatetuksen, lämpimän kodin ja terveydenhoidon tarjoaminen lapselle. Turvallisen ympäristön luomiseksi vanhemman tulee karsia ympäröivät uhkatekijät pois. Ympäristöivä uhkatekijä Bradleyn (2007, 108) mukaan voi olla esimerkiksi vaarallinen naapurusto. Turvan ja ravinnon antamisen tehtävän toteuttamisessa keskeinen ja helppo apu on terve maalaisjärki. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että mikäli perhe asuu vaikka sellaisella asuinalueella, missä tiedettävästi on vaaroja ja jopa vaarallisia naapureita, niin terveen järjen tulisi

sanoa vanhemmalle, että lapsen ei ole hyvä leikkiä yksin ulkona tällaisessa ympäristössä. (Bradley 2007, 108–110.)

Toinen vanhemmuuden tehtävä on antaa sosioemotionaalista tukea lapselleen (*socioemotional support*). Tämän tehtävän päämääränä on tukea lapsen henkistä kasvua ja itsetunnon positiivista kehittymistä. Toteutuakseen tämä vaatii vanhemmilta lasta kohtaan osoitettua lämpöä, rakkautta, hellyyttä, välittämistä, herkkyyttä, ymmärtämistä ja rohkaisemista. Tähän tehtävään sisältyy rakastamisen ohella rajojen asettaminen, ohjaaminen, mallikäyttäytyminen ja kaikenlainen kommunikointi lapsen kanssa. Lisäksi vanhempien tulee ohjata lapsen tunteiden säätelyä ja hyväksyä lapsen negatiiviset ja positiiviset tunneilmaukset. Myös vanhempien keskinäinen suhde vaikuttaa sosioemotionaalisen tuen antamiseen lapselle. Lapsi nimittäin kokee vanhempien huonon suhteen raskaana eikä lasta kohtaan osoitettu lämpö tällaisessa tilanteessa suojele lasta hänen kokemukseltaan. (Bradley, 109, 111–115.)

Kolmas tehtävä on tarjota riittävä määrä virikkeitä ja koulutusta lapselle (*stimulating and instructing*). Tähän tehtävään sisältyy lelujen ja oppimismateriaalin riittävä hankkiminen. Lapsen tulisi altistua puhutulle ja kirjoitetulle kielelle sekä medialle ja hänen tulisi saada myös kulttuurikokemuksia. Lisäksi lasta tulee rohkaista tekemään saavutuksia ja antaa lapselle ohjausta sekä valmennusta. Tämän tehtävän tärkeys korostuu lapsen kasvaessa. Suomessa koulutuksen tarjoaminen kouluikäisille on itsestäänselvyys, koska lapsilla on oppivelvollisuus. Tähän tehtävään kuuluu lapsen koulunkäynnin tukeminen. (Bradley, 109, 115–119.)

Neljäs vanhemmuuden tehtävä on valvominen ja seuranta (*surveilling and monitoring*). Vanhemman tulee olla lapsen lähellä ja katsoa tämän perään. Vanhemman tulee tietää, missä lapsi menee ja mitä lapsi tekee. Tähän tehtävään kuuluu myös vanhemman velvollisuus kerätä tietoa lapsestaan, jotta hän voi seurata lapsen kehittymistä. Kaiken tämän lapsen tekemisen ja

kasvamisen seuranta edellyttää kommunikointia lapsen kanssa. (Bradley, 109, 119–120.)

Viides tehtävä on tarjota rutiinit ja rakenne lapsen elämään (*structuring*). Vanhemman tulee rakentaa lapsen päivään jokin tietty rakenne, joka sisältää rutiineja. Parhaiten rutiinien rakentaminen onnistuu, kun niistä tehdään koko perheen yhteisiä tapoja. Myös lapsen ympäristö tulee ottaa huomioon päivärakennetta ajatellessa. Tämän tehtävän toteuttamisessa tulee varoa kahta huonoa ääripäätä. Liiallinen vapaus lapsen päivässä on huono malli, sillä tällöin lapsella on liian vähän rajoja ja liian vähän tuttua rakennetta päivässään. Sellainen tekee lapsen elämästä kaoottista. Toinen huono ääripää on liiallinen aikataulutetus. Lapsen päivän ei tule olla aikataulutettu aamusta iltaan eikä tule olla liian tiukkoja käyttäytymismalleja, joita lapsen tulisi noudattaa. (Bradley, 109, 120–123.)

Kuudes vanhemmuuden tehtävä Bradleyn mukaan on sosiaalisten suhteiden mahdollistaminen (*social connectedness*). Tämän tehtävän tarkoitus on antaa lapselle mahdollisuus luoda sosiaalisia kontakteja. Vanhemman tehtävänä on luoda lapselle mahdollisuuksia tavata perhettä ja sukulaisia sekä lapsen ikätovereita ja muita lapsia. Lisäksi erilaisten instituutioiden, kuten päiväkodin, koulun ja harrastusten kautta saatavat sosiaaliset kontaktit ovat tärkeitä ja keskeisiä sosiaalisten suhteiden luomisen kannalta. Tämän tehtävän myötä lapsella on mahdollisuus harjaannuttaa sosiaalisia taitojaan ja lisäksi vanhempi ohjaa lapsen kasvua osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. (Bradley, 109, 123–124.)

Vanhemmuuden perustavanlaatuisten tehtävien toteuttaminen ei ole aivan yksinkertaista. Saattaa nimittäin olla tilanteita, joissa tehtävät poissulkevat toisiaan. Esimerkiksi turvan ja ravinnon antamisen tehtävään kuuluu turvallisesta ympäristöstä huolehtiminen. Tällöin lasta ei ole turvallista päästää yksin leikkimään mikäli ympäröivä naapurusto on vaarallinen. Toisaalta tämä kuitenkin rajoittaa sosiaalisten suhteiden mahdollistamisen tehtävää. Sillä jos lapsi on pääasiassa kotona leikkimässä, hänellä ei ole mahdollisuutta tutustua

lähinaapuruston lapsiin ja siten hän ei kykene luomaan sosiaalista verkostoaan kotipiirissään. (Bradley 2007, 110.)

Taulukko 1: Vanhemmuuden kuusi perustavanlaatuaista tehtävää (Bradley 2007, 109)

Vanhemmuuden tehtävä:	Tehtävän osa-alueet:
Turva ja ravinto	Ruoan tarjoaminen Terveystenhoidosta huolehtiminen Turvallisen asuin ympäristön järjestäminen Kotitalouden järjestäminen ja huolehtiminen
Sosioemotionaalinen tuki	Lämpö ja välittäminen Kurinpito Tunteiden säätelyn ohjaaminen Rohkaiseminen Käyttäytymisen malli
Virikkeet ja koulutus	Virikkeiden/oppimateriaalin tarjoaminen Rohkaiseminen Ohjaus Valmennus
Valvominen ja seuranta	Lläheisyys ja lapsen perään katsominen Tiedon kerääminen ja kehityksen seuraaminen Kommunikointi
Rutiinit ja rakenne	Päivärakenne Perheen yhteiset tavat Ympäristön rakenne Tasapainoisuus
Sosiaaliset suhteet	Sukulaiset Ystävät Perheen ulkopuoliset sosiaaliset suhteet Harrastusten ja koulun kautta saadut kaverit

Taulukossa 1 on yhteenveto vanhemmuuden kuudesta perustavanlaatuisesta tehtävästä. Jokaisen tehtävän kohdalla on mainittu siihen sisältyvät keskeisimmän osa-alueet.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää kolmen eri vertailuryhmän käsityksiä vanhemmuuden painopisteistä. Tutkimus on tapaustutkimus ja koska tutkimusryhmämme on suhteellisen pieni, emme voi tehdä yleistyksiä saamiemme tulosten pohjalta. Tavoitteemme on kuitenkin huomioida vertailuryhmiemme näkemykset ja tuoda esiin heidän äänensä vanhemmuudesta. Nämä kolme vertailuryhmää ovat vanhemmat, lapset ja opettaja. Haluamme selvittää, millainen yhteinen käsitys vanhemmuudesta heillä on ja toisaalta myös tehdä havaintoja vanhemmuuden kuvausten eroavaisuuksista. Peilaamme tekemiämme havaintoja Bradley'n (2007) teoriaan vanhemmuuden kuudesta perustavanlaatuisesta tehtävästä. Selvitämme miten omassa tutkimuksessamme esiintyy eri tehtävien piirteitä. Tutkimuksemme antaa työkaluja hyvään vanhemmuuteen ja on siten apuna sekä tukena vanhemmille ja ammattikasvattajille. Tutkimustamme varten olemme teettäneet kyselylomaketutkimuksen toisen luokan oppilaiden vanhemmille sekä piirustus- ja kirjoitelmatehtävän oppilaille. Lisäksi haastattelimme opettajaa.

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

- 1 Millaisena vanhemmuus näyttäytyy valitun kolmen tutkimusryhmän kuvauksissa?
  - 1.1 Millaista turvaa vanhemmuuden nähdään tarjoavan?
  - 1.2 Millainen tuki vanhemmuus on?
  - 1.3 Millainen rooli vanhemmuudella on virikkeisyyden tarjoajana?
  - 1.4 Millainen rooli vanhemmuudella on valvojana?
  - 1.5 Millaisia rutiineja vanhemmuus tuo lapsen elämään?
  - 1.6 Millainen rooli vanhemmuudella on sosiaalisten suhteiden mahdollistajana?
- 2 Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia valitun kolmen tutkimusryhmän kuvauksissa on vanhemmuudesta?

4 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA

4.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus liitetään vahvasti laadulliseen tutkimukseen ja sen tavoitteena on yleensä tapauksen kuvailu ja ymmärtäminen. Tapaustutkimuksessa aineistoksi riittää jo yksi tapaus, joka voi olla esimerkiksi yksi henkilö, ryhmä, instituutio tai yhteisö. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 189; Gillham 2010,1; Yin 2009, 17–18.) Tapaustutkimusta voidaan pitää tutkimuksen ohjaavana lähestymistapana, strategiana (Eriksson, Koistinen 2005, 4). Tutkimuksemme tapaustutkimusstrategiana oli yhdessä luokassa toteutettu tutkimus, jossa tutkimuksen piiriin kuuluivat oppilaiden vanhemmat, opettaja ja oppilaat.

Tapaustutkimuksessa on olennaista se, että tutkimusaineisto muodostaa kokonaisuuden eli tapauksen. Lisäksi on tärkeää, että tapaus on rajattavissa muusta maailmasta. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 190, 193) Toiseksi tapaustutkimuksen perustavana lähtökohtana on se, että tutkimuksen vastaukset löytyvät tapausasetelmasta. (Gillham 2010,1–2.) Määrittelimme tutkitavan tapauksen selkeästi ennen tutkimuksemme aloittamista ja totesimme tutkimuskysymysten selvittämisen vaativan tapaustutkimusasetelmaa.

Tapaustutkimuksessa on tärkeää tapauksen konteksti ja sen avaaminen, jotta tapauksesta tulee tutkimuksen kautta ymmärrettävämpi (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 192). Tutkimukssamme vanhemmuuden laaja kenttä toimi kontekstina, jonne tapaustutkimuksemme sijoittui. Tutkimuksen lähiympäristönä, paikkana missä tapaus toteutuu, toimi yksi koululuokka. Koululuokalla ei tarkoiteta tässä tapauksessa vain fyysistä luokkaa, vaan siihen sidottujen tutkimushenkilöiden kokonaisvaltaista käsitystä ja ymmärrystä vanhemmuudesta. Luokka onkin tässä tapauksessa ikään kuin kohtaamispaikka, joka sitoo aineiston.

Tutkimustamme voisi määritellä intensiiviseksi tapaustutkimukseksi, jolle on ominaista tulkitseminen ja ymmärtäminen. Vanhemmuutta tarkastellaan tutkittavien henkilöiden näkökulmasta heidän omalla kielellään ja käsitteillään. Intensiivisen tapaustutkimuksen tavoitteena on tuottaa kontekstualisoitua tietoa tapauksesta monipuolisesti sekä yhteiskunnallisessa että fyysisessä ympäristössä. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä yleistyksiä, vaan selvittää logiikka tapauksen toiminnassa. Näin ollen tutkimuksen keskiössä on itse tapaus ja sen sisäinen maailma. (Eriksson & Koistinen 2005, 15.)

Tapaustutkimukselle on ominaista, että siinä voidaan käyttää hyvin erilaisia aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä ja siinä voidaan käyttää menetelmällisiä yhdistelmiä tilanteen mukaan (Eriksson & Koistinen 2005, 4; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 190). Aineiston hankinnan monimuotoisuus on sinänsä rikkaus, koska mitä useammasta näkökulmasta tutkimusongelmaa lähestyy, sitä todennäköisempää on päästä lähemmäksi totuutta. (Creswell 2009, 14; Eskola & Suoranta 2008, 68.) Näin ollen saimme tutkimukssessamme usean vastaajaryhmän myötä laajempia vastauksia, jotka antoivat monipuolisemman käsityksen vanhemmuudesta.

Tapaustutkimusta kritisoidaan sen yleistettävyyden ongelmasta. Tapaustutkimuksessa pyritään analyyttiseen yleistämiseen, jossa aineiston hyvän erittelyn ja käsitteellistämisen avulla saadaan ainekset yleistämiseen. Keskeistä analyyttisessä yleistämisessä ovat aineiston tulkinnat. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 190–191.) Lisäksi luotettavuutta nostaa jo edellä mainittu usean aineiston käyttö. Tuomme esiin tutkimuksestamme syntyneitä tulkintoja ja päätelmiä tutkielmamme tuloksissa ja pohdinnassa.

4.2 Triangulaatio

Erikssonin ja Koistisen (2005) mukaan monenlaisten aineistojen käyttäminen rinnakkain sopii tapaustutkimukseen ja tätä erilaisten aineistojen käyttöä samassa tutkimuksessa voidaan kutsua aineiston triangulaatioksi. (Eriksson &

Koistinen 2005, 27.) Usean rinnakkaisen tutkimusaineiston käyttö on kuitenkin vain yksi triangulaation muoto. Triangulaatioon voidaan viitata myös silloin, kun tutkimuskohdetta lähestytään usealta eri suunnalta käyttäen monia tutkimusmenetelmiä ja teorialalleja. (Anttila 1996, 171.) Tutkimuksemme vanhemmuudesta täyttää triangulaatiotutkimuksen ehdot sekä aineiston että metodologian osalta. Eri tutkimusryhmiltä kerätyt saman aiheen tutkimusaineistot tuovat tutkimuksemme triangulaatio-otteen.

Usean aineiston käyttö rikastaa tutkimuksen kuvausta ja tietämystä tapauksesta. Monipuolisen aineiston avulla voidaan saavuttaa mahdollisimman hyvä lopputulos. (Eriksson & Koistinen 2005, 27.) Triangulaation avulla voidaan parantaa tutkimuksen luotettavuutta ja syventää aiheesta saatavaa tietoa (Anttila 1996, 171).

Myös metodeihin itsessään sisältyy rajoituksia ja siten vain yhteen metodiin turvautuminen ei välttämättä anna riittävää vastausta tutkimusongelmaan. Useampia metodeja yhdistelemällä voidaan kompensoida yksittäiseen metodiin liittyviä rajoitteita. (Creswell 2009, 14; Eskola & Suoranta 2008, 68.)

Tässä tutkimuksessa toteutamme triangulaatiota monella eri tavalla. Tutkimuksessamme esiintyy sekä aineistotriangulaatio että menetelmätriangulaatio, koska yhdistelemme tutkimuksessamme haastattelua, kyselytutkimusta, kirjoitelmatutkimusta ja piirustustutkimusta. Tutkimuksessamme toteutuu myös tutkijatriangulaatio, koska teemme tutkimusta kahdestaan. Pohdimme yhdessä aineistoista esiin nousevia havaintoja ja keskusteleminen avaa uusia näkökulmia tutkimuksen tekemisessä. (Eskola & Suoranta 2008, 68–70.) Monipuolinen tutkimusongelmaan lähestyminen tukee tutkimuksemme validiutta.

5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimushenkilöt

Tutkimuksessamme halusimme tutkia käsityksiä vanhemmuudesta mahdollisimman monipuolisesti ja eri näkökulmista. Siksi otimme tutkimukseen mukaan kolme kohdejoukkoa: vanhemmat, oppilaat ja opettajan. Kaikki he tuovat oman näkökulmansa vanhemmuuden tarkasteluun. Valitsimme tutkittavaksemme erään lappilaisen keskisuuren kaupungin keskisuuren koulun toisluokkalaiset sekä heidän opettajansa. Vanhemmat ovat tämän toisen luokan oppilaiden vanhempia.

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat iältään 30–50 –vuotiaita. Luokan vanhemmista kyselyyn vastasi 18 vanhempaa. Lisäksi yksi vanhempi olisi ollut valmis vastaamaan, mutta tietoteknisistä ongelmista johtuen emme saaneet vastausta. Vastaajista naisia oli 13 ja miehiä oli 5. Suurin osa vastaajista oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon. Vastaajien joukossa oli kokonaismäärään (n=18) nähden paljon opettajia ja lehtoreita, sillä vastaajista viisi edusti ammatiltaan opetusala.

Vastaajat olivat erilaisten perheiden vanhempia. Suurin osa vastaajista oli ydinperheistä, jossa vanhemmilla oli yhteiset lapset. Vastaajien joukossa oli myös uusperhe, jossa oli omia ja puolison lapsia. Lisäksi vastaajissa oli yksinhuoltajia ja eronneita. Perheiden lapsimäärät vaihtelivat yhdestä lapsesta kuuteen lapseen. Vanhemmat luonnollisesti arvioivat tutkimuksessamme omaa vanhemmuuttaan. Heillä oli vastausten pohjalla omat kokemuksensa ja käsityksensä.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 19 toisen luokan oppilasta. Oppilaista kymmenen oli tyttöjä ja yhdeksän oli poikia. Luokassa oli yhteensä 24 oppilasta, mutta kolmella ei ollut lupaa osallistua tutkimukseen ja kaksi oppilasta oli poissa

koulusta.

Lisäksi tutkimukseen osallistui luokanopettaja. Opettaja oli toiminut opettajana 25 vuotta, joista viimeiset 15 vuotta hän oli opettanut luokka-asteita 1-3. Opettajalla itsellään oli kolme lasta.

Tutkimustuloksia varten olemme numeroineet vanhemmat ja lapset erikseen. Vanhempien vastauksiin viittaavissa lainauksissa ilmoitamme vastaajan sukupuolen. Käytämme sukupuolen merkinä kirjaimia N = nainen ja M = mies. Vanhemmat esiintyvät siten tutkimustuloksissa kirjaimilla ja numeroilla N/M 1-18. Lapset esiintyvät tutkimustuloksissa pelkillä numeroilla 1-19. Opettajan haastatteluun viittaavat lainaukset on merkitty ilman numeroa. Lainauksen sisällä oleva hyppy epärelevantin osan yli on merkattu kolmella pisteellä (...).

5.2 Tutkimusaineiston hankinta

5.2.1 Vanhemmille toteutettu kyselylomaketutkimus

Yksi osa tutkimuksemme rinnakkaisista aineistoista muodostuu oppilaiden vanhemmille toteutetusta kyselylomaketutkimuksesta. Sähköpostitse lähetettävä kyselylomaketutkimus on perusteltavissa silloin, kun tutkimusryhmän kokoaminen on yhteisen paikan ja ajan sovittamisen kannalta haasteellista (Valli 2010, 107–108). Pohdimme myös sähköpostitse lähetettävien kirjoitelmien käyttämistä aineistona, mutta luokanopettaja epäili kirjoitelmien antavan vain vähän vastaajia ja piti suositeltavampana vaihtoehtona kyselylomaketta. Näin ollen muodostimme kyselylomakkeen, joka sisälsi monivalintatehtäviä ja avoimia kysymyksiä.

Halusimme kyselylomakkeen avulla tutkia vanhemmuutta mahdollisimman kattavasti. Kävimme läpi vanhemmuutta koskevaa lähdekirjallisuutta saadaksemme taustatietoa vanhemmuuden kentästä. Käytimme kyselylomakkeen kokoamisessa apuna LASSO- projektissa (1999) syntyynyttä

vanhemmuuden roolikarttaa, jonka avulla loimme monipuolisesti vanhemmuuden osa-alueita käsittelevän lomakkeen.

Luokanopettaja esitteli tutkimuksemme aiheen vanhempainillassa ja jakoi oppilaiden tutkimukseen tarvittavat lupalomakkeet vanhemmille (liite 1). Toiseen lomakkeeseen vanhemmat merkitsivät omat sähköpostiosoitteensa, jos halusivat osallistua saman tutkimuksen vanhemmilta kerättävään aineistoon. Tutkimukseen osallistuminen oli vanhemmille täysin vapaaehtoista. Saimme kerättyä lupalomakkeiden välityksellä 29 vanhemman sähköpostiosoitteet, joihin lähetimme kyselylomakkeet (liite 3) huhtikuussa 2012. Asetimme kyselylomakkeen viimeiseksi palautuspäiväksi 9.5.2012, jolloin vastausaikaa oli yksi kuukausi.

Heti kyselylomakkeen lähetettyämme saimme kymmenen vastausta. Lähetimme muistutusviestin kaikille niille vanhemmille, jotka eivät olleet vielä vastanneet kyselyyn. Tämän jälkeen saimme lisää vastuksia ja toukokuun loppuun mennessä meillä oli yhteensä 18 vastausta, jotka muodostivat tutkimusaineistossa vanhempien osuuden.

Sähköpostitse lähetettävän kyselylomakkeen ongelma on se, ettei voida olla varmoja siitä, kuka tutkimukseen on todella vastannut. Tämä voi olla riski tutkimuksen onnistumisen kannalta. (Valli 2010, 107.) Otimme tämän huomioon kysymyslomakkeen vastaamisohjeissa. Painotimme sitä, että jokainen vanhempi vastaa kysymyksiin yksin oman henkilökohtaisen vanhemmuuden näkökulmasta. Kysyimme myös lomakkeen loppuksi, keskusteliko vastaaja vastauksista muiden kanssa.

Kyselylomaketutkimuksen huonona puolena pidetään huonoa vastaajaprosenttia etenkin silloin kun kysely lähetetään sähköisesti (Valli 2010, 113). Tutkimuksessamme noin puolet kyselyn saaneista vastasi siihen. Jos tietokoneella toimiminen tuntuu muutenkin vieraalta, saattoi sähköiseen kyselyyn vastaaminen olla nimenomaan tekniikan osalta monelle

kynnyskysymys.

5.2.2 Oppilaille toteutettu kirjoitelma- ja piirustustehtävä

Pohdimme pitkään, millä tutkimusmetodilla saisimme oppilaiden näkökulman esiin mahdollisimman autenttisenä. Päädyimme hankkimaan aineiston oppilailta sekä kirjoitelmina että piirustuksina, joista oppilaiden käsitykset tulevat esiin. Oletamme, että lapselle piirustukset ovat rikas ilmaisullinen väline, jolla lapsi voi kertoa merkityksistä.

Keskusteltuamme opettajan kanssa pidimme parhaana mahdollisena ajankohtana hiihtolomaa edeltävää viikkoa, jonka sovimme tutkimusajankohdaksi. Opettajan ehdottama päivä ja aika sopivat toiselle tutkijoista. Toinen meistä oli estynyt, joten pyysimme tutkimuksen tekoon varalta vielä avustajan, joka oli yksi opiskelijakollegoistamme. Hänen tehtävänään oli avustaa vain tarvittaessa ja ohjeistimme hänet hyvin ennen tutkimusta.

Opettaja oli jo edellisellä oppitunnilla kertonut oppilaille, että luokkaan oli tulossa vieraita yliopistolta, joten oppilaat osasivat odottaa meitä. Tunnin aluksi opettaja varmisti oppilailta, että tutkimukseen osallistumista koskevat luvat olivat kunnossa. Hän ohjasi kouluavustajan kanssa muihin tehtäviin kaikki ne oppilaat, joilla ei ollut lupaa tai jotka eivät olleet palauttaneet lupalomaketta ajoissa.

Piirustusten tekemiseen oli varattu reilusti aikaa. Olimme sopineet opettajan kanssa, että tulisimme pitämään tutkimuksemme ennen oppilaiden ruokailua, jolloin oppilailla olisi yksi kokonainen oppitunti ja siihen yhdistetty lyhyempi oppitunti aikaa tehdä tehtävää. Nämä tunnit yhdistyvät normaalistikin lukujärjestyksessä johtuen ruokailusta, joten mitään poikkeavaa ei aikataulullisesti tehty. Yhteensä aikaa oli 1h 20 min. Yhdistetyt oppitunnit mahdollistivat myös sen, etteivät oppilaat välitunnin aikana päässeet keskustelemaan toistensa kanssa ja saisi ideoita muiden töistä. Muilta saadut ideat ja vaikutteet haittaisivat tutkimuksen luotettavuutta.

Tunnin aluksi esittelimme itsemme ja kerroimme mistä olimme. Kerroimme oppilaille tutkimuksemme aiheen sitä kuitenkaan sen tarkemmin erittelemättä. Tämän jälkeen annoimme tehtävän sekä suullisesti että kirjallisesti dokumenttikameran avulla heijastettuna valkokankaalle.

Oppilaiden tehtävänä oli kirjoittaa kirjoitelma omista vanhemmistaan otsikolla ”Minun vanhempani”. Kirjoittamisen tueksi heille annettiin seuraavanlaisia apukysymyksiä: Mitä teet yhdessä vanhempiesi kanssa? Mikä on parasta/huonointa vanhemmissasi? Missä vanhempasi auttavat sinua? Missä toivoisit enemmän vanhempiesi apua?

Oppilaiden piirustustehtävän ohjeena oli piirtää kuva itsestä ja vanhemmista. Ennen piirtämistä oppilaita neuvottiin miettimään, mitä oppilas ja vanhemmat kuvassa tekevät ja missä he ovat. Piirustuksen taakse oppilaiden tuli kirjoittaa lyhyesti piirretystä kuvasta. Oppilaita neuvottiin ottamaan esiin lyijykynä, pyyhekumi ja puuvärit. Jaoimme oppilaille piirustuspaperit.

Tehtävänannon jälkeen korostimme vielä työrauhan merkitystä ja sitä, että tehtäviä ei tarvitse tehdä kiireessä. Oppilaat alkoivat hiljaiseen työhön ongelmitta. Vain yksi oppilas turhautui tehtävästä ja kertoi siitä äänekkäästi muille. Opettaja pyysi tutkimuksessa toiminutta avustajaa viemään oppilaan luokan ulkopuolella olevan käytäväpöydän ääreen tekemään tehtävää ja valvomaan hänen työskentelyään.

Nopeimmat palauttivat piirustuksensa ja jatkoivat opettajan valmistelemiin lisätehtäviin, jotka olivat oppilaille ennestään tuttuja. Töiden valmistumisen eriaikaisuus ei aiheuttanut suurta häiriötä, vaan seuraavaan työhön liu’uttiin melko äänettömästi ja huomaamattomasti.

Yksi oppilas ei saanut työtään valmiiksi piirustukselle varatulla ajalla. Oppilas ei halunnut luovuttaa keskeneräistä, tosin lähes valmista, työtään. Hän halusi

kuitenkin ehdottomasti antaa sen meille, kun se on valmis. Opettaja ehdotti, että hän toimittaisi valmiin piirustuksen meille, kun työ valmistuu. Mielestämme tämä ei haitannut aineistomme luotettavuutta, joten sovimme asian näin. Opettaja toimitti piirustuksen meille vielä saman viikon aikana.

5.2.3 Luokanopettajan haastattelu

Yksi aineistonhankintamenetelmämme oli haastattelu. Haastattelu on hyvä menetelmä silloin, kun halutaan selvittää ihmisten käsityksiä asioista tai halutaan kerätä tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11). Tutkimuksemme tarkoitus oli selvittää nimenomaan käsityksiä vanhemmuudesta, joten haastattelu oli siksi perusteltu tutkimusmenetelmä käyttöömmme. Lisäksi halusimme saada vanhemmilta kerättävien kyselylomakkeiden tueksi selventäviä ja syvempiä vastauksia, joita haastattelun avulla on mahdollista saada (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200–201).

Tutkimuksessamme käytetty haastattelumuoto on puolistandardoitu tai puolistrukturoitu, joka on strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48). Eskola ja Suoranta (2008) määrittelevät puolistrukturoidun haastattelun siten, että siinä on kaikille samat kysymykset, mutta valmiita vastauksia ei ole. Lisäksi kysymysjärjestystä voi muuttaa. (Eskola & Suoranta 2008, 86.) Haastatteluamme varten teimme valmiin kysymyspohjan, johon olimme kirjoittaneet valmiit kysymykset. Olimme miettineet kysymykset tarkkaan vanhemmuuden eri teemojen pohjalta ja vanhemmille lähetettyä kyselylomaketta tarkastellen. Haastattelun runko oli siis valmiiksi luotu, mutta opettajan vastaukset ohjasivat haastattelun kulkua ja siten kysymykset eivät ohjanneet haastattelua sitovasti.

Haastattelu pidettiin hieman lukuvuoden päättymisen jälkeen 8.6.2012. Näin koulun kevätkiireet olivat ohi, mutta pyrimme toteuttamaan haastattelun mahdollisimman pian koulun loppumisen jälkeen, jotta opettajan kesäloma ei häiriintyisi kovin pahasti. Haastattelu nauhoitettiin puhelimen äänisovellusta

käyttäen.

Tutkimuksessamme haastattelimme vain yhtä henkilöä, tutkimamme luokan opettajaa. Liian vähäinen tutkittavien määrä antaa vähän informaatiota ja tekee tutkimustulosten luomisesta vaikeaa ja tulokset ovat tällöin myös epäluotettavia (Kvale & Brinkmann 2009, 109–116). Haastattelumme on kuitenkin osa muuta tutkimusta, joten saamme haastattelun tueksi tutkimusaineistoa myös kyselylomakkeista ja piirustuksista.

Haastattelu pidettiin eräässä opetustilassa. Haastattelupaikan tulee olla rauhallinen, jotta haastattelutilanne ei häiriinny ja sen myötä haastattelijalla on hyvät edellytykset kontaktin luomiseen haastateltavan kanssa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 74). Opetustiloissa ei enää juurikaan ollut opetusta, joten häiriötä ei aiheutunut melusta eikä taustalla kuuluvista äänistä. Toisaalta meille annettiin aikatoive, jolloin meidän olisi syytä olla valmiit, jotta ovet voitaisiin sulkea. Tämä tieto loi ehkä turhia paineita molemmille haastatteluun kuuluville osapuolille aloittaessamme haastattelua. Toisaalta haastattelun käynnistyttyä unohdimme aikarajan ja uppouduimme haastattelukeskusteluun. Lopulta aikarajoitus ei edes haitannut, koska haastattelumme päättyi luonnostaan ennen tuota aikarajaa.

Haastattelupaikka sovittiin yhdessä haastateltavan kanssa. Eskolan ja Suorannan (2008, 91) mukaan haastateltavalle tulisi antaa tilaisuus valita haastattelupaikka. Haastateltava ehdotti itse paikaksi käytettyä tilaa.

Haastattelutilanteessa vain toinen meistä oli haastattelemassa. Näin vältimme mahdollisen kaksi vastaan yksi -tilanteen, jossa haastatteluun tarkoitettu neutraali vuorovaikutustilanne olisi häiriintynyt. Haastattelussa on kyse keskustelutilanteesta, jossa kaksi ihmistä vaihtaa näkemyksiään (Kvale & Brinkmann 2009, 2). Halusimme säilyttää keskustelutilanteen mahdollisimman luonnollisena.

Haastattelijoiden määrään vaikutti lisäksi se, että toinen meistä tuns

haastateltavan. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 72) suosittelivat, että tulee välttää tuttavan haastattelemista, joten oli selkeä valita haastattelijaksi meistä se, joka ei haastateltavaa tuntenut lainkaan.

Haastateltavan pyynnöstä lähetimme hänelle etukäteen haastattelurunkomme. Lopullinen haastattelurunko oli hieman erilainen kuin alunperin haastateltavalle lähetetty runko, mutta pääpiirteissään kysymykset ja teemat olivat samat.

5.2.4 Tutkimusluvista

Tutkimustamme varten kävimme läpi moniportaisen lupaselvittelyn. Aivan ensimmäiseksi kysyimme luvan tutkimuksen toteuttamiseksi kaupungin koulutuslautakunnalta. Lähetimme kirjallisen lupa-anomuksen, jonka saimme takaisin allekirjoitettuna sekä sähköisesti skannattuna että postitettuna. Koulutuslautakunta oli valmis etsimään meille koulunkin, missä voisimme toteuttaa tutkimuksemme. Olimme kuitenkin jo itse miettineet etukäteen tutkimukseemme sopivan koulun, josta olimme alustavasti kysyneet suostumusta tutkimukseen.

Kysyimme koulun rehtorilta lupaa tutkimukseen ensin sähköpostitse. Rehtori myönsi luvan ja tämän jälkeen teimme vielä kirjallisesti virallisen lupa-anomuksen koululle. Koulun rehtoriltakin saimme hyväksynnän tutkimuksen toteuttamiselle ja allekirjoituksen lupa-anomukseemme. Rehtorille kerroimme, että tutkimuksessamme haluaisimme paneutua 2-luokkaan. Kerroimme, että haluaisimme haastatella luokanopettajaa ja lähettää vanhemmille sähköisen kyselylomakkeen. Lisäksi kerroimme, että oppilailla teettäisimme lyhyen aineen ja pienen piirustuksen. Rehtorille tämä sopi ja näin kysyimme luvan vielä sähköpostitse ja kirjallisesti luokanopettajalta. Hänkin lupautui osallistumaan tutkimukseen.

Vanhempainillan yhteydessä opettaja jakoi oppilaiden tutkimukseen tarvittavat lupalomakkeet vanhemmille. Vanhemmilta kysyttiin lupa oppilaiden

tutkimukseen sekä tiedusteltiin halukkuutta osallistua vanhempien tutkimusosioon. Opettaja keräsi täytetyt lupalomakkeet takaisin jo vanhempainillassa ja loput lupalomakkeet kulkeutuivat poissaolleille vanhemmille oppilaiden mukana. Opettaja välitti täytetyt lupalomakkeet meille.

5.3 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on kattava analyysimenetelmä joka soveltuu monenlaisen laadullisen aineiston analysointiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91; Neuendorf 2002, 1; Hsieh & Sahnnon 2005, 1278). Tutkimuksessamme kaikkien kolmen vertailuryhmäaineistojen analyysissa on käytetty sisällönanalyysia kunkin aineiston erityispiirteet huomioiden. Aineistot voitiin jakaa kysely- ja haastatteluaineistoon sekä kirjoitelma- ja piirustusaineistoon.

Sisällönanalyysi on alunperin kehitetty kirjoitetuille ja puhutuille teksteille, mutta sitä voidaan käyttää myös kuvamateriaalin analysointiin. Sisällönanalyysi on metodologisesti hyvin selkeä ja se perustuu sääntöihin, joita on noudatettava tarkasti. (Rose 2007, 59.) Krippendorfin mukaan sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä päteviä ja toistettavia päätelmiä aineistosta. Sisällönanalyysin kautta voidaan päästä käsiksi aineiston symboliikkaan, joka viittaa aineiston laajempaan kulttuuriseen kontekstiin. (Krippendorf 1980, 21.)

Muodostimme sisällönanalyysin teorialähtöisesti, jolloin aineiston analyysi perustuu aiemmin luotuun viitekehykseen, joka voi olla teoria tai käsitekartta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91; Miles & Huberman 1994, ??). Tutkimuksessamme analyysia ohjaa jo edellä mainitusti Bradleyyn (2007) teoria vanhemmuuden perustavanlaatuisista tehtävistä. Teorialähtöisessä mallissa on tärkeää kuvailla teoria ja sen käsitteet (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Teorian tarkemman kuvauksen esittelimme luvussa 2.2. Loimme teorian pohjalta strukturoidun analyysirungon, jonka sisälle teimme luokituksia teoriaan kuuluvia tehtäviä mukaillen.

Teoriaohjaavan sisällönanalyysin vahvuus on se, että tutkimuksella voidaan tukea ja vahvistaa jo olemassa olevaa teoriaa. Toisaalta uudella tutkimuksella voidaan tuottaa laajempia näkemyksiä ja uusia käsityksiä tutkimuksen pohjalla olevan teorian lisäksi. (Hsieh & Sahnnon 2005, 1283.) Tutkimustuloksissa luvussa 6 esittelemme tutkimuksemme myötä syntyneitä Bradley'n (2007) teoriaa vahvistavia näkemyksiä ja tutkimusaineistosta nousseita uusia käsityksiä.

Sisällönanalyysin vaarana on pelkkien luokitusten syntyminen ja tulosten jääminen vain järjestetyksi aineistoksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Olemme aineiston järjestämisen ja luokitusten kautta tulkinneet aineistoa perustellusti alkuperäiseen aineistoon viitaten ja esittäneet siitä syntyneitä johtopäätöksiä erityisesti yhteenvedossa ja pohdintaluvussa.

5.3.1 Kysely- ja haastatteluaineiston analyysi

Kyselyn ja haastattelun selkeä erottelu ei ole aina järkevää, sillä niiden perusajatus on sama: niillä kysytään ihmisiltä. Täysin synonyymejä ne eivät kuitenkaan ole, sillä Eskolan (1975) mukaan haastattelu on henkilökohtaisempi ja suullinen ja haastattelija merkitsee asiat muistiin. Kyselytutkimuksella hän siihen, että kyselyyn vastaaja täyttää vastaukset itse kysyjän esittämällä tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73.)

Tutkimuksemme kysely- ja haastatteluaineisto muodostuu vanhemmille toteutetusta kyselylomaketutkimuksesta ja opettajan haastattelusta. Vanhempien kyselylomaketutkimus koostuu sekä numeerisista että avoimista kysymyksistä. Tavallisesti kyselytutkimus yhdistetään kvantitatiiviseen tutkimukseen, mutta sitä voi käyttää laadullisessakin tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74–75). Numeerisista kysymyksistä huolimatta analysoimme kyselytutkimuksen kaikki vastaukset laadullisesti. Toisaalta myös haastattelulla kerätty aineisto voidaan muuttaa numeeriseen muotoon. Haastattelun analyysissä olemme huomioineet aineistossa esiintyneen toiston. Eri

menetelmin kerättyä numeerista aineistoa voidaan siten käyttää hyväksi myös laadullisessa tutkimuksessa. (Valli 2001, 158.)

Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 12–13) esittävät mallin haastattelun analyysin vaiheista. Koska analysoimme kyselylomakkeen kokonaisuudessaan laadullisesti, käytimme haastattelun analyysin metodeja myös kyselylomakeanalyysiin. Etenkin kyselytutkimuksen avointen kysymysten kohdalla analyysi etenee samalla tavoin kuin haastattelun analyysi (Valli 2001, 159).

Haastattelun analyysi alkaa jo tutkimusongelman asettamisesta, aineiston keruusta ja aineistoon tutustumisesta (Ruusuvuori ym. 2010, 12–13.) Teimme ensimmäiset aineistojamme koskevat tulkinnat suunnitellessamme haastattelun ja kyselylomakkeen rakennetta. Vaikka pyrimme objektiivisuuteen ja vanhemmuutta koskevan aikaisemman tutkimuksen perusteella perehdyimme aiheeseen, välittyi kyselylomakkeesta ja haastattelurungosta väistämättä tekemämme tulkinta vanhemmuudesta.

Tutkija tekee tulkintoja myös aineiston keräämisen aikana, mikä antaa tutkittavalle mahdollisuuden vahvistaa tai korjata tutkijan tekemää tulkintaa (Kvale 1996, 189). Kyselytutkimuksen toteuttamisen aikana emme olleet yhteydessä vanhempiin, emmekä siten voineet tehdä tulkintoja vastaamisen hetkellä. Haastattelun aikana tulkitsemista tapahtui. Haastattelija toisti tulkitsemassaan muodossa luokanopettajan vastauksia, jolloin luokanopettajalla oli mahdollisuus joko vahvistaa viestin ymmärtäminen tai tarkentaa vielä vastaustaan, mikäli huomasi haastateltavan tulkinnessa olevan väärinkäsityksiä.

LO: ”Siinä niin kun vanhempanakin varmasti kasvaa kun lasta aidosti kuuntelee.”

H: ”Ja varmaan oppiikin niinkun lapsestaan.”

LO: ”Joo, niin kun oppii ja kehittyy molemmat siinä tavallaan kasvaa yhdessä.”

Tutkimusaineiston keräämisen jälkeen aineisto tulee järjestää (Kvale 1996, 189). Käytännössä aineiston järjestäminen tarkoitti nauhoitetun haastattelun litteroimista tekstimuotoon sanatarkasti. Emme kirjanneet ylös taukoja tai huokauksia, ainoastaan pelkät sanat. Kyselytutkimuksen kautta saadut vastaukset koodasimme vastaaja kerrallaan SPSS-tietokoneohjelmaan, jonka avulla numeerista aineistoa voidaan käsitellä. Kyselylomakkeiden avoimet vastaukset kirjoitimme puhtaaksi tekstinkäsittelyohjelmalla.

Järjestelty aineisto tulee rajata tarkasti valittujen näkökulmien mukaisesti ja ylimääräinen aineisto tulee jättää sivuun tässä vaiheessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92; Ruusuvuori ym. 2010, 12–13). Tutkimuksemme näkökulma määrittyi Bradley'n (2007) vanhemmuuden perustavanlaatuisten tehtävien perusteella. Valitsimme näihin tehtäviin kuuluvat aineistojen osiot mukaan ja jätimme lopun aineiston sivuun.

Tarkasti valiten rajattu aineisto lopuksi teemoitellaan ja teemojen pohjalta aineistosta tehdään tulkintoja esiin nousevista asioista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92; Ruusuvuori ym. 2010, 12–13). Jaoimme aineistomme kuuteen teemaan vanhemmuuden perustavanlaatuisten tehtävien perusteella (Bradley 2007). Nuo teemat muodostivat yläkategoriat aineistomme analyysiin. Haastatteluaineiston ja kyselylomakkeen avoimet ilmaukset muutimme pelkistettyihin muotoihin.

Etenkin pienen aineiston kohdalla on varottava tekemästä liian nopeasti luokkien yhdistämistä ja kannattaa säilyttää pienetkin eroavaisuudet erillään (Valli 2001, 159). Tämän huomioiden analysoimme aineistoa pitkään pelkistettyjen ilmausten varassa ja tarpeen vaatiessa palasimme alkuperäisen ilmauksen muotoon tarkistamaan ilmauksen sävyä ja tarkoitusta. Lopuksi ilmaukset löysivät paikkansa alakategorioissa, jotka sovitimme yläkategorioihin vanhemmuuden teemojen alle. Analyysin lopputuloksena aineisto järjestäytyi siten, että siitä voitiin löytää yhteyksiä ja eroavaisuuksia ja päästä sen tulkintaan.

5.3.2 Kirjoitelmien ja piirustusten analyysi

Kirjoitelmien ja piirustusten analyysissä yhdistyi sekä sisällönanalyysille tyypillisen tekstiaineiston että visuaalisen kuva-aineiston analyysi. Analyysi toteutettiin aineistojen ollessa toisistaan riippumattomia, mutta samoja teemoittelun ja kategorisoinnin periaatteita käyttäen. Aineistoa tarkasteltiin Bradley'n (2007) perustavanlaatuisiin tehtäviin nojaten.

Rose jakaa kuvien sisällönanalyysin neljään päävaiheeseen: kuvien valintaan, kategorisointiin, koodaamiseen ja analyysiin. Sisällönanalyysin perustana on selkeästi rajatun ja tutkimusaiheeseen sopivan kuva-aineiston käsittely, jossa lasketaan kuvissa esiintyvien tiettyjen elementtien toistumista. Näitä esiintymistiheyksiä analysoidaan. (Rose 2007, 61–62.) Kirjoitelmien analyysi toteutettiin lähes vastaavalla tavalla, mutta tekstianalyysissä puhutaan kategorisoinnin sijaan teemoittelusta, jossa painottuu se, mitä teemasta on sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93) Tutkimuksemme kuva-analyysissä voitaisiin puhua kategorisoinnin sijaan teemoittelusta, sillä painotus on lukumäärien analysoinnin lisäksi siinä, mitä piirustus kertoo kategoriasta.

Piirustuksiin liittyvän sisällönanalyysin ratkaiseva vaihe on valitun kuva-aineiston koodaaminen kuvaaviin luokituksiin ja näiden kategorioiden määrittäminen (Rose 2007, 64). Luokitukset voidaan tehdä suhteessa tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen, jolloin kategorioista tulee selkeästi tulkinnallisempia (Lutz & Collins 1993, 89). Tutkimuksessamme rakensimme kuva-analyysipohjan teorialähtöisesti, jolloin aineistosta analyysin kautta saatujen tulkintojen linkittyminen teoriaan olisi selkeämpää.

Lutzin ja Collinsin mukaan kuvan hajottaminen sarjaksi koodeja tarkoittaa pelkistämistä, jonka yhteydessä kuvasta katoaa paljon (Lutz & Collins 1993, 89). Tämä tarkoittaa sitä, että kuvaa ei käsitellä enää kokonaisuutena, vaan sen osien, koodien kautta. Samoin lasten kirjoitelmissa esiintyneet ilmaukset hajotettiin kokonaisesta kirjoitelmasta. Kirjoitelmien ilmaukset pyrittiin pitämään

tarpeeksi laajoina, jottei pelkitämisessä häviäisi olennaista tietoa.

Ilmausten ja koodien taltiointiin on olemassa erilaisia tapoja, mutta sen tulee olla aina huolellisesti toteutettua ja systemaattista. Lomakkeen avulla toteutettu koodaus helpottaa muunkin kuin vain löydettyjen lukumäärien analysointia. (Rose 2007, 68.) Tutkimuksessamme voidaan havaita painotus juuri tähän suuntaan. Piirustusaineiston koodauksessa käytimme kuva-analyysipohjaa, jonka avulla kävimme läpi jokaisen piirustuksen yksi kerrallaan. Lomake oli toteutettu tietokoneella ja teimme koodauksen lomakkeen avulla suoraa sähköiseen muotoon. Kirjoitelmien analyysissa käytimme myös teemoittelupohjaa jonka avulla aineisto saatiin järjestettyä johtopäätöksiä varten.

Toteutimme analyysimme kuvista kategorioiden avulla saatujen koodien ja kirjoitelmista teemoiteltujen ilmausten avulla. Piirustusten koodit olivat lomakkeen jälkeen valmiiksi aukikirjoitettuja ja selittäviä. Tämän jälkeen yhdistimme piirustuksista ja kirjoitelmista saadut koodit ja ilmaukset kategorioiden sekä teemojen alle. Samaan teemaan kuuluvat koodit ja ilmaukset koottiin yhteen tiedostoon. Kaikki koodit ja ilmuksset olivat kokoajan yhteydessä niihin piirustuksiin, joista ne oli otettu. Tämä onnistui numeroimalla vastaukset. Esimerkiksi piirustuksesta 1 otettu koodi oli aina numerolla 1 ja niin edelleen. Näin analyysi oli pitkään molempien tutkijoiden tarkistettavissa ja koodit sekä ilmaukset edelleen hyvin selittäviä.

Tämän jälkeen otettiin erityisesti huomioon analyysilomakkeen kysymysten alle asetettujen koodien ja ilmausten erilaisuus ja samanlaisuus. Tämä tarkoittaa karkeasti esimerkiksi sitä, että kuinka monessa piirustuksessa kuvattiin tekeminen yhteiseksi ja kuinka monessa ei. Lisäksi tarkasteltiin erilaisia variaatioita. Erilaisten koodien esiintyvyydestä teimme tulkintoja siitä, mitkä asiat esiintyivät ja korostuivat aineistossamme. Tätä piirustusten analyysivaihetta voi verrata kirjoitelmien teemoitteluvaiheeseen. Tämän analyysikierroksen jälkeen pystyimme tekemään kokoavia johtopäätöksiä

aineistosta.

Sanat kommunikoivat eritavoin kuin kuvat ja ne voivat rikastaa kuvien kerrontaa. Sanat voivat myös muuttaa kuvien merkityksiä ja samalla tavalla myös kuvat voivat muuttaa sanojen merkitystä. (Nodelman 1988, 196.) Tutkimuksessamme otimme huomioon piirustusten tekstisisällöt, joihin kuuluivat niin piirustusten takana olevat kuvaukset kuin piirustusten sisällä mahdollisesti olevat kuvatekstit kuten puhekuplat. Nämä tekstit nimenomaan selkiyttivät piirustusta ja toivat siihen lisätietoa. Emme varsinaisesti yhdistäneet piirustusten ja kirjoitelmien analyysia, mutta kirjoitelmista väistämättä nousi piirustusten aiheita tukevia kirjoituksia. Lasten tuottaman aineiston sisältö nivoutui tietyllä tavalla yhteen tulkintojen tekemisen prosessissa.

Kuva-analyysin tekemistä sisällönanalyysin avulla on kritisoitu siitä, että se on joissain suhteissa epäedullinen kuvamateriaalille. Se keskittyy lähes kokonaan vain kuvan näkyvään sisältöön eikä siinä oteta huomioon kuvan tekemisen prosessia tai kuvan käyttönäkökulmaa eli vaikutusta katsojaan. Sisällönanalyysia kritisoidaan myös siitä, ettei se toimi tarpeeksi hyvin kuvien kulttuuristen merkitysten avaajana. Rosen mukaan tämä riippuu, miten hyvin kuvien sisältö onnistutaan linkittämään laajempaan kulttuuriseen yhteyteen sisällönanalyysin aikana ja tulkinnoissa. (Rose 2007, 61.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Esitämme tutkimustuloksemme mukaillen Bradley'n (2007, 108–124) teoriaa kuudesta vanhemmuuden perustavanlaatuisesta tehtävästä. Tutkimustulosten teemat nousevat teoriasta, mutta niissä painottuvat tapaustutkimuksemme erityiset piirteet. Siten tuloksissa on havaittavissa tietty yhdenmukaisuus verraten Bradley'n (2007) teoriaan, mutta toisaalta tutkimustuloksista nousee esiin tutkimuksemme myötä syntyneet uudet näkemykset vanhemmuuden painopisteistä.

Kunkin teeman kohdalla tarkastelemme yhteisesti vanhempien, lasten ja opettajan vastauksia, joiden pohjalta ryhmien näkemykset vanhemmuudesta nousevat esiin. Lopuksi kokoamme vielä yhteenvedon kaikista tuloksista ja tarkastelemme niitä kokonaisuutena sekä vertailemme vastausryhmien kesken syntyneitä eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia.

6.1 Vanhemmuus turvan antajana

Vanhemmuuden tehtävä turvan ja ravinnon antajana merkitsee lapsen fyysisistä tarpeista huolehtimista (Bradley 2007). Tämä tehtävä nousi vahvasti esiin jokaisen vertailuryhmän näkemyksissä.

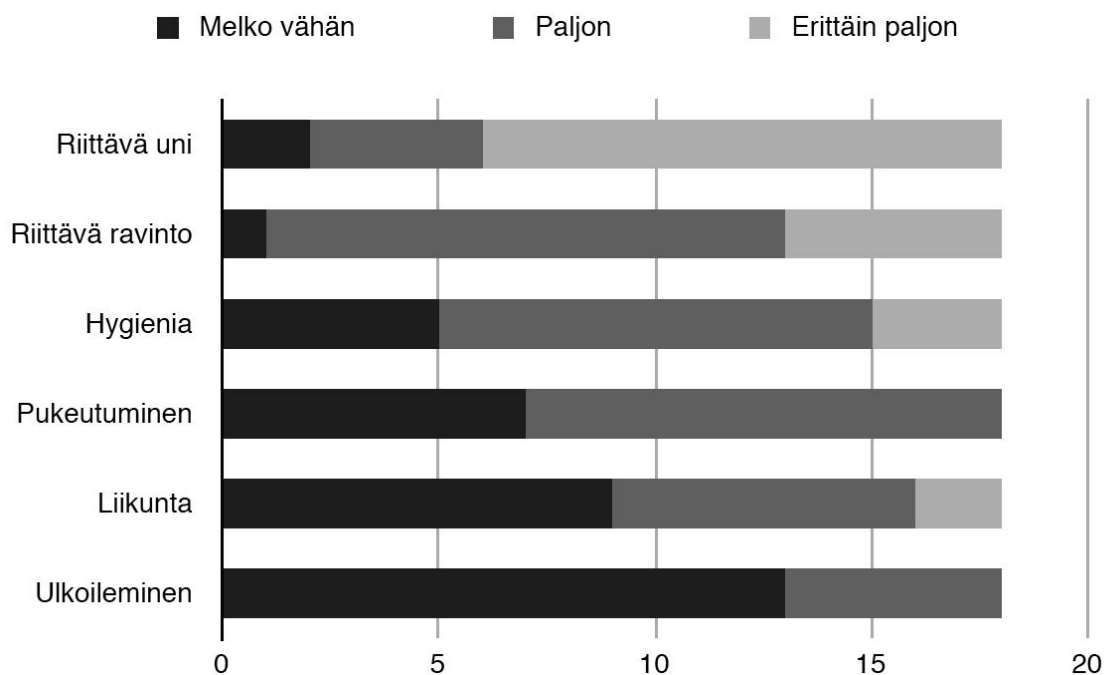
Vanhempien kohdalla turvan ja ravinnon antamisen tehtävä esiintyi sekä monivalintakysymysten vastauksissa että avointen kysymysten ilmauksissa. Lasten vastauksissa tämä tehtävä nousi esiin 14 kirjoitelmassa, jotka sisälsivät viittauksia vanhemman toimintaan fyysisten tarpeiden tyydyttäjänä. Lisäksi lapset piirroksissaan viittasivat tähän tehtävään. Opettajan haastattelun pohjalta nousi esiin useita asioita lapsen fyysisiin tarpeisiin liittyen. Monet niistä toistuivat useaan kertaan, mikä kertoo turvan ja ravinnon antamisen tehtävän tärkeydestä.

Turvan ja ravinnon antamisen tehtävään kuuluu monia fyysisiin tarpeisiin liittyviä osa-alueita. Opettaja kiteytti tehtävän sisällön kuvailemalla sitä ”perusarjen” pyörittämiseksi. Tämän tehtävän tarkoituksena on turvata nimenomaan lapsen turvallinen arki.

”Perusarjen sujumisesta kiinni pitäminen että se on turvallista.”

Vanhemmat arvioivat huolehtivansa kaikkein eniten lapsen riittävästä unesta fyysisten tarpeiden osalta. Toiseksi eniten vanhemmat huolehtivat lapsen riittävästä ravinnon saannista. Kuviossa 1 on esitetty kokoava yhteenveto vanhempien vastauksista lapsen fyysiseen hyvinvointiin liittyen. Vanhemmat arvioivat, miten paljon he ohjaavat lastaan riittävän unen ja ravinnon saannissa, lapsen ulkoilemisessa ja liikunnassa sekä hygieniassa ja pukeutumisessa.

Kuvio 1: Vanhempien antaman ohjauksen määrä lapsen erilaisten fyysisten tarpeiden kohdalla

Riittävän unen saanti ja yhteinen ruokaileminen nousi esiin myös vanhempien avoimissa vastauksissa. Vanhemmat mainitsivat ne yhteisen tekemisen kohdalla ja perheen arvoissa sekä säännöissä. Siten ne voidaan nähdä

vanhempien vastausten perusteella tärkeinä asioina, koska ne näyttäytyivät kokonaisvaltaisesti perheen elämässä ja toiminnassa.

Opettajan näkemykset vanhemmuuden tehtävästä lapsen fyysisten tarpeiden tyydyttäjänä tukivat vanhempien näkemyksiä. Aivan kuten vanhemmatkin, opettaja piti tärkeänä lapsen riittävän unen ja ravinnon saamista. Opettajan mukaan vanhempien vastuulla on varmistaa, että lapsi syö ennen kouluun lähtemistä aamupalan. Koulupäivän jälkeen vanhempien tulee huolehtia riittävästä ja monipuolisesta ravinnosta. Kolmantena asiana opettaja korosti lapsen ulkoilemista ja liikunnan harrastamista. Opettajan mukaan vanhempien tulee huolehtia näiden tarpeiden päivittäisestä toteutumisesta. Lapsen tulisi saada aina iltapäivisin tai iltaisin sopivasti liikuntaa. Nämä asiat opettaja mainitsi haastattelussa useaankin kertaan.

"Kaikki perusasiat siellä (kotona): unirytm, ruokailu, ravinnon saanti on riittävä ja liikunta. Että ne on niinku tasapainossa. Että oikeestaan sen mie olen yleensä ensimmäisessä vanhempainillassa sanonukki, että teidän vastuulla on nämä asiat."

Vanhempien vastauksissa ei korostunut yhtä voimakkaasti liikunnasta ja ulkoilemisesta huolehtiminen kuin opettajan vastauksissa, joissa se nousi tasavertoisena esiin riittävän ravinnon ja unen saannin huolehtimisen rinnalla. Kuviosta 1 näemme, että vanhemmat eivät ohjaa lastaan liikkumaan ja ulkoilemaan yhtä paljon kuin ohjaavat hänen riittävän unen ja ravinnon saantia.

Vanhempien avointen kysymysten vastauksissa korostui kuitenkin yhteisenä tekemisenä selvästi eniten liikuntaan ja ulkoilemiseen liittyvät asiat. Vanhemmat nostivat yhteensä 17 kertaa esiin erilaisen ulkoilemisen ja liikkumisen yhdessä lapsen kanssa. Sen sijaan esimerkiksi yhteinen ruokailu mainittiin vain 9 kertaa ja nukkumaan meneminen sekä siihen liittyvät iltatoimet 6 kertaa.

”Lisäksi tärkeimpiä yhteisiä asioita ovat varmaankin erilaiset ulkoiluun ja harrastuksiin liittyvät asiat (liikunta ja pelit, luonnossa liikkuminen, kalastus jne.)”
(M16)

Tuloksista voi päätellä, että vanhemmat eivät varsinaisesti ohjaa lasta liikkumaan tai ulkoilemaan, vaan he tekevät sitä yhdessä lapsen kanssa. Tämän takia vanhempien antama liikunnan ja ulkoilemisen ohjaaminen näyttäisi olevan hyvin vähäistä kuvion 1 perusteella, mutta avoimissa vastauksissa liikunta ja ulkoileminen nousi kaikkein tärkeimmäksi osa-alueeksi. Siten erään vanhemman kuvailema perheen arvojen kolmijako kuvaa ytimekkäästi, mutta kokonaisvaltaisesti vanhemmuuden tehtävää lapsen fyysisten tarpeiden huolehtijana vanhempien näkökulmasta:

”(Tärkeimmät arvot ovat) uni, ravinto, liikunta” (N8)

Myös lapset nostivat esiin ulkoilemisen ja liikunnan osa-alueen. Kuudessa kirjoitelmassa lapset kertoivat ulkoilevansa yhdessä vanhempien kanssa. Ulkoilumuodot vaihtelivat yleisestä ulkoilemisesta hiihtämiseen, pihalla olemiseen ja koiran lenkkeilyttämiseen.

”Käyn hiihtämässä vanhempieni kanssa.” (10)

”Käyn ulkona vanhempieni kanssa.” (18)

Lasten piirustuksista nousi esiin hyvin vahvasti ulkoileminen ja yhteinen liikkuminen. Suurin osa piirustuksista kuvasi erilaista ulkoilemistä ja liikkumista, kuten pihalla olemista ja leikkimistä, yhteistä kävelylenkkiä, jalkapalloa ja uimassa käymistä. Yhteensä 10 piirustuksen aihe liittyi ulkoilemiseen ja liikkumiseen. Alla on kaksi esimerkkiä urheiluun ja ulkoilemiseen liittyvistä piirustuksista. Toisessa lapsi pelaa jalkapalloa vanhempansa kanssa (kuva 1) ja toisessa lapsi on kävelyllä vanhempiansa kanssa (kuva 2). Tunnelma piirustuksissa on positiivinen ja iloinen.

Kuva 1: "Pelataan jalkkista"

Kuva 2: "Olen kävelyllä vanhempien kanssa"

Lasten kirjoitelmat ja piirustukset vahvistivat vanhempien näkemyksiä ulkoilemisen ja liikkumisen osalta. Vanhemmat eivät varsinaisesti ohjanneet lasta ulkoilemaan ja liikkumaan, vaan he tekivät sitä yhdessä lapsen kanssa. Tällainen oli myös lasten näkemys ulkoilemisesta ja liikunnasta – sitä tehdään yhdessä vanhempien kanssa.

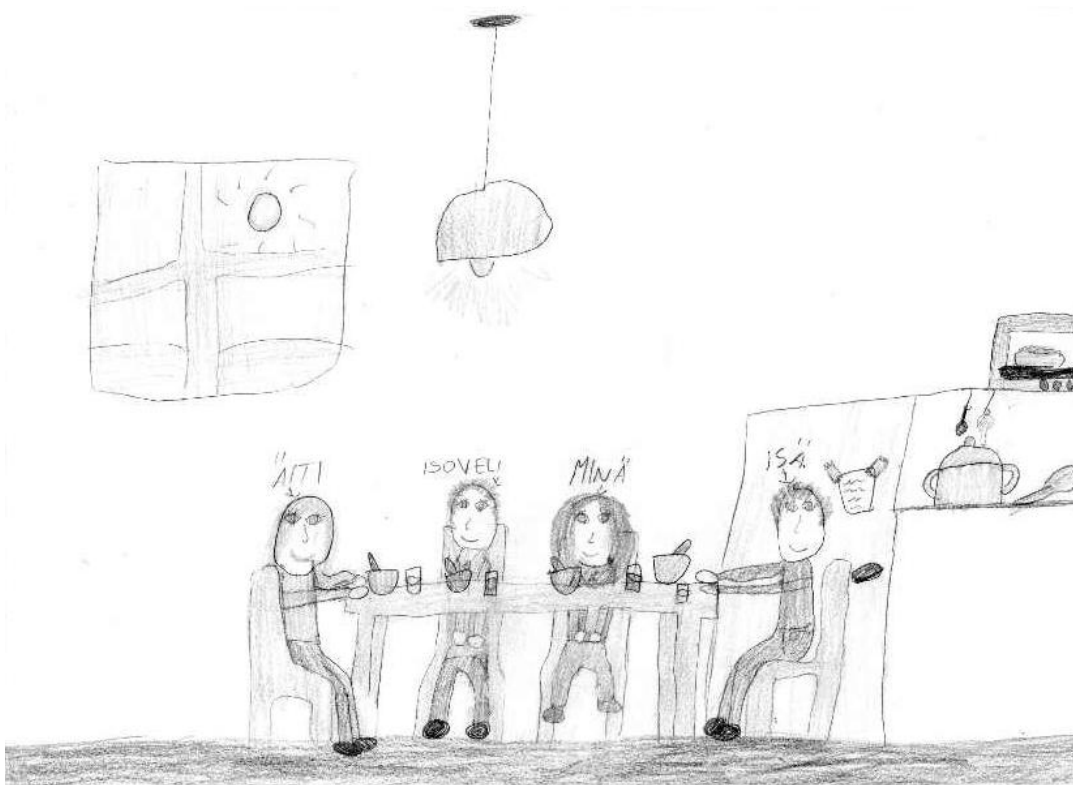
Keskeisin lasten kaipaama turvan ja ravinnon antamisen osa-alue liittyi riittävään ravintoon. Lapset kaipasivat ja toisaalta pitivät hyvänä asiana ruoan laittamista ja syömistä yhdessä vanhempien kanssa. Kirjoitelmissa korostui joko pelkästään syömisen tai syömisen lisäksi myös ruoan laittaminen. Yhteinen ruokaileminen vanhempien kanssa koettiin neutraalina tai positiivisena asiana. Lasten kirjoitelmissa esiintyvä ruoan laittaminen esiintyy sekä negatiivisena että positiivisena asiana. Vanhempien laittaman ruoan positiivisuutta lapsen näkökulmasta todistivat kirjoitelmat, joissa vanhempien parhaiksi ominaisuuksiksi mainittiin ruoan laittaminen.

”(Mikä on parasta vanhemmissasi?) Vanhempani tekee ruokaa.” (11)

Toisaalta taas eräässä kirjoitelmassa lapsi nimenomaan kaipasi vanhemmiltaan apua ruoan laittamisessa ja oli kokenut riittämätöntä tukea tässä asiassa. Kirjoitelma vahvistaa lapsen tarpeen vanhempien antamaan turvaan ja ravintoon – tässä tapauksessa erityisesti ravinnon saannin osalta.

”Minun vanhemmat voisivat auttaa ruuan laitossa.” (13)

Myös lasten tekemistä piirustuksista nousi esiin ravinnon saannin tärkeys. Lapset olivat piirtäneet piirustuksia yhteisistä ruokailuhetkistä vanhempien kanssa (kuva 3) sekä ruoan laittamisesta yhdessä (kuva 4). Piirustuksissa on yleisvaikutelmana positiivinen tunnelma, joka tulee henkilöiden iloisista ilmeistä sekä kirkkaista väreistä. Siten piirustusten perusteella voi päätellä ruokailemisen ja ruoan laittamisen olevan lapsen näkökulmasta mieluinen asia.

Kuva 3: "Me ruokaillaan yhdessä"

Minä ja Vanhemmat

Kuva 4: "Me tehdään ruokaa"

Yhteisen ruokailemisen ja liikunnan, sekä riittävän unen saannin lisäksi vanhempien avoimissa vastauksissa esiintyi muitakin fyysiseen hyvinvointiin liittyviä toimia, kuten peseytyminen, aamu- ja iltatoimet sekä vaatehuolto. Vanhemmat kertoivat tekevänsä yhdessä lapsen kanssa näitä asioita, mutta myös auttavansa lasta näissä asioissa.

”Ruoka, vaatehuolto yms. arkihommat.” (N5)

”Vaatteiden valinta koulupäivää varten” (N7)

Vanhemmat siis pitivät yhtenä merkityksekkäänä lapsen tukemisen muotona vaatetuksesta huolehtimista. Erityisesti tämä nousi esiin niissä avoimissa vastauksissa, joissa vanhemmat kertoivat, missä he auttavat lastaan. Vaatetuksen voi siten päätellä olevan asia, jossa toista luokkaa käyvä lapsi tarvitsee vielä paljon apua.

Vanhempien tehtävä lapsen vaatettajana nousi esiin myös opettajan haastattelussa. Opettaja kertoi, että vaatetuksesta huolehtiessa vanhempien tulee katsoa, että lapsella on riittävä määrä vaatetta eli sopivan lämpimät vaatteet. Lisäksi vaatteiden tulee olla tilanteeseen soveliaat. Esimerkiksi kouluun ei pidä pukea liian hienoja vaatteita lapselle ylle. Tällaiset liian hienot ja epä mukavat vaatteet eivät toimi lapsen kouluasuna. Vanhemman on myös huolehdittava, että lapsi löytää kaikki tarpeelliset vaatteet ylleen kouluun lähtiessään. Opettaja kertoi, että on tilanteita, jolloin lapsi on tullut kouluun puutteellisessa vaatetuksessa esimerkiksi ilman sukkia. Tällaisissa tilanteissa jos vanhempi itse ei ole paikalla lapsen kouluunlähdön hetkellä, vanhemman tulisi katsoa lapsen kanssa valmiiksi jo vaikka tuolin reunalle kaikki tarvittavat vaatteet seuraavaksi päiväksi.

”Ja tietenkin myös esimerkiksi semmonen kunnollinen pukeutuminen, että miten kouluun pukeudutaan, niin sitäki joutuu vanhemmille joskus sanomaan. Että ei liian hienosti eikä liian vähän vaatteita.”

Lapset osoittivat myös kaipaavansa vanhempien apua arjen askareissa. Kirjoitelmista nousi esiin erilaisia fyysisten tarpeiden täyttämiseen liittyviä asioita. Aivan kuten vanhemmat kertoivat auttavansa lasta aamu- ja iltatoimissa, samoin eräs lapsi kirjoitti saavansa apua juuri näissä asioissa.

”Vanhempani auttavat minua hampaitten pesussa ja hiusten harjauksessa.” (10)

Kyselylomakkeessa vanhempia pyydettiin arvioimaan, miten paljon omassa toiminnassa toteutuu turvallisen ilmapiirin luominen perheessä (kuvio 2). Kaksitoista vanhempaa vastasi turvallisen ilmapiirin toteutuvat toiminnassaan erittäin paljon ja vain pari vanhempaa arvioi sen toteutuvan jonkun verran. Vastaukset painottuivat selkeästi turvallisen ilmapiirin toteutumiseen toiminnassa paljon ja se koetaan tärkeäksi.

Turvallisuuden teeman voi havaita myös vanhempien ja lapsen yhteisessä toiminnassa. Turvallisuutta luo vanhempien ja lasten yhteiset rauhalliset hetket, kuten sänkyyn peittely ja iltasadut. Turvallisuus esiintyi myös arvoilmauksissa, kun kysyttiin perheen kolmea tärkeintä arvoa.

Lämmin koti kuuluu yhtenä osa-alueena turvan ja ravinnon antamisen tehtävään. Useissa lasten kirjoitelmissa nousi esiin kodista huolehtiminen yhdessä vanhemman kanssa tai lapsen tarve vanhempien avulle tällä osa-alueella. Vanhempien avoimissa vastauksissa mainittiin kodista huolehtiminen kotiaskareiden ja siivoamisen myötä.

Vanhemman turvan antaminen mainittiin lasten kirjoitelmissa myös sairauden yhteydessä, mikä on yksi turvan ja ravinnon antamisen tehtävän osa-alueista. Muiden vertausryhmien vastauksissa sairaan lapsen hoitaminen ei noussut esiin.

”Äiti auttaa jos olen kipeä tai sairas.” (16)

Turvan ja ravinnon antamisen tehtävän toteutuminen on tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta. Perustarpeista huolehtiminen ja nimenomaan niiden täyttäminen opettajan mukaan näkyy lapsen hyvinvoinnissa positiivisella tavalla. Hyvinvoiva lapsi on tasapainoinen ja tyytyväinen.

”Kun kotona perustarpeista on huolehdittu, se näkyy lapsen käytöksessä ja hyvinvoinnissa – että kyllä se lapsi on tasapainoinen ja tyytyväinen jos perheessä on niinku perusasiat kunnossa.”

Opettaja kertoi huomaavansa koulussa lapsen jaksamisesta, miten lapsen tarpeista on huolehdittu. Hyvinvoiva lapsi jaksaa käydä koulua.

”No kyllä se näkyy siinä, että se lapsi jaksaa käydä koulua.”

Lapsen tarpeista huolehtiminen lähtee pitkälti vanhempien jaksamisesta. Opettaja kertoikin, että jos vanhemmat jaksavat pyörittää arkea, silloin lapsikin voi hyvin. Vanhemmat itse arvioivat olevansa jokseenkin tyytyväisiä omaan jaksamiseen, oman ajan määrään ja riittävän levon määrään. Vain yksi vanhemmista oli erittäin tyytyväinen omaan jaksamiseensa. Kyselylomakkeen vastauksista vanhemmat kuvasivat selkeästi negatiivisimmin omaa jaksamistaan. Lapsen tarpeista vanhemmat kertoivat huolehtivansa paljon, mutta vanhempien oma vointi ei ollut yhtä hyvä.

Opettajan epäili vanhempien voivan hyvin eri lailla ja totesi, että jaksamisen tilanne saattaa muuttua nopeastikin esimerkiksi sairauden tai työttömyyden myötä. Kuitenkin oppilaiden voinnin perusteella opettaja arvioi vanhempien jaksamisen ihan hyväksi. Opettaja totesi silti vanhempien paineiden olevan kovempia nykyään kuin aikaisemmin, mikä aiheuttaa enemmän uupumusta ja henkistä pahoinvointia.

”Mut se varmaan semmonen henkinen uupuminen. Uupumista on enemmän, että elämä on paljon hektisempää ja mitä se oli 25 vuotta sitten.”

6.2 Vanhemmuus sosioemotionaalisenä tukena

Lapsen itsetunnon kehittymisen ja henkisen kasvun kannalta olennainen vanhemmuuden tehtävä on sosioemotionaalisen tuen antaminen lapselle. Tähän kuuluu vanhempien osoittama aito rakastaminen ja rohkaiseminen sekä mallina oleminen ja rajojen asettaminen. (Bradley 2007.)

Opettaja piti nimenomaan sosioemotionaalisen tuen antamiseen liittyviä tehtäviä kaikkein tärkeimpinä vanhemmuuteen kuuluvina asioina. Tämän tehtävän tärkeys vahvistui opettajan useilla sosioemotionaaliseen tukeen liittyvillä huomioilla, joita hän nosti esiin haastattelun aikana. Kysyttäessä kolmea tärkeintä vanhemmuuteen liittyvää arvoa, opettaja korosti ensimmäisenä asiana vanhemman ehdotonta rakkautta lasta kohtaan. Vanhemman rakkauteen sisältyy opettajan mukaan paljon asioita ja tehtäviä, jotka toteutuvat vilpittömän rakkauden myötä.

"No ensimmäinen tietenkin varmaan on se, että sitä lasta aidosti ja vilpittömästi rakastaa ja se on sen lapsen huolenpitoa ja välittämistä. Se näkyy jos sitä lasta aidosti rakastaa niin se sisältää niin paljon."

Myös vanhemmat pitivät rakkautta ja läheisyyttä tärkeänä asiana. Osa vanhemmista nimesi rakastamisen ja läheisyyden vanhemmuuden kaikkein tärkeimmiksi arvoiksi. Rakastamisen ja läheisyyden ilmaukset liittyivät vanhempien vastauksissa kohtaamiseen ja avoimuuteen, johon kuuluivat lisäksi tunteiden ilmaisu ja välittömyys. Nämä kohtaamiseen ja avoimuuteen liittyvät asiat nousivat esiin perheen tärkeimpinä arvoina yhteensä kahdessatoista vastauksessa.

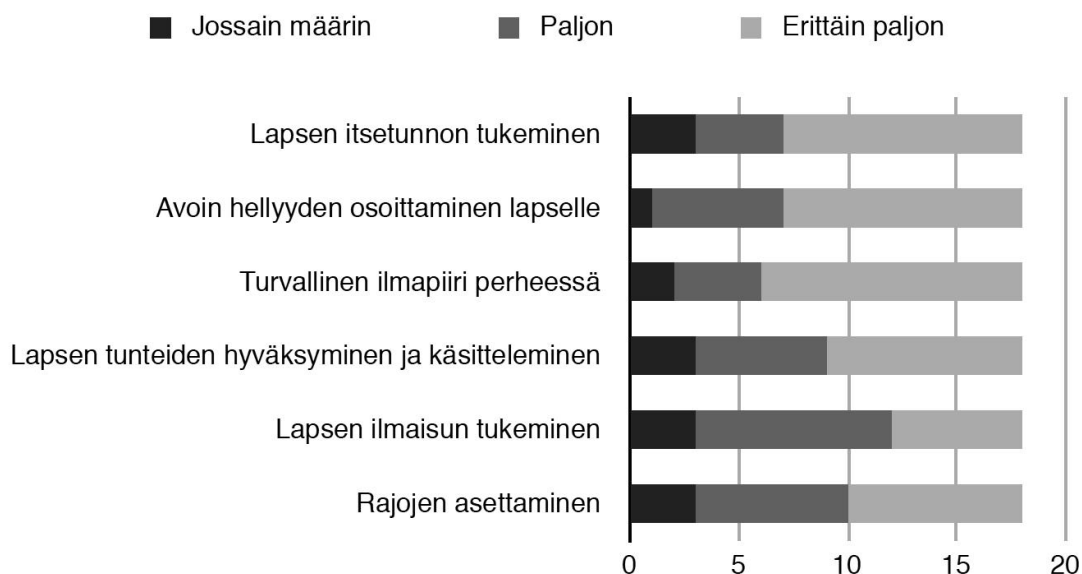
Rakastamista on vaikea irrottaa omaksi alueekseen sillä se on laaja käsite. Siten rakastamiseen voidaan laajemmin katsoa kuuluvan myös toisista välittämistä, arvostamista, kunnioitusta, huolehtimista ja hyväksymistä. Näitä asioita vanhemmat nimesivät perheen tärkeimmiksi arvoiksi vielä enemmän,

yhteensä kuudessatoista ilmauksessa. Alla olevissa esimerkeissä vanhemmat kuvaavat tärkeimpiä arvojaan perheissään.

”Toisten huomioon ottaminen, rakkaus.” (N15)

”Läheisyys. Voisi ehkä käyttää myös sanaa hellyys tai avoimuus. Haluaisin, että lapseni kokisivat, että isän ja äidin syliin voi tulla aina, niin hyvinä kuin huonoinakin päivinä. Pusut, hellyyden osoittaminen, nauru ja välittömyys ovat asioita, joiden haluaisin näkyvän perheessäni.” (M16)

Tutkimuksemme vanhemmat osoittivat kaiken kaikkiaan paljon avointa hellyyttä lapselleen. Suurin osa vanhemmista kertoi osoittavansa erittäin paljon avointa hellyyttä ja loput yhtä vanhempaa lukuun ottamatta kertoivat osoittavansa paljon hellyyttä lapselleen. Opettajan haastattelun perusteella juuri tällainen positiivinen lapsen huomioiminen tukee lapsen itsetunnon kehittymistä. Lapsen itsetunnon positiivinen kehittyminen onkin yksi sosioemotionaalisen tuen antamiseen liittyvä keskeinen tavoite.

Kuvio 2: Vanhempien antaman sosioemotionaalisen tuen määrä

Kuviossa 2 on esitetty erilaisia sosioemotionaalisen tuen antamisen tehtävään liittyviä osa-alueita. Vanhemmat arvioivat kyselylomakkeessa, miten paljon heidän omassa vanhemmuudessaan toteutuu kuviossa esitetyt asiat. Tämä

vanhemmuuden tehtävä korostuu selkeästi vanhempienkin vastauksissa tärkeänä ja vanhemmat ovat toiminnassaan huomioineet sosioemotionaalista tuen antamista erittäin paljon.

Vanhemmat pitivät lapsen myönteisen itsetunnon kehittymistä tärkeänä. Yksitoista vanhempaa kertoi tukevansa erittäin paljon lapsen itsetunnon kehittymistä. Lapsen hyvä itsetunto oli siis vanhempien mielestä tärkeä asia ja he halusivat sen toteutuvan omassa toiminnassaan vanhempina. Itsetunnon tärkeyttä vahvistaa vanhempien viittaukset lapsen itsetunnon tukemiseen avointen kysymysten vastauksissa.

”Tokaluokkalaisten kohdalla eniten apua on tarvinnut antaa itsetuntoon ja sosiaalisiin taitoihin liittyvissä asioissa. Kun lapsi on perusluonteeltaan sosiaalisesti arka, tarvitaan paljon rohkaisua. ... Tietyllä tapaa olen siis yrittänyt tukea lapsen itsetuntoa ja karkottaa turhia sosiaalisia paineita ja pelkoja.” (M16)

Opettaja kertoi, että lapsen hyvän itsetunnon kehittymisen kannalta on tärkeää kannustaa lasta positiivisesti. Rohkaiseminen ja tukeminen ovat asioita, joita lapsi kaipaa ja tarvitsee. Kysyttäessä lapsen itsetunnosta ja siitä, miten vanhemmat voivat siihen vaikuttaa, opettaja vastasi seuraavasti:

”Ihan varmaan niitä samoja asioita mitä jo tuliki, että se semmonen positiivinen kannustaminen.”

Kirjoitelmissaan lapset vahvistivat sen, että vanhemmilta saatu rakkaus, positiiviset sanat ja muut myönteiset kokemukset ovat tärkeitä asioita ja ne tuntuvat lapsista hyvältä. Lasten mielestä nämä asiat ovat parasta vanhemmissa. Siten lasten positiiviset kokemukset vanhempien osoittamasta rakkaudesta ja kannustavista sanoista vahvistavat vanhempien osoittaman rakkauden kohtaavan vastaanottajansa. Vanhempien osoittama rakkaus on merkityksellistä ja se jää lapsen mieleen. Näin lapset kuvailivat parhaita asioita vanhemmistaan:

"Ne ovat usein kilttejä ja mukavia." (2)

"Parasta on kun vanhempani auttavat minua." (9)

"Parasta vanhemmissani on se, että ne on kilttejä ja ihania." (12)

"Se on parasta kun he eivät suutu kovin usein ja on hyvä että minun vanhempani on reiluja." (17)

"Vanhemmissa parasta on se, että ne tykkää minusta." (19)

Sosioemotionaalinen tuki koostuu monesta eri osa-alueesta. Opettajan mukaan siihen kuuluu edellä mainittujen osa-alueiden lisäksi lapsen aito kuunteleminen, yhteinen aika lapsen kanssa ja läsnäoleminen, hellyys, aitous kohtaamisessa, lapsen tunteista puhuminen sekä niiden käsitteleminen. Lisäksi nousi esiin aidon kohtaamisen ja yhteyden tuoma aikuisen sekä lapsen tunnesidettä vahvistava merkitys. Lapsen kohtaamiseen liittyvä kuunteleminen linkittyy osaksi päällekkäin valvomisen ja seurannan tehtävän kanssa, siten kuuntelemiseen ja läsnä olemiseen liittyviä tuloksia esittelemme tarkemmin luvussa 7.4.

Sosioemotionaalinen tuen antamisessa korostui opettajan haastattelun mukaan lapsen tunteiden käsitteleminen. Erityisesti negatiivisten tunteiden peilaaminen nousi esiin merkittävänä asiana. Lapsen negatiivisina tunteina mainittiin pettymys, epäonnistumisen tunne, harmitus ja syyllisyys. Vanhempien tuki tunteiden käsittelyssä oli opettajan mukaan tärkeää siksi, että toisella luokalla oleva lapsi ei vielä itse kykene tätä tekemään ja tarvitsee vanhempien opastusta tunnetaitojensa kehittämiseen.

Kirjoitelmien perusteella lapset kaipasivat vanhemmilta tukea tunteiden käsittelyyn. Lapset kertoivat saavansa apua tunteiden käsittelyyn esimerkiksi silloin, kun he olivat surullisia tai heillä oli murheita.

"Siinä, että kun miä itken niin he lohduttavat minua." (3)

"No vanhempani auttaa jos minulla on esim. jotain riitoja tai jos minulla on murheita." (17)

Myös vanhemmat pitivät lapsen auttamista tunteiden käsittelyssä tärkeänä. Avointen kysymysten perusteella osa vanhemmista piti tunteiden ilmaisemista, niistä puhumista tai niiden käsittelyä tärkeimpänä arvona perheessään. Osa vanhemmista kertoi auttavansa lasta tunteiden käsittelyssä ja siihen liittyvässä prosessissa, kuten alla olevassa esimerkissä vanhempi kertoo.

”(Missä autat lastasi?) Tunteiden nimeäminen ja niiden hyväksyminen.” (N1)

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat auttavat paljon lastaan tunteiden hyväksymisessä ja käsittelyssä. Yhdeksän vanhempaa kertoi auttavansa lastaan erittäin paljon tunteiden käsittelyssä ja kuusi vanhempaa kertoi auttavansa paljon (kuvio 2). Vanhemmat siis pitävät merkitykselläänä lapsen auttamista tunteiden käsittelyssä.

Opettaja kuvasi haastattelussa tarkemmin, miten hän ymmärtää vanhempien tuen merkityksen tunteiden käsittelyssä prosessissa. Koska lapsi ei vielä itse kykene nimeämään tai käsittelyä hankalia tunteita, tarvitaan vanhempia lapselle peilinä hänen tunteisiinsa. Opettajan mukaan vanhempien tulee ottaa vastaan lapsen ilmaisemat ikävätkin tunteet ja antaa niille tilaa. Tämän lisäksi vanhempien tulisi auttaa nimeämään lapsen kokemaa tunnetta.

”Aikuinen vois auttaa sen tunteen selvittelyä, että tuntuuko sinusta nyt miltä. Ootko sinä pettynyt vai mikä sulla painaa? Harmittaako sulla se että...? Et lapsi pääsee siitä niin kun eteen päin.”

Opettajan mukaan on todella tärkeää, että vanhemmat osoittavat lapselleen ehdotonta rakkautta etenkin vaikeiden tunteiden vallitessa. Lapsen tulisi kokea olevansa hyväksytty ja rakastettu tunteistaan riippumatta. Opettaja kertoi, että lapsi tarvitsee kaikkein eniten vanhempien tukea ja rakkautta nimenomaan silloin, kun lapsella itsellään on vaikea tilanne tai tunnekokemus.

”Mutta silloinhan meitä vanhempia just tarvittaisiinkin niin kun olemaan siinä

tukena, että vaikka tuli tehtyä näin sinä siltikin oot mulle rakas lapsi.”

Opettaja kertoi, että vanhempien tehtävä oman lapsen tunteiden käsittelijänä ei ole aina helppo. Vanhemmille saattaa olla hyvinkin vaikeaa hyväksyä ja sietää oman lapsen vaikeaa tunnetta.

”Oman lapsen itkun sietäminen tai jonkun pettymyksen sietäminen se voi olla vanhemmalle niin ku se tosi tuskanen paikka.”

Opettajan mukaan lapsen tunteiden käsittelemisessä tulee kuitenkin olla tarkka. Vanhempien halu suojella lasta saattaa johtaa vääränlaiseen lapsen tunteiden käsittelyn ohjaamiseen. Esimerkiksi jos lapsella on terve, aiheellisesti syntynyt syyllisyyden tunne, lasta pitäisi opettajan mukaan ohjata oikealla tavoin kasvuun. Tällainen syyllisyyden tunne kuuluu lapsen elämään ja on hedelmällinen mahdollisuus kasvuun. Lapsen syyllisyyden tunteessa tulisi ohjata lapsen ajatusmallia oikeaan suuntaan, siten että se johtaa väärin tehtyjen asioiden katumiseen ja niiden vääryyden ymmärtämiseen. Tämän kautta lapsi oppii mitkä asiat ovat oikein ja mitkä väärin sekä myös sen, miten seuraavalla kerralla tulisi toimia, jotta toimisi oikein.

Sen sijaan, että lapsen ajatusmallia ohjattaisiin tällä tavoin terveesti kehittymään, opettaja kertoi että, vanhemmat toisinaan haluavatkin suojella lasta liiaksi. Ylisuojelevalla toiminnallaan vanhemmat kuitenkin vain aiheuttavat haittaa lapsen kasvulle. Vanhemmat jotka eivät kestä oman lapsen pahaa oloa tai syyllisyyttä, pyrkivät suojelemaan lasta tällaisilta ikäviltä tunteilta. Asiat saatetaan hoitaa kieltämällä lapsen tekemä väärä teko, jotta lapsen ei tarvitse kokea ikävää syyllisyyden tunnetta. Tällöin lapsi ei myöskään opi tervettä syyllisyyden tunteen käsittelemistä eikä sitä, miten asiat tulisi hoitaa sellaisissa tilanteissa.

”Tavallaan senkin asian tiedostaminen vanhemmille, että voi siitä lapsesta päästääkin irti. Että luottaa siihen, että se pärjää täällä koulupäivän ja että ne

pettymykset ja epäonnistumiset kuuluu elämään ja ne kuuluu koulunkäyntiin. Mutta meidän aikuisten niin kotona kun koulussakin on siedettävä sitä lapsen reaktiota oli se sitten kiukku tai itku tai mikä sitten olikaan.”

Opettaja korosti, että juuri lapsuudessa vanhemmat ovat lapsille läsnä ja tukena heidän kasvuaan varten. Siksi olisi erityisen tärkeää, että lapsi saisi vanhempien läsnä ollessa kokea turvallisesti hankaliakin tunteita. Vanhempien tuen myötä lapset oppivat hyväksymään tunteet ja kasvavat näidenkin tunteiden käsittelemisessä. Sitten kun lapset kasvavat aikuisiksi eikä vanhempia enää ole lähellä, vaikeiden tunteiden käsittelemisen taito olisi hyvä olla jo opittuna. Ennen kaikkea opettaja korosti, että vanhempien tehtävä hankalien tunteiden käsittelemisessä on osoittaa lapselle, että hän on kaikesta huolimatta vanhemmalle rakas ja tärkeä.

Vanhemman tulisi itse näyttää lapselle mallia käyttäytymisen suhteen. Mallina olemisen ulottuu jokaiselle toiminnan osa-alueelle tunnekäsittelystä aina käytöstapojen hallintaan. Vanhemmat olivat keskimäärin tyytyväisiä tai jokseenkin tyytyväisiä omaan toimiintaansa mallina. Vanhemmat arvioivat oman toiminnan kontrollointinsa kutakuinkin samalla tavoin kuin mallina olemisen. Vanhemmat siis tiedostivat omassa toiminnassaan olevat puutteet, koska kukaan ei ollut täysin tyytyväinen omaan toimintaansa. Lapsen käytöstapoja vanhemmat kuitenkin pyrkivät ohjaamaan paljon. Viisi vanhempaa arvioi ohjaavansa lapsen käytöstapoja erittäin paljon.

Sosioemotionaalisen tuen antamisen yksi osa-alue on rajojen asettaminen. Kyselylomakkeen pohjalta vanhemmat arvioivat omassa vanhemmuudessaan toteutuvaa rajojen asettamista (kuvio 2). Vastaukset jakautuivat pääasiassa vanhempien arvioon paljon tai erittäin paljon toteutuvasta rajojen asettamisesta. Muutama vanhempi asetti rajoja vain jossain määrin.

Rajojen asettamiseen liittyy vahvasti säännöt. Vanhempia pyydettiin kyselylomakkeessa nimeämään oman perheen tärkeimmät säännöt. Tämän

avoimen kysymyksen vastaukset teemoiteltiin yhdeksään teemaan. Määrällisesti vastauksissa korostuivat rehellisyys ja luottamus, toisten kunnioittaminen ja fyysinen koskemattomuus, lapsen fyysisiin tarpeisiin liittyvät säännöt, käytöstavat sekä vanhempien kontrolli. Näiden lisäksi vastauksissa esiintyi erillisinä teemoina tasa-arvoisuus ja sääntöjen yhtenäisyys, keskustelu ja avoimuus, kotiaskareisiin osallistuminen sekä perheen yhteinen tekeminen.

Rehellisyys ja luottamus kategoriaan ryhmiteltiin yhteensä kymmenen sääntöilmaisua, jotka olivat rehellisyyden, luottamuksen ja totuuden piirissä. Ilmaus ”ei saa valehdella” toistui usein. Tähän ryhmään kuuluivat myös ilmaukset ”uskalletaan myöntää omat virheet” sekä ”sopimusten pitäminen”.

Lapsen fyysisiin tarpeisiin liittyvät säännöt olivat konkreettisia lapsen hyvinvointiin ja päivärytmiin liittyviä ilmauksia. Näitä ilmauksia oli yhteensä seitsemän ja ne olivat jaoteltavissa ruokailuun, säännöllisen aikatauluun, käsienpesuun ja ruudun katseluun liittyviksi.

”Ruutu aika on rajoitettu iän mukaan per päivä ja viikko.” (N3)

”Käsien pesu ennen ruokailua ja tarvittaessa.” (N17)

Hyvät käytöstavat tulivat esiin seitsemänä sääntöilmauksena. Vanhemmat ilmaisivat säännöksi ”hyvät käytöstavat” tai ”käytöstavat ruokapöydässä”. Osa vastauksista liittyi lapsen hyvään kielenkäyttöön.

”Kaunis puhe (ei kiroilla)” (N1)

Toisten kunnioittaminen ja fyysinen koskemattomuus korostuivat ja tulivat esiin yhteensä yhtenätoista ilmauksena. Kunnioittamisen lisäksi tämän kategorian sääntöinä olivat toisten hyväksyminen, ei saa syrjiä, ystävällisyys, huomioonottaminen, riitelemättömyys, toisia ei kiusata sekä väkivallattomuus.

Keskustelu ja avoimuus tuli esiin vain muutamassa vastauksessa. Ilmauksissa tuli esiin, että askarruttavat asiat täytyy voida keskustella

"Vihaisena ei saa mennä nukkumaan" (N5)

Vanhempien vastauksista kävi ilmi myös odotus siitä, että lapsi osallistuu perheen yhteisiin kodin tehtäviin ja pitää huolen omista tavaroistaan ja huoneestaan. Ilmaisuihin tuli esiin myös lapsen ikä ja taitotaso jotka otetaan huomioon vastuun jaossa.

"Kaikilla perheenjäsenillä on velvollisuus osallistua yhteisiin töihin, kullakin kykynsä ja ikänsä mukaan." (M16)

Kategoria tasa-arvoisuus tarkoittaa tässä sääntöjen yhtenäisyyttä perheessä sekä perheenjäsenten tasavertaisuutta. Ilmauksissa tuli esiin kaikkien lasten olevan saman arvoisia. Jos lapsella on kaksi kotia, on molemmissa kodeissa samat säännöt. Lisäksi perheen sisällä kaikilla lapsilla on yhteiset, samat säännöt eikä ketään suosita tai syrjitä.

Tasa-arvoisuus perheen lasten kesken on tärkeää, koska lapset aistivat epätasa-arvon hyvin herkästi. Kirjoitelmista nousi esiin erityisen negatiivisena asiana lapsen kokemus epätasa-arvosta pikkuveljen kanssa.

"Minusta vanhemmissani huonointa on se, että he huutavat vähän enemmän minulle kuin pikkuveljelleni." (18)

Huomioitavaa vanhempien nimeämissä säännöissä on se, että niiden voidaan selkeästi nähdä olevan yhteydessä vanhempien arvokysymyksen kanssa. Ne arvot, joita pidettiin tärkeänä, ovat esillä myös perheen tärkeimmissä säännöissä.

Lapset kokivat rajojen asettamisen negatiivisena asiana. Yhteensä yhdessätoista kirjoitelmassa vanhempien rajojen asettamiseen liittyvät asiat mainittiin huonoimpana asiana vanhemmissa. Kaikkein ikävimpinä asioina lapset kokivat vanhempien suuttumisen, äänen korottamisen tai huutamisen ja

kiukun purkaukset.

"Huonointa on että he on saan raivarin." (4)

"Huonointa vanhemmissani on kun he huutavat minulle." (10)

"Huonointa heissä on se, että kun he suuttuvat minulle he korottavat ääntä aika paljon." (14)

"Mutta ärsyttävintä on jos äiti tai isi on vihainen." (16)

Kysyimme vanhemmilta mitä sääntöjen rikkomisesta seuraa. Nämä vastaukset kohdistuivat selkeästi lapseen. Vastaukset teemoiteltiin viiteen teemaan, jotka olivat etuisuuksien menettäminen, lapsen liikkumisen säätely, asiasta puhuminen, tilanteesta riippuminen ja muut rangaistukset. Vastaukset painottuivat selkeästi kolmeen ensimmäiseen teemaan. Vanhemmat mainitsivat etuisuuksien menettämisen vastauksissa viisitoista kertaa. Nämä etuisuudet olivat karkeasti jaettavissa puhelimen, tietokoneen tai pelien sekä television katselun käyttökieltoihin. Lisäksi karkkipäivä ja viikkoraha sekä yleisesti mukavuuksien menettäminen mainittiin.

"Tietokonepanna" (M4)

"Puhelimen käyttöoikeuden menetys kotona, ruutuajan menetys muutamaksi päiväksi/viikoksi" (N3)

"Joku kiva asia jää tekemättä" (N9)

Toinen teema, lapsen liikkumisen säätely, liittyi osittain etuisuuksien menettämiseen, mutta se mainittiin vastauksissa erillisesti, joten muodostimme siitä oman teeman. Tähän teemaan kuuluivat kotiaaresti ja kavereilla käymisen kieltäminen, mutta myös jäähyt ja omaan huoneeseen meneminen. Lapsen liikkumisen säätely mainittiin vastauksissa yhteensä kaksitoista kertaa.

"Kavereiden luona vierailuoikeuden menetys 1-2 päivää" (N3)

"Omaan huoneeseen meno yleensä" (N7)

Kolmas teema oli lapsen kanssa asiasta keskusteleminen. Tämä teeman nimi ei liene kovin kuvaava, sillä vastaukset vaihtelivat aikuisen ”päkätystä” keskusteluun. Vastaukset voitiin jakaa keskusteluun, huomautukseen, nuhteluun sekä puhumisen ensisijaisuuteen ennen seurausta. Tämä teema mainittiin vastauksissa yhdeksän kertaa.

”Puhuttelu, sääntöjen kertaaminen ja mahdollinen rangaistus” (M12)

”Useinmiten ensireaktionä isän / äidin päkätys ja pienempi tai suurempi kiukustuminen” (M16)

Kolme vastaajaa mainitsi erikseen seurauksen riippuvan rikkeestä. Yksi vastaajista kertoi käyttävänsä plus ja miinuslistoja seurauksen määrittämisessä. Muita yksittäisempiä sääntörikkeiden seurauksia olivat ”anteeksipyyntö”, ”paha mieli itselle ja toisille”, ”harminpaikka” ja ”jokin sovitteleva työ”.

Lasten kokemukset rangaistuksista olivat negatiivisia. Rajojen asettamisen rinnalla rangaistukset olivat lasten mielestä huonoimpia asioita vanhemmissa. Toisaalta voidaan pohtia rangaistuksen merkitystä. Todennäköisesti jos rangaistus tuntuisi lapsesta kivalta, se ei tuntuisi silloin opetukselta ja muistutukselta rikotusta säännöstä.

”Huonointa on se, että minä en saa lelua.” (3)

”(Huonointa) kun ne antaa kotiarestia.” (5)

Vanhempien keskinäinen suhde vaikuttaa lapsen sosioemotionaalisen tuen kokemiseen. Bradleyn (2007) mukaan vanhempien huono keskinäinen suhde vaikuttaa lapseen siten, että positiivisetkaan rohkaisut tai rakkaus ei suojaa lasta niiltä negatiivisilta kokemuksilta, jotka ovat lähtöisin vanhempien huonosta keskinäisestä suhteesta. Kirjoitelmissa nousi esiin lasten negatiiviset kokemukset vanhempien riitelemisestä tai mahdollisesta avioerosta. Toisaalta taas vanhempien hyvä keskinäinen suhde koettiin hyvänä asiana. Kirjoitelmista huomasi kaiken kaikkiaan, että lapset tiedostavat vanhempien välisessä

suhteessa vallitsevan ilmapiirin ja kokevat sen laadusta riippuen hyvin positiivisena tai negatiivisena asiana.

"Huonointa se, että he (vanhemmat) riitelevät." (12)

"Parasta vanhemmissani on se, että he eivät riitele." (14)

"Parasta vanhemmissani on se, ettei ne riitele. Huonointa on se, että ne ovat eronneet." (15)

"No kun vanhempani on eronnut niin olisi hyvä jos he eivät riitelisivät enää ainakaan paljon." (17)

Osassa piirustuksista voidaan erottaa vanhempien välinen kontakti, mutta esimerkiksi vanhempien välinen läheisyys ei korostunut aineistossa. Vain yhdessä piirustuksessa vanhemmat pitävät toisiaan kädestä kiinni (kuva 5). Tämä kuvastaa lapsen näkemystä vanhempien välisestä läheisestä suhteesta. Alla olevassa kuvassa lapsi on suorastaan riemuissaan ja voisi ajatella, että siihen vaikuttaa perheenjäseten välillä vallitseva hyvä yhteys.

Kuva 5: "Olemme kävelyllä"

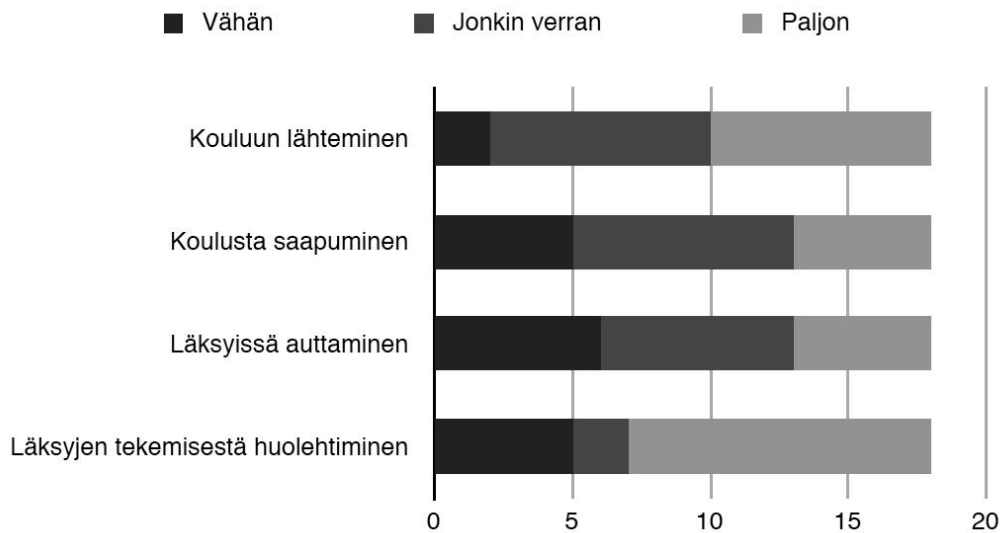
Piirustuksissa tuli esiin myös vanhempien välinen kontakti lapsen kautta, mikä lisää vaikutelmaa perheen yhtenäisyydestä. Esimerkiksi kuvassa 8 lapsi aloittaa keskustelun, johon vanhemmat yhtyvät ja siten lapsi sysää liikkeelle vanhempien välisen ja myös koko perheen välisen yhteyden. Kaiken kaikkiaan useista lasten piirustuksista nousee kuva perheen läheisyyden tuomasta positiivisesta vaikutuksesta.

Kyselylomakkeessa vanhemmat arvioivat keskinäisen suhteensa ja muiden perheen sisäisten suhteiden tilaa. Vain yksi vanhemmista oli erittäin tyytyväinen suhteiden hoitamiseen. Kymmenen vanhempaa oli tyytyväisiä, viisi vanhempaa jokseenkin tyytyväisiä ja yksi vanhempi oli tyytymätön suhteiden hoitamiseen.

6.3 Vanhemmuus virikkeisyyden tarjoajana

Virikkeiden antamisen tehtävä edellyttää Bradley'n (2007) mukaan vanhemmilta koulutuksen ja riittävän virikkeisyyden tarjoamista lapselle. Tutkimuksemme kohderyhmänä on toista luokkaa käyvän lapsen vanhemmat. Siten kaikkien kolmen vastausryhmän tuloksissa painottuu selkeästi koulu ja vanhempien antama tuki lapsen koulun käynnille. Toki lapsi tarvitsee tuossa iässä myös muita virikkeitä, mutta koulu on keskeinen oppimisen paikka ja iso osa toista luokkaa käyvän lapsen elämää. Siten koulun ei pidä olla asia, joka kuuluu vain lapselle, vaan koulun tulisi kiinnostaa myös lapsen vanhempia.

Kyselylomakkeen vastausten perusteella vanhemmat tukevat lasta koulunkäyntiin liittyvissä asioissa keskimäärin jonkin verran. Vanhemmat vastasivat tasaisesti vähän, jonkin verran ja paljon kysyttäessä, miten paljon he auttavat lastaan koulun käyntiin liittyvissä asioissa. Kuviosta 3 näkyy tarkemmin, miten vanhempien vastaukset jakautuivat liittyen lapsen kouluun lähtemiseen ja koulusta saapumiseen, läksyissä auttamiseen ja läksyjen tekemisen huolehtimiseen.

Kuvio 3: Vanhempien antaman tuen määrä lapsen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa

Selkeästi eniten vanhemmat kertoivat huolehtivansa, että lapsen läksyt tulevat tehdyiksi. Sen sijaan läksyjen tekemisessä vanhemmat auttavat kaikkein vähiten. Koulusta saapuminen oli toinen asia, jossa vanhemmat tukivat vähemmän. Todennäköisesti monet vanhemmat ovat vielä töissä, kun lapsi pääsee koulusta, koska toisella luokalla olevien lasten koulupäivät eivät ole vielä kovin pitkiä. Siten vanhemmat eivät pysty olemaan vastaanottamassa lastaan koulusta. Sen sijaan lapsen kouluun lähtemistä vanhemmat kertoivat tukevansa paljon. Vain kaksi vanhempaa kertoi tukevansa tässä vähän. Muut vanhemmat tukivat jonkin verran tai paljon lapsen kouluun lähtemistä.

Vaikka vanhemmat kertoivat auttavansa lastaan vain vähän kotiläksyissä, lasten kirjoitelmista nousi esiin erilainen käsitys. Koulutuksen ja virikkeiden tarjoamisen osa-alue nousi esiin jokaisesta lasten kirjoitelmasta. Kaikkein eniten korostui vanhempien antaman tuen tarve koulun käynnissä ja läksyjen tekemisessä. Vanhempien apu läksyjen tekemisessä mainittiin kymmenessä kirjoitelmassa ja siten lasten kertoman perusteella vanhemmat auttavat paljon kotiläksyissä. Pääsääntöisesti lasten kirjoitelmien mukaan vanhemmat auttavat lapsia läksyissä riittävästi ja apu läksyissä koetaan mielekkäänä, positiivisena

asiana.

"Parasta on että ne auttavat läksyissä." (4)

Läksyjen tekeminen yhdessä vanhempien kanssa nousi esiin myös lasten piirustuksissa. Erääseen piirustukseen lapsi oli piirtänyt itsensä ja vanhempansa matematiikan ja äidinkielen koulukirjojen ääreen (kuva 6). Piirustuksen taakse lapsi oli kirjoittanut hänen tekevän läksyjä yhdessä isän kanssa.

Kuva 6: "Isin kanssa läksyjä / Äitin kanssa pesen marsujen häkkiä"

Lapset myös kertoivat tarvitsevansa ja kaipaavansa apua kotiläksyjen tekemiseen. Etenkin vaikeiden läksyjen kanssa lapset kirjoittivat avun olleen tervetullutta ja kaivattua.

"He auttavat silleen, että kun minä en osaa tehdä läksyjä he auttavat minua." (3)

"Vanhempani auttavat minua jos on vaikeita läksyjä." (9)

Vain kahdessa kirjoitelmassa lapset kaipasivat enemmän tukea koulunkäyntiin ja apua läksyjen tekemiseen. Näissäkin tapauksissa vanhemmat kyllä auttoivat läksyissä, mutta lapsen oma kokemus avunsaannista oli riittämätön. Siten he kirjoitelmissa toivoivat lisää apua koulunkäyntiin ja läksyjen tekemiseen.

"Vanhempani voisivat auttaa vielä enemmän tekemään ja auttamaan läksyissä." (11)

"Vanhempani auttavat minua koulunkäynnissä. – Vanhempani voisivat auttaa vielä enemmän oppimisessa." (12)

Läksyjen tekemisen avustamiseen vaikuttavat monet eri osa-tekijät, kuten läksyjen määrä ja lapsen oma kokemus läksyjen vaikeudesta. Siten yllä esitetyissä tuloksissa vanhempien avusta läksyjen tekemisessä on otettava huomioon erilaiset muuttujat. Voi olla että sama avun määrä läksyissä on toiselle lapselle riittävä ja toiselle lapselle liian vähäinen. Vanhempien tulisikin tuntea lapsensa yksilöllisyys ja kehitys, jotta voisi auttaa lastaan parhaiten. Tuloksissa myöhemmin valvonnan ja seurannan tehtävän kohdalla luvussa 6.4 käydään läpi enemmän vanhempien tietoisuutta lapsen kehityksestä. Tärkeintä on kuitenkin, että vanhempi kohtaa lapsensa yksilölliset tarpeet.

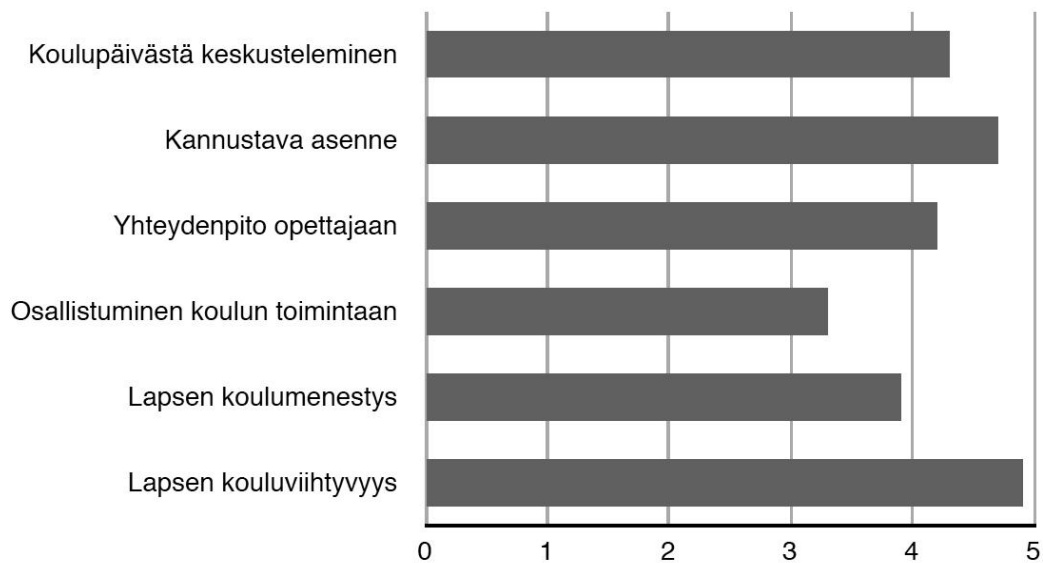
Opettaja kertoi, miten vanhempien kiinnostus lapsen koulunkäyntiä kohtaan tukee lapsen koulumenestystä. Kun vanhemmat ovat aidosti kiinnostuneita lapsen koulun käynnistä, se on viesti myös lapselle koulunkäynnin tärkeydestä. Ja toisaalta kun vanhemmat ovat kiinnostuneita, kannustavat ja tukevat lapsen koulunkäyntiä, se ohjaa lapsen keskittymistä ja mielenkiintoa koulunkäyntiin. Tämän myötä lapsen oma motivaatio koulunkäyntiä ja oppimista kohtaan kasvaa. Vanhempien tuen myötä lähtee liikkeelle positiivinen kehä. Lapsen oman motivaation kautta myös oppiminen on tehokkaampaa ja kannustaminen näkyy lapsen koulumenestyksessä.

"No ainaki se on minun mielestä ihan selvä, että jos vanhemmat on kiinnostunu

lapsen koulunkäynnistä ne haluaa tukea ja kannustaa ja se motivaatio säilyy sitä myötä ja se koulumenestys on sitte ihan varmaan ainaki sen lapsen tason mukasta. Että menee jopa paremmin ku ennakko-odotukset.”

Toisaalta vanhempien välinpitämättömyys lapsen koulunkäyntiä kohtaan taas aiheuttaa opettajan mukaan päinvastaisen ilmiön. Se saattaa laskea lapsen koulumotivaatiota ja sen myötä oppimistuloksia. Siten vanhempien rooli virikkeiden ja koulutuksen antajana on tärkeä ja lapsen koulunkäynnin kannalta.

”Sitte jos on taas tämmönen välinpitämättömyys, että lapsi alottaa koulun ja hoitaa sen omin voimin ilman että vanhemmat on siitä kauheesti kiinnostuneita – taikka ei niinku saa sitä positiivista palautetta siitä eikä vanhemmat oo kiinnostuneita – niin se motivaation myötä saattaa sitte koulumenestyksessä näkyä.”

Kuvio 4: Vanhempien tärkeinä pitämät asiat lapsen koulunkäyntiin liittyen

Kyselylomakkeen vastausten perusteella vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsensa koulunkäynnistä. Kuviosta 4 näkyy vanhempien keskimääräinen kiinnostus asteikolla 1-5 siitä, miten tärkeinä he pitävät koulupäivästä keskustelemista lapsen kanssa, kannustavaa asennetta lapsen koulunkäyntiin, yhteydenpitoa opettajan kanssa, koulun toimintaan osallistumista ja lapsen

koulumenestystä sekä kouluviihtyvyyttä. Kaikki nämä asiat ovat vähintään jonkin verran tärkeitä. Selvästi vähiten tärkeänä vanhemmat pitävät koulun toimintaan osallistumista. Kaikkein tärkeimpänä asiana vanhemmat pitävät lapsen kouluviihtyvyyttä.

Opettajan haastattelussa nousi esiin koulunkäynnin tukemiseen liittyvät oikeanlaiset motiivit. Tukemisen syynä ei pidä olla lapsen koulumenestyksen tavoittelu. Opettaja totesi, että koulumenestys ei vielä toisella luokalla ole tärkein asia, vaan ennemminkin se, että oma lapsi viihtyy koulussa, lähtee kouluun mielellään ja lapsella on motivaatiota käydä koulua. Näiden asioiden tukemiseen toista luokkaa käyvä lapsi tarvitsee vanhempaa.

”Et sit koulu menee niin hyvin kun menee ja siitä puhutaan sitten erikseen. Ja se todennäköisesti sitten meneekin paremmin, kun lapsi tietää että ne vanhemmat on niin kun tukena siellä.”

Vanhempien vastauksista näkyy selkeästi, että vanhempien tärkeinä pitämässä asioissa korostui nimenomaan lapsen hyvinvointi ja viihtyvyys koulussa (kuviot 4). Vanhemmat eivät pitäneet kaikkein tärkeimpänä asiana lapsen koulumenestystä. Tämä tukee opettajan näkemystä siitä, mikä lapsen koulunkäynnin tukemisessa on tärkeää.

Opettaja perusteli haastattelussa, miksi lapsen koulumenestyksen ei tule olla ensisijainen vanhempien tavoittelun kohde. Opettajan mukaan lapsen kohdistuu turhia paineita, jos vanhemmilla on lähtökohtaisesti mielessä hyvät kouluarvosanat. Joillain vanhemmilla saattaa omassa elämässään olla korkeat itselle asetetut tavoitteet, mutta lapselleen samanlaisia korkeita tavoitteita ei pidä asettaa ja tässä tuleekin olla varovainen.

”Varmaan seki on semmonen joko kotoa opittu tai semmonen joillaki lapsilla on että asettaa itselleen kauheen korkeat tavoitteet. Ja toki se varmaan niinkö vanhemmuudestaki lähtee, että vanhemmat on ite tottunu siihen että elämässä

pitää pärjätä ja tavoitteita pitää asettaa. Joskus tavallaan siihenki pitää puuttua että se kymppi ei ole se ainoa tavoiteltava asia koulussa.”

Opettaja kertoi, että toisinaan hänen täytyy lähettää vanhemmille viesti koetulosten tai todistusten yhteydessä siitä, että saatu arvosana on hyvä, jotta vanhemmat osaisivat suhtautua arvosanaan oikealla tavalla. Jos vanhemmilla itsellä on korkeat tavoitteet ja myös lapsen kohdalla korkeat tavoitteet, saattavat vanhemmat antaa negatiivista palautetta kokeesta, joka on oikeasti mennyt hyvin, mutta ei riittävän hyvin vanhempien mielestä. Tällaisia paineita koulusta lapselle ei opettajan mielestä vanhemman tule antaa.

”Semmosta kannustavaa kirjallista palautetta niinku opettajana yrittää antaa sitte vähän vinkkiä paperin reunaan vanhemmillekki et vanhemmatki tietää, että tämä suoritus on niinku todella hyvä, että oppilaan tason mukaan että ei tavallaan oo semmosta väärää reaktiota siellä kotona”

Opettaja näki vanhemman tehtävän koulutuksen ja virikkeiden tarjoajana erityisesti kannustajana. Opettajan mukaan vanhemman tulee positiivisesti kannustaa lasta, osoittaa kiinnostusta lapsen koulun käyntiä kohtaan ja ennen kaikkea tukea lasta. Lapselta ei pidä vaatia liikaa, ei asettaa paineita lapselle vanhemman omien tavoitteiden tai sisarusten koulutulosten vertailun myötä. Koulussa lapselle asetetaan tavoitteita ja lasta arvioidaan, tämän takia kotona lapsella tulisi olla vapaus ehdottomaan hyväksyntään.

”Ja tavallaan niin kun ettei lapselle aseteta tavoitteita. Kun koulu asettaa niitä tavoitteita hirveästi niin lapsen ei tarvis kotona, et lapsi niin kun kokee että minut hyväksytään tällaisena kuin minä olen, olen tehnyt mitä vain, tunnen minä mitä vain niin minä siltikin oon rakas, rakas lapsi näille vanhemmille niin se on tosi tärkeä.”

Koulun lisäksi vanhempien tulee antaa lapselle myös muita virikkeitä riittävästi. Vanhemmat itse kertoivat tarjoavansa lapsille virikkeitä yhteisessä toiminnassa

ja mahdollistamalla lasten harrastuksia. Vanhemmat nimesivät huomattavan paljon ulkoilemisen ja liikunnan teemaan kuuluvia yhteisen tekemisen ilmauksia. Tähän liittyivät myös yhteiset harrastukset ja näitä kahta olikin vaikea erottaa erillisiksi teemoiksi. Lapsen ja vanhemman yhteinen liikunta ja ulkoilu oli nimetty lajien mukaan, joita olivat esimerkiksi uinti, suunnistus ja laskettelu.

"Uimassa käyminen, hiihtäminen, laskettelu" (N7)

Osa vanhemmista nimesi yhteiseksi toiminnaksi nimenomaan harrastukset yleisenä terminä. Erikseen mainittuja vanhemman ja lapsen yhteisiä harrastuksia oli jo edellä mainittujen liikuntalajien lisäksi muun muassa lukeminen, partio ja leireily sekä soittoläksyjen harjoittelu yhdessä. Tässä tilanteessa harrastus on lapsen, mutta vanhempi on osaltaan tukemassa harrastusta.

"Harrastamme yhdessä partiotouhuja ja olemme esim. yhdessä leireillä tms."

(N5)

"Harrastukset (eri juttuja)." (M12)

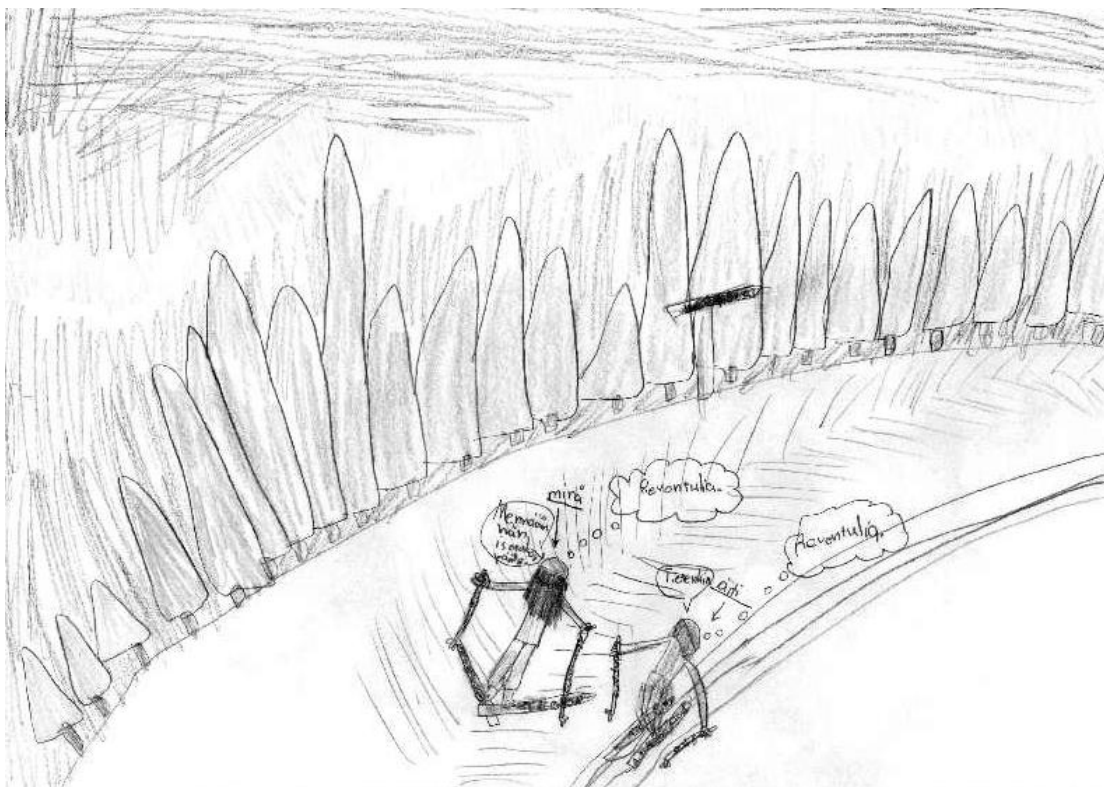
"Tärkeimpiä yhteisiä asioita ovat varmaankin erilaiset ulkoiluun ja harrastuksiin liittyvät asiat (kirjat / lukeminen ja lukukokemuksista keskustelu, liikunta ja pelit, luonnossa liikkuminen, kalastus jne.)" (M16)

Myös lasten kirjoituksista nousi esiin harrastukset virikkeiden antajina. Kirjoitelmien perusteella vanhemmat auttavat lasta harrastusten kanssa ja erityisesti he auttavat harjoittelemaan harrastuksessa vaadittavia taitoja ja siten toteuttavat virikkeiden tarjoajan tehtävää.

"Äiti auttaa pianon soitossa ja isi auttaa lentopallossa ja jalkapallossa." (19)

"Vanhempani auttavat minua koulunkäynnissä ja viulunsoitossa." (12)

Lasten piirustuksissa esiintyi samoja harrastusteemoja, kuin kirjoitelmissa ja vanhempien avoimissa vastauksissa. Alla olevassa kuvassa lapsi kuvaa hiihtoretkeä äitinsä kanssa (kuva 7). Harrastukset ovat myös lasta ja vanhempia yhdistävä tekijä. Kuvan tunnelma on hyvä lapsen ja vanhemman välillä käydyn vuoropuhelun myötä. Keskustelu luo läheisyyden tunnetta vanhempi-lapsisuhteeseen.

Kuva 7: "Minä ja minun äiti hiihtämässä"

Kuvan 7 puhe- ja ajatuskuplat:

Lapsi: "Mennäänhän (paikan nimi poistettu) päälle."

Äiti: "Tietenkin."

Ajatuskuplissa: "Revontulia."

Toisaalta lapset kirjoittivat kaipaavansa myös enemmän apua harrastusten kanssa. Vanhempien tukea kaivattiin nimenomaan harrastuksissa vaadittavien taitojen harjoitteluun ja oppimiseen.

"Vanhempani voisivat auttaa vielä enemmän musiikin oppimiseen." (12)

"Äiti voisi vähän enemmän auttaa pianon soitossa." (19)

Lapset kertoivat myös vanhempien avustavan harrastuksiin kulkemisessa. Lapset osasivat arvostaa tätä ja pitivät sitä hyvänä ominaisuutena vanhemmissa. Lapsen kuljettaminen harrastuksiin saattaa tukea hyvinkin paljon lapsen virikkeiden saamista jos lapsella ei itsellä ole mahdollisuutta kulkea itsenäisesti harrastuksessa.

"Parasta vanhemmissani on kun he jaksavat kuskata minua joka päivä harrastuksiin." (10)

Toisaalta eräässä kirjoitelmassa lapsi koki, ettei hänellä ole riittävästi harrastuksia ja kaipasi apua vanhemmiltaan uuden harrastuksen löytämiseen.

"Etsiä minulle uuden harrastuksen." (1)

Kirjoitelmien pohjalta nousi esiin myös muita virikkeitä, mitä vanhemmat lapsilleen tarjoavat tai mitä lapset toivoisivat vanhempien tarjoavan. Niitä ovat askarteleminen, puutyöt, käsityöt, lelut ja tavarat, leikkiminen, lemmikit, lautapelit, leipominen, kirjojen lukeminen, retkeileminen ja ulkoileminen sekä TV:n katseleminen.

"Pelaa isin kanssa lautapelejä ja äitin kanssa joskus pelaan lautapelejä." (7)

"Vanhempani voisivat auttaa tekemään puutöitä." (9)

"Vanhempani auttavat minua esimerkiksi käsitöissä sillä lailla että jos en vaikka ymmärrä jotain omigurumiohjetta he auttavat ymmärtämään sen ja jos leivon jotain he auttavat panemaan leivokset uuniin ja ottamaan pois uunista." (18)

Toisinaan kirjoitelmista siis nousi esiin nimenomaan vanhempien riittävä tukeminen ja virikkeiden tarjoaminen. Toisista kirjoitelmista nousi esiin lapsen kaipaus ja tarve suuremmalle tuelle virikkeiden tarjoamisessa. Virikkeitä kaiken kaikkiaan kuitenkin nousi lasten kirjoitelmissa esiin paljon, tarkemmin

jokaisessa kirjoitelmassa mainittiin virikkeistä.

Vanhempien mukaan koulun ja harrastusten lisäksi muita virikkeitä on erilainen yhteinen puuhastelu. Tämä piti teemana sisällään yhteiset leikit ja pelit. Näiden lisäksi siihen kuului kukkien ja puutarhan hoitoa sekä yhteistä television katselua. Ilmauksissa esiintyi myös tiettyjen tv-ohjelmien katsomista. Muuta yhteistä toimintaa oli kaupungilla käyminen sekä mökkeily.

Opettaja mainitsi koulun lisäksi tarjottavina virikkeinä kirjat, Internetin ja kännykän. Kirjojen virikkeisyyteen liittyy myös mahdollinen yhdessäolon näkökulma, mikäli vanhempi lukee kirjaa ääneen lapselle. Internetin kautta avautuu myös median tarjoamat virikkeet muun Internetin sisällön lisäksi. Tosin opettajan mukaan Internet ja kännykkä tuovat lapsen elämään myös negatiivisia lieveilmiöitä, kuten kiusaamista median välityksellä tai uutisia ja asioita, joita lapsen ei vielä pitäisi tietää. Haastattelussa ei noussut esiin muita virikkeitä ja siksi yllä mainitut virikkeet ovat lähinnä vain esimerkkejä eikä niistä voi tehdä yleispäteviä johtopäätöksiä näkökulman rajallisuuden vuoksi.

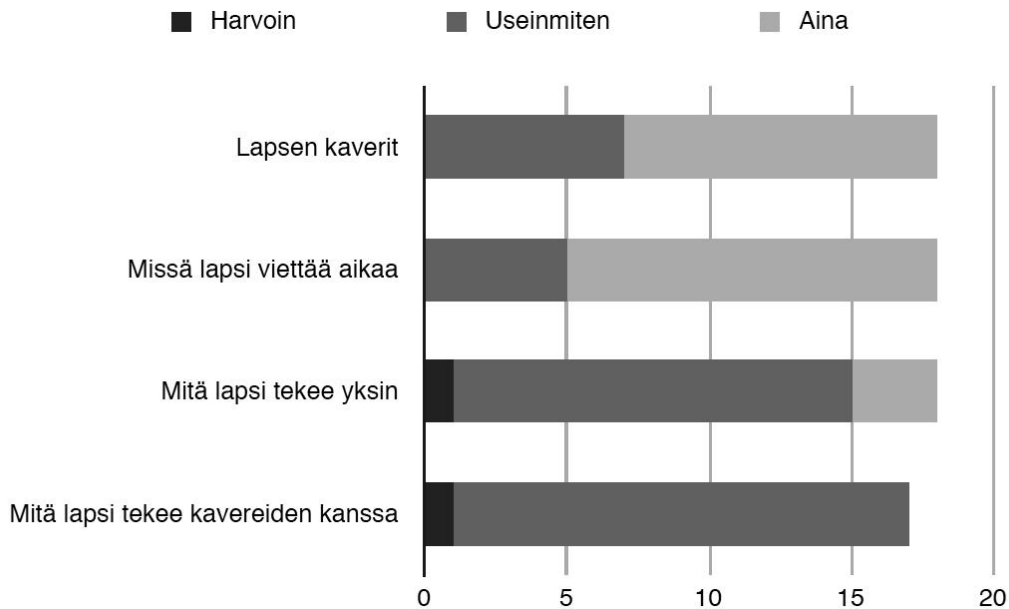
6.4 Vanhemmuus valvojana

Bradleyn (2007) esittämässä teoriassa vanhemmuuden osa-alueista valvonnan ja seurannan kohdalla korostuu nimenomaan kommunikointi lapsen kanssa. Vanhempi ei voi aidosti seurata lapsen kehittymistä ja elämää ilman vuorovaikutusta. Vuorovaikutus vanhempien ja lapsen välillä mahdollistaa aikuisen kontrollin, valvomisen ja seurannan. Kommunikointi on siis edellytys vanhemman kyvylle valvoa ja seurata lastaan, hänen tekemisiään, kehittymistään ja kasvuaan.

Vanhempien vastauksissa korostui selkeästi lasten vapaa-aikaan liittyvä kontrolli. Kyselylomakkeessa kysyimme miten usein vanhemmat tietävät missä lapsi on ja mitä lapsi tekee vapaa-ajallaan. Vanhemmat arvioivat kontrolliaan lapsen kavereiden, lapsen olinpaikan ja lapsen yksin tai kavereiden kanssa

tekemien asioiden suhteen. Vastausten perusteella vanhemmat ovat hyvin tietoisia lapsen vapaa-ajasta. Kuviosta 4 näkyy, miten vanhemmat ovat vastanneet kysymyksiin.

Kuvio 5: Miten hyvin vanhemmat tietävät lapsen kavereista ja leikeistä

Suurin osa vanhemmista kertoi tietävänsä aina kenen kanssa lapsi on ja missä lapsi viettää aikaa. Lapsen puuhista vanhemmat eivät tiedä aina, mutta suurin osa vanhemmista tietää useimmiten mitä lapsi tekee yksin tai yhdessä kavereiden kanssa. Tulosten perusteella näyttäisi, että vanhemmat valvovat ja seuraavat paljon lapsen elämää.

Vanhempien kontrolli tuli esiin selkeästi erillisenä sääntönä. Vanhemmat kertoivat avointen kysymysten vastauksissa perheessä olevan sääntöjä, jotka liittyvät nimenomaan vanhempien valvonnan ja seurannan tehtävään. Näitä sääntöjä ovat vanhemmilta luvan kysyminen, vanhempien tieto siitä missä lapsi on, vanhempien määräysoikeus suhteessa lapseen sekä vanhempien antamien ohjeiden noudattaminen. Vastauksissa tuli esiin vanhempien vastuu lapsesta ja vanhempien oikeus tehdä tärkeitä päätöksiä. Lapsella on oikeus puhua ja kertoa mielipiteensä, mutta loppu viimein vanhemmat tekevät päätöksen.

"Määräysoikeus on äidillä ja isällä. Se ei vie lapsilta puhe- eikä mielipideoikeutta, mutta jättää isälle ja äidille oikeuden - tai velvollisuuden - sanoa viimeinen sana ja kantaa eri ratkaisuista aikuiselle kuuluva vastuu."
(M16)

Valvomisen ja seurannan tehtävään kuuluu myös lapsen kehityksen seuraaminen. Lapsen yksilöllisen kehittymisen seuraaminen auttaa vanhempia vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin oikealla tavalla. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä hänen avun tarpeensa vähenee. Voidaankin ajatella, että vanhemmuuden tehtävien perusluonne säilyy, mutta tehtävien intensiviteetti ja painotukset muuttuvat lapsen kasvaessa. Siten useat vanhemmuuden tehtävät täytyy suhteuttaa lapsen ikään. Tutkimuksemme kohdejoukko käsittää toisella luokalla olevat lapset ja he vielä tarvitsevat monessa asiassa tukea vanhemmilta. Opettajan mukaan vanhemman tulee olla tietoinen lapsen kyvystä itseohjautua erilaisissa asioissa.

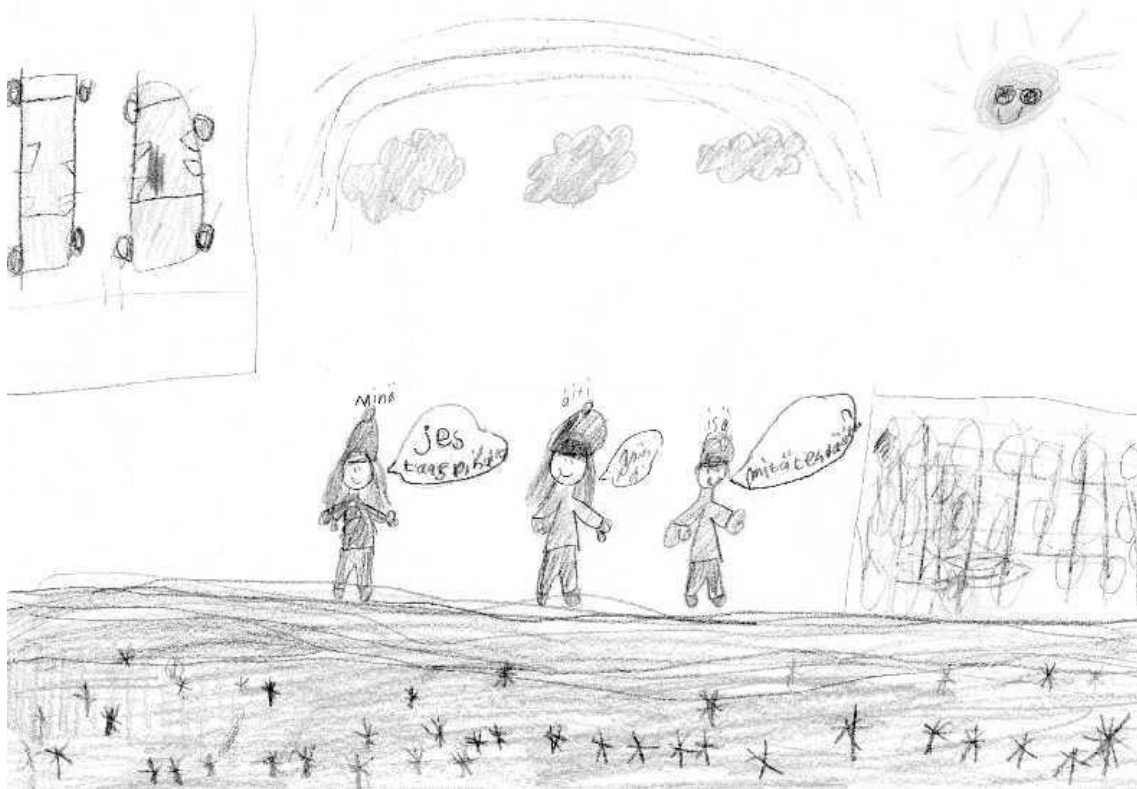
Lapsen tekemisen kontrollointi, valvonta ja seuranta edellyttävät hyvää kommunikointia lapsen kanssa. Opettaja korosti, että lapsen kuunteleminen mahdollistaa lapsen ja aikuisen välisen avoimen kommunikoinnin sekä yhteyden. Kohtaaminen vaatii vuorovaikutusta eli puhetta ja kuuntelemista, mutta lapsen ja aikuisen suhteessa vanhemman tehtävänä on olla nimenomaan enemmän kuunteleva osapuoli. Kuuntelemisessa on tärkeää myös pyrkiä nimenomaan ymmärtämään lasta ja pitämään lapsenkin mielipidettä tärkeänä.

"Lapselle pitää niin kun puhua, mutta enemmän sitä lasta pitää kuunnella".

Kirjoitelmien perusteella lapset pitivät hyvänä asiana sitä, että vanhemmat kuuntelevat heitä. Eräässä kirjoitelmassa lapsi oli kääntänyt aselman päinvastaiseksi. Lapsen mukaan on ikävää jos vanhempi ei kuuntele häntä.

"Kun minun vanhempani ei kuuntele minua ärsyttää." (13)

Lasten piirtämissä kuvissa nousi esiin kommunikointi vanhempien ja lapsen välillä. Useisiin piirustuksiin lapset olivat piirtäneet puhekuplia, joihin he olivat kirjoittaneet lyhyitä keskusteluita (kuva 7, kuva 8, kuva 9). Lapset halusivat siis yhteisessä tekemisessään vanhempien kanssa korostaa erityisesti kommunikaatiota. Puhekuplien avulla luotu keskustelu piirustuksessa luo mielikuvan hyvästä yhteydestä. Keskustelu ja kommunikaatio yhdistävät vanhempia ja lasta.

Kuva 8: "Me olemme pihalla ja leikitään"

Kuvan 8 puhekuplat:

Lapsi: "Jes, taas pihalla."

Äiti: "Niinpä."

Isä: "Mitä tehdään?"

Eräs piirustus kuvasi nimenomaan keskusteluhetkeä vanhempien kanssa (kuva 9). Lapsi kirjoitti piirustuksen taakse, että he juttelevat isän kanssa. Lapselle keskusteleminen on tärkeää ja siksi lapsi valitsi kaikista mahdollisista yhteisistä

tekemisistä vanhempien kanssa juuri tuon keskustelemisen piirustuksensa aiheeksi.

Kuva 9: "Pelaan Angry Birdsä / Juttelen isin kanssa"

Kuvan 9 puhekupla:

"Mistä puhuttaisi isi?"

Myös vanhemmat pitivät keskustelemista ja yhteyttä lapsen kanssa tärkeänä. Avointen kysymysten vastauksissa useat vanhemmat kertoivat yhteiseen tekemiseen lapsen kanssa kuuluvan kommunikoinnin. Vanhemmat käyttivät tästä erilaisia nimityksiä, kuten jutteleminen, keskisteleminen, jutustelu ja kuulumisten vaihtaminen. Näissä ilmauksissa on luettavissa keskustelun syvyys. Ilmauksissa tuli esiin keskustelun päivittäisyys sekä arkipäiväisyys.

"Keskustelen päivän kuulumisista"(N1)

"Juttelen päivittäin. ... Yhteys on aika tiivis ihan joka päivä." (N5)

"Arkipäiväinen juttelu on minusta tärkeää." (M16)

Opettaja kertoi, että on tärkeää luoda keskusteluhetkiin turvallinen ilmapiiri. Turvallisissa hetkissä lapsi uskaltaa kertoa todellisista tunteistaan ja ajatuksistaan. Kuuntelemiselle suotuisia tilanteita opettajan mukaan ovat hyvät juttutuokiot ja esimerkiksi iltaisin järjestetty mukava keskustelutuokio lapsen kanssa.

”Sen ohjeen oonki sanonu vanhemmille et tuota esimerkiksi illalla nukkumaan mennessä tehä semmonen mukava tuokio että siinä vaikka luetaan jotaki ja sitte jutellaan niistä koulupäivän ja päivän muistaki asioista. Siinä monestikki nousee esille ne oikeat ajatukset ja tunteet lapsilla.”

Turvallisessa hetkessä lapsi uskaltaa alkaa kertomaan omia todellisia tunteitaan ja ajatuksiaan. Vanhemmalta nämä tilanteet taas vaativat halua kuunnella lasta aidosti. Tällöin avautuu tilanteita, jolloin vanhempi pääsee näkemään lapsen elämää syvemmin. Vanhemman on hyvä olla perillä siitä, mitä lapsen elämään kuuluu, onko hänellä kavereita, miten koulussa menee, onko lapsella ongelmia jollain osa-alueella ja millaisia tunteita lapsi sisällään kantaa.

”Se että aidosti niinku kuuntelee ja on läsnä siinä lapsen elämässä. Että näkee missä esimerkiksi kaverisuhteiden kohdalla mennään, että onko kavereita ja miten se kokee ite lapsi pärjäävänsä siellä koulussa. Että kaikki lapset ei kerro koulusta oikeestaan mitään, että ihan hyvin meni et sieltä vähän rivien välistä täytyy tuota kunnella”

Jotta vanhempien ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa vallitsisi turvallisuus ja luottamus, täytyy turvallisuus ja luottamus olla lapsen jokapäiväisessä elämässä läsnä. Opettaja piti tärkeänä hyvän vanhemmuuden tekijänä vanhemman saatavilla olemista lapsen arjessa koko ajan. Tämä tarkoittaa vanhemman oman ajan järjestämistä siten, että löytyy aikaa lapselle. Opettaja kertoi, että vuorovaikutuksen vanhemman ja lapsen välillä tulisi olla välitöntä ja aitoa. Lapsen tulisi kaikessa saada kokea, että hän on aidosti ja vilpittömästi rakastettu.

"Täähän on siis tosi laaja ja paljon varmaan sellaisia asioita mitä jo sanoin. Että tuota olla tosiaan läsnä siinä lapsen arjessa ja lähellä koko ajan, saatavilla ja järjestää aikaa, kuunnella sitä lasta et se vuorovaikutus sen lapsen kanssa on niin kun aitoa. Et se lapsi ymmärtää että hän on rakastettu ja häntä kuunnellaan. Hänenkin mielipiteellä on väliä niin se on varmaan yks semmonen tärkeä juttu."

Vanhemmat itse arvioivat viettävänsä aktiivista aikaa lapsen kanssa päivittäin 1-5 tuntia. Tälle aikavälille osui suurin osa vanhempien vastauksista, kun yhteensä seitsemän vanhempaa arvioi viettävänsä aikaa 1-2 tuntia ja yhteensä seitsemän vanhempaa arvioi viettävänsä aikaa 3-5 tuntia lapsen kanssa. Kaksi vanhempaa kertoi viettävänsä aktiivista yhteistä aikaa lapsen kanssa alle tunnin päivässä.

Lapset kokivat yhteisen ajan vanhempien kanssa positiivisena asiana. Vanhempien antama aika lapselle koettiin yhtenä parhaana asiana vanhemmissa. Erityisesti lapset pitivät siitä, kun vanhemmat tekivät heidän kanssaan jotain lapselle mieluisaa, kuten leikkivät tai pelasivat.

"Minusta parasta vanhemmissani on kun he leikkivät." (18)

"Vanhemmissa parasta on se, että ne on minun kanssa pihalla." (19)

Yhteisen ajan tärkeyttä korostaa lasten kirjoitelmissa esiintyvä negatiivinenkin puoli. Lapset kokivat yhteisen ajan puutteen olevan yksi huonoimmista asioista vanhemmissa. Tämä kertoo lasten kaipauksesta ja tarpeesta viettää yhdessä aikaa vanhempien kanssa.

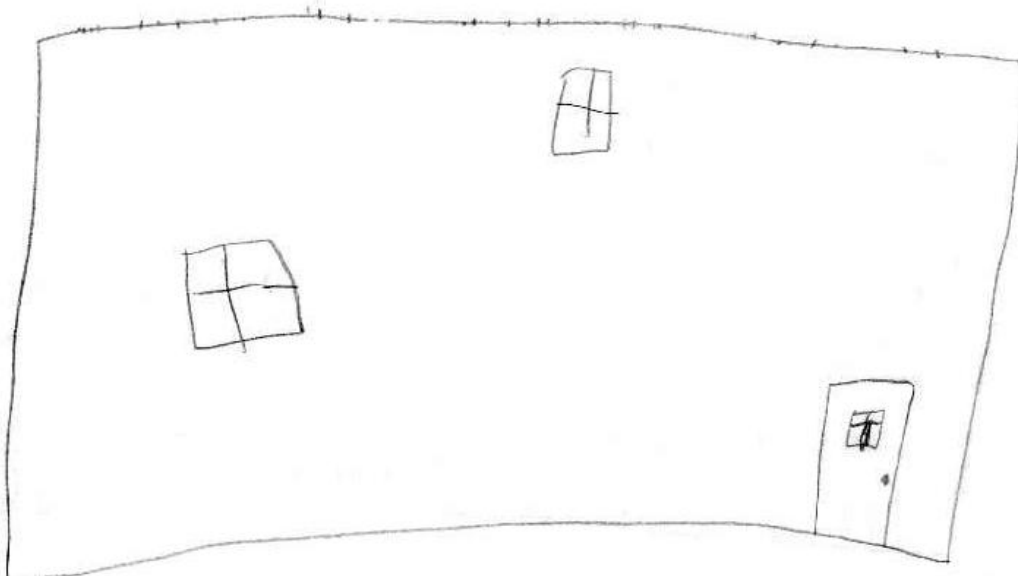
"En ehdi olla vanhempieni kanssa, koska he ovat töissä." (1)

"Huonointa on kun vanhempani eivät ehdi leikkiä." (9)

"Huonointa on tietysti jos en ehdi viettää yhteistä aikaa kovin paljon." (17)

Vanhempien läsnäolon merkitys näkyi myös lasten piirustuksissa. Eräässä

piirustuksessa lapsi oli piirtänyt ainoastaan rakennuksen, joka kuvasti vanhempien työpaikkaa (kuva 10). Vaikka tehtävänantona oli piirtää kuva, jossa lapsi on yhdessä vanhempien kanssa, kuvassa ei ollut yhtään ihmistä. Tästä voi tulkita, että lapsen ja vanhempien yhteisen ajan määrä on tämän lapsen kohdalla vähäinen.

Kuva 10: Kuvassa vanhempien työpaikka (työpaikan nimi on poistettu)

Vanhemman ja lapsen välinen kontakti näkyy toisellakin tavalla piirustuksissa. Lähes kaikissa piirustuksissa lapsi on vanhempiensa välissä tai vieressä, ihan lähellä (kuva 2, kuva 5). Niissä piirustuksissa, joissa lapsi on kuvattu molempien vanhempiensa kanssa, on äiti selkeästi useammin ihan lapsen vieressä ja isä lapsesta kauempana (kuva 4, kuva 5, kuva 11). Vanhempien ja lapsen välinen kontakti tulee esiin myös yhteisessä tekemisessä, joka korostui piirustuksissa. Jos lapsi ei ollut kuvassa vanhemman vieressä, satoi heitä kuitenkin yhteinen tekeminen kuten esimerkiksi jalkapallon pelaaminen suurella kentällä (kuva 1). Alla olevassa kuvassa lapsi on ulkoilemassa vanhempiensa kanssa (kuva 11). Lapsen ja vanhemman välinen läheisyys korostuu vanhemman pitäessä lasta kädestä. Lapsi oli kokenut vanhempien antaman läsnäolon ja läheisyyden merkityksekkäästi, koska oli halunnut piirtää tämän pienen, mutta merkitykseltään tärkeän yksityiskohdan kuvaansa.

Kuva 11: "Olemme pihalla kaikki. Isi, äiti ja minä olemme alkamassa leikkiä."

Vanhempien halu seurata lapsen elämää näkyy myös vanhempien kiinnostuksena seurata lapsen koulunkäyntiä. Koulu on iso osa tutkimusryhmään kuuluvien lasten elämää, joten se, mitä koulussa tapahtuu, on merkityksellistä lapselle. Koska vanhemmat eivät tavallisesti ole seuraamassa lapsen koulussa vietettyä aikaa, täytyy vanhempien itse olla kiinnostuneita lapsen koulupäivästä, jotta saisivat selville mitä lapsen koulunkäyntiin kuuluu. Vanhemmat voivat kysyä suoraan lapselta niin kuin yllä jo kirjoitimme kommunikaatiosta lapsen ja vanhemman välillä. Toinen kanava osoittaa kiinnostusta lapsen koulunkäyntiin on olla yhteydessä opettajaan.

Haastattelussa opettaja kertoi, että nykyään vanhemmat ovat aktiivisia ja ottavat yhteyttä kouluun. Suurin osa vanhemmista osoittaa omaa aktiivisuutta, mutta sitten löytyy pieni vähemmistö, joka ei ota yhteyttä ja toisaalta myös heihin on vaikea saada yhteyttä. Siten myös lapsen seuraaminen koulunkäynnin osalta jää kapeaksi. Opettaja epäili tällaisissa tapauksissa vanhempien ajan lasten

kanssa muutenkin olevan vähäistä. Toisaalta saattaa myös olla vanhempien jaksamisesta ja elämäntilanteesta kiinni, miten he kykenevät olemaan yhteydessä kouluun. Asia ei ole niin mustavalkoinen.

Toisinaan yhteydenpito kouluun avaa lapsen koulunkäynnin lisäksi muita asioita lapsen elämästä ja siten antaa tietoa lapsen kehityksestä. Opettaja saattaa huomata lapsesta asioita, joita kotona vanhemmat eivät ole huomanneet. Haastattelussa opettaja viittasi kasvatuskumppanuuteen koulun ja kodin välillä. Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on yhteinen kasvatustyö lapsen parhaaksi, jonka myötä lapsen kehittymisen seuraaminen laajenee. Opettajan antoi esimerkin syömishäiriöistä, joita esiintyy nykyään jo pienilläkin oppilailla. Opettaja saattaa huomata koulussa, että lapsi ei syö. Kun hän kertoo siitä vanhemmille, he ovat ihmeissään asiasta, koska ovat luulleet lapsen syövän. Ilman opettajan ja vanhemman tekemää yhteistyötä tällainen tapaus olisi saattanut jäädä huomaamatta. Sama koskee myös muita lasten elämää koskevia ongelmia – ja miksei onnistumisiakin. Aikuisten tekemän yhteistyön, kasvatuskumppanuuden myötä vanhemmilla on paremmat mahdollisuudet seurata ja valvoa lastaan.

"Koska se on niinkun se yhteinen huoli ja se semmonen... se mikä nyt tänä päivänä on tää kasvatuskumppanuus. Se sanana niinku, ainaki mie koen, että se on tosi tärkeä juttu. Et opettaja ei sanele ylhäältäpäin niitä ohjeita vanhemmille vaan niinku mietitään, että se yhdessä tehdään se kasvatustyö, opettaja koulussa niin hyvin ku pystyy ja esittää ne huolet ja päinvastoin sitte vanhemmat jos vanhemmat on jostaki asioista huolissaan, jos se koskettaa, että jos opettaja pystyy siihen jotenki koulupäivän aikana vaikuttaa, niin puolin ja toisin on niinku matalakynnys ottaa yhteyttä."

Lapsen perään katsominen ja tekemisten seuraaminen on tärkeä osa vastuullista vanhemmuutta. Siihen on kuitenkin osattava vetää myös terve raja. Haastattelussa opettaja nosti esiin vanhemman liiallisen valvomisen ja seurannan haitat lapsen elämässä. Puhutaan ylisuojelevista vanhemmista. He

katsovat lapsen perään liian tiukasti eivätkä osaa päästää irti tai eivät uskalla luottaa lapsen omaan selviytymiskykyyn. Tämä on lapsen kehittymisen kannalta huono käyttäytymismalli, koska liian suojellusta lapsesta kasvaa arka ja hän vaatii aikuisen vahvistuksen tekemisilleen eikä uskalla itse omatoimisesti tehdä asioita.

6.5 Vanhemmuus rutiinien tarjoajana

Yksi vanhemmuuden tehtävistä on luoda rutiinit ja rakenne lapsen päivään. Lapsen päivä ei saa olla liian aikataulutettu, mutta ei toisaalta liian vapaakaan. Sopivan rakenteen löytymisestä on kyse tässä tehtävässä. Toteutuessaan oikealla tavalla, rutiinit ja rakenne luo turvallisuutta lapsen elämään. (Bradley 2007.) Opettaja korostikin päivärutiinien turvallisuuden tunnetta tuovaa vaikutusta. Opettajan mukaan rutiinit, säännöllinen päivärytmi ja päivärakenne luovat lapsen arkeen turvan.

”Tavallaan siitä perusarjen sujumisesta kiinni pitäminen että se on turvallista ja että siinä on tietyt rutiinit ja rajat. Niin se luo semmoset hyvät raamit lapselle, että se luottaa tavallaan että näissä raameissa on hyvä toimia.”

Rutiinit ja rakenne lapsen arkeen syntyy opettajan mukaan siitä, kun perusarjesta pidetään kiinni ja perusarki on sujuvaa. Perusarjen sujuva järjestäminen kuuluu nimenomaan vanhempien vastuulle. Turvallinen perusarki syntyy tietyistä rutiineista. Opettajan mukaan lapsen päivärytmiin tulee kuulua ennen kouluunlähtöä aamupala, koulupäivässä on oma rakenne sinänsä ja koulupäivän jälkeen iltapäivään ja iltaan tulisi sisältyä edelleen riittävästi ravintoa, liikuntaa sekä riittävästi lepoa. Hyvä rutiini olisi myös ennen nukkumaanmenoa rauhallinen iltahetki, jolloin voitaisiin lukea esimerkiksi iltasatu ja jutella päivän tapahtumista.

”Ja edelleenkin ne samat rutiiniin kuuluvat elikkä ne ravinto ja uni ja sopivasti liikuntaa niin semmonen tasapaino säilyy elämässä.”

Opettajan haastattelun pohjalta huomaa, että rutiinit koostuvat lapsen perustarpeiden täyttämisestä ja niiden pohjalta rakentuu lapselle turvallinen päivärytmi. Opettajan mainitsevat rutiinit ravinto, uni ja liikunta kuuluvat myös vanhemmuuden turvan ja ravinnon antamisen tehtävään. Siten näiden kahden tehtävän osa-alueet ovat osittain päällekkäisiä. Turvan ja ravinnon antamisen tehtävään kuulu perustavanlaatuisia lapsen perustarpeita ja samat perustarpeet kuuluvat lapsen turvallisen päivärytmin luomiseen.

Vanhemmat ilmaisivat säännöllisen arkirytmien olevan perheen tärkeä arvo aineiston avoimen arvokysymyksen kohdalla, mutta selkeästi paljon enemmän arkirytmi korostui ilmauksissa, jotka koskivat perheiden yhteisiä sääntöjä. Niissä tuli esiin sääntöilmauksia yhteisistä ja jaetuista toimista kotona. Vanhempien avoimissa vastauksissa nousi esiin samoja turvan ja ravinnon tehtävään kuuluvia osa-alueita, jotka mainittiin myös rutiinien ja säännöllisen päivärytmin kohdalla eli uni, ruokailu ja liikunta. Tämä vahvistaa käsityksen siitä, että lapsi tarvitsee päiväänsä tutuista perusasioista koostuvat rutiinit ja toisaalta se kertoo siitä, että rutiinit syntyvät aivan tavallisista arjen asioista.

"Säännöllinen päivärytmi ja riittävä uni." (N1)

"Arjen aikataulu eli syöminen, nukkuminen jne." (M10)

"Säännöllinen elämänrytmi." (M12)

"Ruokailut ovat aina yhteisiä." (N14)

Myös lasten kirjoitelmien pohjalta ruokaileminen vanhempien kanssa nousi keskeiseksi rutiiniksi. Se oli oikeastaan yleisin rutiini, jonka lapset kirjoitelmissaan mainitsivat.

"Syön ruoan vanhempieni kanssa." (2)

"Syön isin ja äidin kanssa." (5)

Selkeä enemmistö vanhemmista arvioi ohjaavansa lapsen säännöllistä päivärytmiä paljon. Muutama vanhempi arvioi ohjaavansa vain jossain määrin,

mutta toisaalta muutama vanhempi arvioi ohjaavansa myös erittäin paljon lapsen säännöllistä päivärytmiä. Lapsen selkeä päivärakenne on siis vanhempien mielestä tärkeä asia tai asia, jossa lapsi selkeästi tarvitsee paljon apua, koska vanhemmat siinä ohjaavat lastaan niin paljon.

Aineistosta tuli esiin se, että vanhemmat rakentavat lapsen rutiineja myös sääntöjen ja sääntörikkeiden seurausten kautta. Ilmauksista voitiin nähdä niiden jatkuvuus lausemuodoissa kuten ”yleensä seuraa” ja ”useimmiten seuraa”. Lisäksi seuraukset olivat konkreettisuudessaan sellaisia, jotka lapsi ymmärtää kuten pelikielto tai aresti. Tutut rakenteet säännöissä ja niiden seurauksissa rakentavat edelleen rutiineja lapsen elämään.

Rakenteesta voidaan puhua laajemmassa mittakaavassa kuvaamassa perheen rakennetta ja sitä kautta rakenteen siirtymistä lapsen elämään. Vanhempien mainitsemisissa arvoissa esiintyi ilmauksia oman perheen olevan itsessään jo tärkeä arvo. Siten tuttu ja turvallinen perhe luo rakenteen lapsen elämään.

Pyysimme vanhempia kertomaan, mitä he tekevät toisella luokalla olevan lapsensa kanssa. Korostuneimmin vanhempien ilmauksissa tuli esiin arkiaskareisiin, ulkoiluun ja liikuntaan sekä yhteisiin rauhallisiin hetkiin liittyviä ilmauksia. Näiden lisäksi vanhemmat mainitsivat yhteisiksi tekemisiksi keskustelun, yhteisen ruokailun ja ruoan laittamisen, leipomisen, harrastukset sekä muun yhteisen toiminnan ja puuhastelun. Vanhemman apu kotiläksyjen teossa korostui jonkin verran. Näistä asioista lapsen päivärytmi vanhempien vastausten perusteella rakennetaan.

Näitä samoja vanhempien mainitsemia arjen askareita ja puuhia mainitsivat myös lapset kirjoitelmissaan sekä piirsivät piirustuksissaan. Lasten mukaan erilaisia arkisia yhteisiä tekemisiä ja asioita ovat kaupassa käyminen, leipominen, yhteinen ulkoileminen ja leikkiminen.

”Käyn vanhempani kanssa kaupassa.” (6)

"Pelaa isin kanssa lautapelejä ja äitin kanssa joskus pelaan lautapelejä." (7)

"Isäni kanssa olemme ulkona ja äidin kanssa myös." (16)

"Minä leivon vanhempieni kanssa." (18)

Lasten piirustuksissa esiintyvä tekeminen oli korostuneesti hyvin arkipäiväistä, kuten ruuanlaittoa kotona tai yhdessä ulkoilua (kuva 2, kuva 4). Voidaan tulkita, että erityisesti nämä yhteiset aktiiviset toiminnot ja arkiset tekemiset ovat lapselle tärkeitä sekä luovat rutiineja. Alla olevassa kuvassa lapsi on piirtänyt itsensä kolaamaan pihaa vanhempien kanssa (kuva 12). Kuvassa on iloinen tunnelma ja arkinenkin puuha vaikuttaa mukavalta asialta – ainakin lapsi on kuvannut sen hyvin positiivisesti.

Kuva 12: *"Minä, äiti ja isä kolaamme pihaa"*

Eräs keskeinen vanhempien ja lasten mainitsema arkirutiini liittyi kodin ylläpitämiseen. Opettaja ei maininnut tätä erikseen arjen rutiiniksi. Tarkemmin tällä rutiinilla tarkoitetaan siivoamista ja muita hygieniaan liittyviä askareita kuten peseytymistä. Kyselylomakkeen avointen kysymysten vastauksissa nämä asiat

toistuivat useiden eri vanhempien ilmauksissa. Lisäksi siivoaminen esiintyi myös lasten piirustuksissa. Eräässä piirustuksessa (kuva 6) lapsi on kuvannut itsensä ja äitinsä siivoamaan lemmikkieläimen häkkiä. Lasten kirjoitelmissa siivoaminen nousi myös esiin. Lapset mainitsivat kirjoitelmissa siivoamisen perheen arkiaskareena.

”Siivoan vanhempien kanssa. Tiskaan vanhempien kanssa.” (11)

Koulupäivä on oma lukunsa lapsen arkirutiineissa. Koska tapaustutkimuksemme on toteutettu toisella luokalla olevien lasten ja heidän vanhempiensa joukossa, liittyy jokaiseen tutkittavan perheen arkeen rutiinina koulunkäynti. Vaikka koulussa oleminen tapahtuu aikana, jolloin lapsi on tavallisesti erossa vanhemmista, on vanhemmilla pääasiallinen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja siten myös kouluarki lapsen päivärakenteeseen kuuluvana asiana tulisi kuulua vanhemmille.

Vanhempien tulee tietää, mitä lapsen koulupäivään sisältyy, jotta vanhemmat voivat järjestää lapsen päivään ja myös omaan päiväänsä aikaa, jolloin huolehditaan kouluun liittyvistä asioista. Esimerkiksi kotiläksyihin lapsi tarvitsee aikaa tai seuraavan päivän koulutavaroiden katsomiseen. Toisella luokalla oleva lapsi on vielä niin pieni, että tähän rutiiniin tarvitaan myös vanhemman aikaa. Vanhempien tulee ottaa siis lapsen päivärutiinien järjestämisessä huomioon omat aikataulunsa ja niiden järjestäminen nimenomaan lapsen mukaan.

”...läksyjäkin voidaan yhdessä tehdä ja tarkistaa. Niitä ei niin paljoa ole etteikö vanhemmilla varmaan... tai tavallaan sen ajan järjestäminen, sen oman arjen, kun tietää että lapsi aloittaa koulun niin sen voi jo ennakoon miettiä että et meillä on yhteinen hetki tässä, katsotaan ne läksyt ja ja katotaan ne seuraavan päivän kouluvaatteet ja oliko liikuntaa, pannaan ne liikunta jumppakampeet sinne matkaan valmiiksi.”

Yksi tärkeä rutiini, joka nousi esiin vanhempien ja opettajan vastauksista liittyi

iltaan ja nukkumaan menemiseen. Opettaja korosti, että iltaisin tulisi luoda rauhallinen yhteinen hetki, jossa lapsi peitellään sänkyyn, keskustellaan päivän kuulumisista ja luetaan iltasatu. Opettaja kertoi suositelleen tätä tapaa vanhemmille toteutettavaksi. Vanhempien vastausten perusteella tapaa toteutettiin useissa perheissä. Avointen kysymysten vastauksissa vanhemmat kertoivat yhteisestä rauhoittumisesta iltaisin. Tuohon iltahetkeen kuuluvat sänkyyn peittely, iltasadut ja halaukset. Nämä yhteiset tekemiset luovat turvallista rakennetta lapsen päivään.

"Peittely sänkyyn" (N7)

"Illalla 'rauhoitutaan' sohvalla yhdessä." (N14)

Päivään sisältyy usein paljonkin asioita, joita vanhemmat tekevät lapsen kanssa yhdessä. Ne eivät kuitenkaan välttämättä ole muodostuneet rutiineiksi tai sitten asiat ovat arjen tavallisia asioita eikä niitä koeta mitenkään erityisiksi. Eräs lapsi pohti päivän yhteisiä rutiineja seuraavalla tavalla kirjoitelmassaan:

"En osaa oikein sanoa mitä erityisesti teen vanhempieni kanssa mutta tuleehan sitä tehtyä kaikenlaista yhdessä päivän aikana." (14)

Opettajan mukaan lapsi voi hyvin, kun kotona perusarki sujuu ja pyörii hyvin. Eli kun kotona lapsella on turvalliset raamit ja rutiinit päivässä lapsi voi paremmin. Opettaja huomaa koulussa lapsen käytöksestä, olemuksesta ja jaksamisesta, että onko lapsella turvallinen ja hyvä rakenne päivässään myös koulupäivän jälkeen. Toisin sanoen on siis kyse siitä, miten vanhemmat hoitavat lapsen ja perheen arkeen rutiinit sekä rakenteen. Jos se toimii, myös lapsi voi hyvin.

Silloin jos vanhemmat eivät jaksaa pyörittää arkea, luoda rutiineja ja hyvää perusrakennetta lapsen päivään opettajan mielestä on tärkeä ohjata vanhemmat hakemaan tukea perheen arkeen. Hyviä tuen lähteitä saa esimerkiksi Internetistä ja myös toisten vanhempien antama vertaistuki on opettajan mielestä tärkeää. Lisäksi vanhempien luomien rutiinien rakentamista

voi ohjata arkisin neuvoin, kuten ohjaamalla miten lapsen kouluunlähdön tukeminen olisi riittävää.

”No esimerkiksi vaikka sen perheen arjen järjestäminen niin että se tukee sitä.. sitä lasta jos vaikka lapsi joutuu lähtemään yksin aamulla kouluun. Niin mikä tukis sitä että lapsi niin kun pärjää ja ehtii kouluun ajoissa ja sillä on kaikki tavarat mukana ja miten niistä läksyistä selvittää ja...”

6.6 Vanhemmuus sosiaalisten suhteiden mahdollistajana

Vanhemman tehtävänä on kasvattaa lapsesta yhteiskunnan jäsen ja tämän tehtävän toteutumista tukee vanhempien antama tuki lapsen sosiaalisten suhteiden mahdollistamiseksi. Sosiaalisten suhteiden kautta lapsi verkostoituu yhteiskuntaan ja oppii sosiaalisia taitoja. (Bradley, 2007.) Tutkimuksessamme selvisi, että vanhemmat auttavat lasta sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä. Vastauksissa tuli esiin erityisesti kaverisuhteisiin liittyvä apu. Vanhemmat auttavat lasta kommunikoimaan kavereiden kanssa ja lapsen kanssa keskustellaan kaveriasioista. Lisäksi vanhemmat kertoivat rohkaisevansa lasta, mikäli tämä tarvitsee kannustusta kaverisuhteisiin.

”Kavereiden kanssa kommunikaatio.” (N3)

”Tokaluokkalaisen kohdalla eniten apua on tarvinnut antaa ... sosiaalsiin taitoihin liittyvissä asioissa. Kun lapsi on perusluonteeltaan sosiaalisesti arka, tarvitaan paljon rohkaisua. Myös sitä olen yrittänyt korostaa toistamiseen, että aina ei tarvitse pelätä, mitä kaverit ajattelevat, jos vähänkään poikkeaa joukosta. Tietyllä tapaa olen siis yrittänyt ... karkottaa turhia sosiaalisia paineita ja pelkoja.” (M16)

”Kaverisuhteiden ylläpito.” (N18)

Kaiken kaikkiaan vanhemmat arvioivat ohjaavansa lastaan kaverisuhteissa jonkin verran. Tämä selvisi vanhempien kyselylomakkeen kysymyksiin antamien vastausten perustella. Neljä vanhemmista kertoi ohjaavansa lapsen

kaverisuhteita vähän tai erittäin vähän. Neljä vanhempaa kertoi ohjaavansa paljon lastaan kaverisuhteissa. Keskimäärin vanhemmat ohjaavat siis lapsiaan kaverisuhteissa jonkin verran tai hieman vähemmän. Muihin vanhempien vastauksiin nähden tämä osa-alue jäi suhteellisen heikolle ohjaukselle. Sen sijaan vanhemmat arvioivat ohjaavansa lastaan sosiaalisissa taidoissa paljon. Lisäksi kolmasosa vanhemmista arvioi ohjaavansa lapsen sosiaalisia taitoja erittäin paljon. Sosiaalisten taitojen ohjaaminen siis korostui vanhempien vastausten perusteella melko merkitykselläänä osa-alueena.

Myös lasten kirjoitelmista nousi esiin vanhempien tuki heidän sosiaalisissa suhteissaan. Etenkin lasten välisissä ristiriidoissa vanhempien apua kaivattiin ja sitä myös saatiin. Tällä tavoin vanhemmat ovat mahdollistamassa lasten sosiaalisia suhteita.

”No vanhempani auttaa jos minulla on esim. jotain riitoja.” (17)

Vanhemmilta vaaditaan aktiivisuutta lasten sosiaalisten suhteiden hoitamisessa. Opettajan mukaan vanhemman tehtävä on seurata onko lapsella kavereita ja toisaalta neuvoa ja tukea lasta kaverisuhteissaan. Toisinaan lasten kaverisuhteissa esiintyy konflikteja ja niihin tarvitaan aikuisen tukea avuksi selvittämään tilanteita, koska lasten sosiaaliset taidot eivät välttämättä riitä konfliktien selvittämiseen. Vapaa-ajalla sattuneet oppilaiden väliset konfliktit usein näkyvät myös koulussa ja siksi opettaja toi erityisesti niihin oman näkökulmansa. Tällaisissa konfliktitilanteissa on avaintekijänä nimenomaan vanhempien aktiivisuus. Aktiiviset vanhemmat pystyvät keskenään selvittämään lasten välisiä riitoja. Toisinaan, jos on kyse koulukavereista tarvitaan opettajaa rakentamaan yhteyttä vanhempien välille ja lasten välisiä konflikteja ratkotaan sitä kautta.

Sosiaalisissa suhteissa auttamisen ja tukemisen lisäksi vanhempien tulisi tarjota lapselle riittävästi mahdollisuuksia sosiaalisiin suhteisiin. Tutkimusjoukkoomme kuuluvat lapset käyvät toista luokkaa, joten ainakin koulukavereihin kaikilla

pitäisi olla edellytyksiä. Tämä ei ole kuitenkaan itsestään selvää ja siksi vanhempien sekä opettajan koulussa on seurattava lasten välisiä sosiaalisia suhteita. Opettajan haastattelussa nousi esiin vanhempien tärkeä rooli lapsen kaveritilanteen seuraajana. Vanhemman tulisi olla selvillä siitä, onko lapsella kavereita. Kaikki lapset eivät opettajan mukaan välttämättä kerro koulusta paljoakaan kotona, joten vanhempien tulee kuunnella aidosti lastaan ja lukea rivienkin välistä lapsen kertomaa, jotta kotona saisi selville lapsen kaveritilanteen koulussa. Vanhemman tulisi selvittää lapsen oma kokemus kaverisuhteista, miten lapsi itse kokee tilanteen, onko hänellä kavereita. Toisinaan lapsesta itsestään saattaa tuntua toiselta miltä tilanne ulkopuolisen silmin näyttää.

Mallioppiminen on tärkeä osa lapsen kasvattamista. Siten vanhemmat voivat näyttää omalla toiminnallaan hyvää tai huonoa mallia sosiaalisista suhteista. Kysyimme vanhemmilta, miten tyytyväisiä he itse olivat omiin sosiaalisiin suhteisiinsa. Suurin osa vanhemmista oli jokseenkin tyytyväisiä sosiaalisten suhteidensa suhteen. Lisäksi neljä vanhempaa koki olevansa tyytymättömiä ja neljä vanhempaa koki olevansa tyytyväisiä sosiaalisiin suhteisiinsa. Toisaalta vanhempien tyytymättömyys omiin sosiaalisiin suhteisiin ei välttämättä tarkoita vanhempien huonoa mallia lapselle sosiaalisista suhteista. Tyytymättömyys voi johtua esimerkiksi ajan puutteesta nähdä omia ystäviä, mikä aiheuttaa tyytymättömyyttä.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että vanhemmat käyttävät lapsen liikkumisen säätelyä sääntörikkeiden seurauksena. Tämä vaikuttaa lapsen sosiaaliseen toimintaan, koska erityisesti kavereiden näkemistä rajoitetaan ja sen myötä sosiaalisten suhteiden mahdollistaminen estetään. Siten sosioemotionaalisen tuen antamisen tehtävän osa-alue säännöt ja rangaistukset ovat osittain ristiriidassa sosiaalisten suhteiden mahdollistamisen tehtävän kanssa.

”Kavereiden luona vierailuoikeuden menetys 1-2 päivää” (N3)

Sama näkyi myös lasten kirjoitelmissa. Lasten rankaisemisessa käytetty kotiaresti, jolloin lapsi ei käytännössä saa poistua kotoa kuin kouluun, sulkee lapselta mahdollisuuksia sosiaalisiin kontakteihin, kuten kavereiden näkemiseen. Toisaalta tällaiset kotiarestit ovat yleensä lyhytaikaisia, joten sosiaalisten suhteiden kannalta kertaluontoisina tällaiset kotiarestit tuskin ovat haitallisia.

”(Huonointa) kun ne antaa kotiarestia.” (5)

Bradleyn (2007) mukaan sosiaalisten suhteiden mahdollistaminen on tärkeää nimenomaan sen myötä kehittyvien sosiaalisten taitojen takia. Opettajan nostikin esiin sosiaalisten suhteiden myötä harjaantuvat sosiaaliset taidot. Jos lapsi on tottunut kotona olemaan useiden sisarusten seurassa, hän jo kotona harjaantuu sosiaalisissa taidoissaan. Hyvä sosiaalinen taito näyttäytyy esimerkiksi empatiakykynä, sopeutumiskykynä, toisten kunnioittamisena ja jaksamisena odottaa omaa vuoroaan. Kaiken kaikkiaan sosiaaliset taidot antavat kyvyn toimia toisten lasten kanssa isommassakin lapsijoukossa.

”Onko sisaruksia niin se saattaa näkyä tietenki siinä, että onko ainut lapsi vai onko siellä paljon sisaria, onko tottunu toimimaan isossa porukassa ja onko esimerkiksi empatia kykyä taikka sopeutuuko siihen isoon porukkaan heti ja onko semmosta niinkö toisten kunnioittamista esimerkiksi, se saattaa olla semmonen että jaksako odottaa vuoroaan esimerkiksi vai onko se että minulle kaikki heti nyt”

Opettajan mukaan lapsen sosiaalisen tilanteen muuttuessa lapsen taidot joutuvat koetukselle. Esimerkiksi päiväkot- ja esiopetusryhmissä hyvin käyttäytynyt lapsi saattaa kouluun tullessaan alkaakin käyttäytymään ongelmallisesti. Opettaja kertoi, että lapsi joutuu uuteen ryhmään tullessaan aina sopeutumaan uuteen rooliin ja se saattaa altistaa ongelmille, jotka näyttäytyvät sosiaalisten taitojen alueella. Kun lapsi tulee uuteen ryhmään,

siihen liittyy sisäänajovaihe, jonka aikana lapsi sopeutuu uuteen rooliin. Tämän vaiheen mentyä ohi saattavat nuo ongelmat ilmetä.

Muu keskeinen sosiaalisten suhteiden mahdollistaja on vanhempien tuki lasten harrastusten suhteen. Harrastuksissa lapsella on mahdollisuus sosiaalsiin suhteisiin. Useat vanhemmat kertoivat avointen kysymysten vastauksissa auttavansa lasta harrastuksiin kuljettamisessa. Tämä on merkityksellinen osa lapsen sosiaalisten suhteiden mahdollistamista.

”Harrastuksiin kускаaminen.” (N8)

Myös lasten kirjoitelmista nousi esiin harrastukset ja vanhempien antama tuki niiden suhteen. Kirjoitelmien perusteella toiset vanhemmat tukivat lasta paljon harrastusten kanssa ja toiset vanhemmat eivät tukeneet lapsen mielestä tarpeeksi harrastuksissa. Eräässä kirjoitelmassa nousi esiin toive uudesta harrastuksesta, mikä viittaa siihen että ainakaan vielä vanhemmat eivät syystä tai toisesta ole tehneet mahdolliseksi uutta harrastusta ja sen myötä avautuvia sosiaalisia suhteita.

”Etsiä minulle uuden harrastuksen” (1)

Toinen esimerkki taas on ääripää, jossa lapsen mukaan vanhemmat kuljettavat joka päivä lasta harrastuksiin ja sen myötä lapselle tarjoutuu valtavasti mahdollisuuksia sosiaalsiin suhteisiin.

”Parasta vanhemmissani on kun he jaksavat kuskata minua joka päivä harrastuksiin.” (10)

Nykyään lapsen sosiaalisten suhteiden kenttään kuuluu paljon muutakin kuin aikaisemmin. Ennen Internetin ja median keskeistä asemaa sosiaaliset suhteet keskittyivät kasvokkain käytävään kommunikointiin. Nykyään Internet ja kännykät kuuluvat yhä nuorempien lasten elämään. Opettaja kertoi nykyään

melkein jokaisella ensimmäisten luokkien oppilaillakin olevan omat kännykät. Tämä luonnollisesti tuo lasten sosiaaliin suhteisiin uusia ulottuvuuksia ja samalla niin positiivisia kuin negatiivisiakin lieveilmiöitä. Kännyköiden ja Internetin myötä lapset hoitavat sosiaalisia suhteitaan myös siellä eikä sosiaalinen elämä ole rajoittunut kasvokkain käytävään kommunikointiin. Toisaalta vanhempien tulee ohjata lastaan Internetin ja kännykän käytössä, siinä mitä niillä kuuluu tehdä. Opettajan mukaan jo pienetkin koululaiset osaavat käyttää kännyköitä väärin, kuten kiusaamiseen.

”Et jotenki lasten elämään on tullu niin paljon, paljon ja niin varhain jo semmosia tekijöitä mitä ei silloin vielä ollu. ... kaikki media ja netti, internetin käyttö, kännykät, ne on ekaluokkalaisilla melkein kaikilla tänä päivänä, ja esimerkiksi ohjeistaa siihen että mihin sitä kännykkää niinku käytetään, koska ekaluokkalainenkin voi sitä käyttää jo väärin, jopa kiusaamiseen esimerkiksi.”

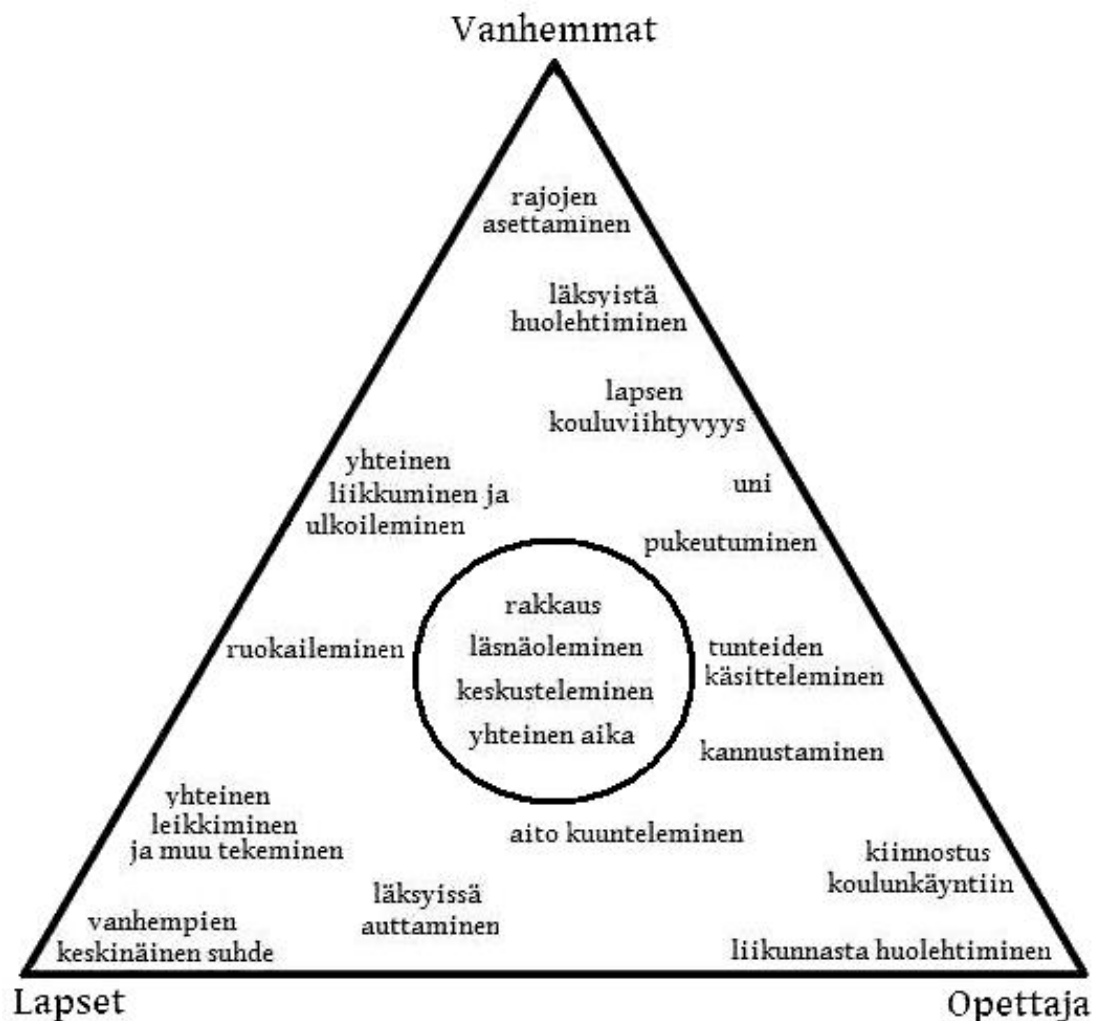
Vanhemmuus sosiaalisten suhteiden mahdollistajana ei näyttäytynyt kovin laajasti tutkimuksessamme. Opettajan haastattelussa sosiaaliset suhteet painottuivat enemmänkin perheen sisäisiin sisarussuhteisiin ja koulukavereihin, mikä onkin opettajan näkökulmasta melko luonnollinen painotus. Lasten kirjoitelmissa mainitut sosiaaliset suhteiden suhteet rajoittuivat vanhempiin, sisaruksiin ja harrastuksiin. Vanhemmat pohtivat lähinnä yleisesti kaverisuhteissa ohjaamista ja tukemista. Esimerkiksi sukulaissuhteet jäivät kokonaan huomiotta tutkimushenkilöidemme vastauksissa.

6.7 Yhtäläisyydet ja eroavaisuudet kolmen ryhmän käsityksissä

Tutkimustulosten perusteella voi huomata, että pääpiirteissään vanhemmat, lapset ja opettaja käsittävät vanhemmuuden samalla tavoin. Kaikkien kuuden vanhemmuuden tehtävän kohdalla oli löydettävissä keskeisiä näkemyksiä, joissa vanhemmat ja opettaja pitivät samoja asioita tärkeinä ja jotka lapset olivat kokeneet hyvinä asioina vanhemmissaan. Toisaalta tutkimustuloksissa ilmeni vanhemmuuden tehtäviä, joissa kaksi vastaajaryhmää korosti samoja asioita ja

yksi vastaajaryhmä oli joko eri mieltä tai vastaajaryhmän vastauksista ei noussut asia esiin lainkaan.

Kuviossa 6 on esitetty kootusti vanhemmuuden painopisteet kolmen eri vertailuryhmän näkemysten perusteella. Kolmion jokainen kärki kuvaa yhtä vertailuryhmää. Kolmion sisään sijoitetut vanhemmuuden eri painopisteet kuvaavat, miten tärkeänä kukin ryhmä on pitänyt kyseistä asiaa vanhemmuudessa. Mitä lähempänä kolmion kärkeä näkemys vanhemmuudesta on sijoitettu, sitä voimakkaammin se esiintyi vain yhden vertausryhmän näkemyksenä. Kolmion keskellä olevassa ympyrässä on esitetty vertausryhmien yhteinen näkemys vanhemmuudesta.

Kuvio 6: Vanhemmuuden painopisteet kolmen eri vertailuryhmän käsitysten valossa

Turvan antamisen tehtävästä muodostui tutkimustuloksissamme kolmijako. Siinä korostuivat selkeästi ylitse muiden riittävä ravinto, liikunta ja uni. Bradley'n (2007) esittämässä teoriassa turvan antamisen tehtävä koostui selkeästi enemmän esimerkiksi ympäristöuhkien minimoimisesta ja siten tutkimustuloksissamme on nähtävissä tapaustutkimuksemme erityiset ja omanlaiset painotukset.

Opettaja korosti selkeimmin kaikkia kolmea eli ravintoa, liikuntaa ja unta. Hän nosti nämä kaikki kolme esiin tasavertaisina asioina ja toisti niitä yhtä monta kertaa. Vanhemmat korostivat kaikkein eniten näistä riittävän unen saantia. Ravinnosta vanhemmat huolehtivat toiseksi eniten. Liikunnan harrastamista ja ulkoilemista vanhemmat taas toisaalta tekivät kaikkein eniten yhdessä lapsen kanssa, mutta eivät kuitenkaan kertoneet ohjaavansa lasta niissä. Lapset puolestaan nostivat vanhempien antaman ravinnon kaikkein keskeisimmäksi asiaksi vanhempien turvan antamisen tehtävässä. Liikuntaa myös lapset kertoivat harrastavansa yhdessä vanhempien kanssa. Riittävän unen saannista lapset eivät maininneet mitään.

Sosioemotionaalisen tuen antamisen tehtävää voisi tutkimustulostemme perusteella määritellä yhdellä sanalla: rakkaus. Vanhempien rakkaus oli yhdistävä tekijä kaikkien kolmen tutkimusryhmän vastauksissa. Vanhempien rakkaus on toki osa kaikkia vanhemmuuden tehtäviä, mutta tutkimustuloksissa se korostui erityisen paljon juuri tässä sosioemotionaalisen tuen antamisen yhteydessä.

Opettaja piti tärkeänä vanhempien ehdotonta rakkautta lastaan kohtaan kaikessa vanhemmuuden toiminnassa. Vanhempien rakkauden tulisi kantaa, oli kyseessä sitten rajojen asettaminen, rankaiseminen tai lapsen vaikeiden tunteiden käsitteleminen. Opettajan vastauksissa rakkaus näyttäytyi paljon abstraktilla ja pohtivalla tasolla. Vanhempien vastauksissa rakkaus sai enimmäkseen konkreettisia muotoja siitä, millaisina tekoina rakkaus ilmenee. Lasten vastauksissa taas näyttäytyi rakkauden vastaanottajan positiivisena

koettu asema.

Tutkimustulosten ainoa ristiriitaisuus liittyi rajojen asettamiseen ja rankaisemiseen. Vanhemmat kuvailivat melko paljon perheessä käytössä olevia sääntöjä ja rangaistusmenetelmiä. Lapset kuitenkin pitivät kaikkein huonoimpana asiana vanhemmissaan heidän asettamiaan sääntöjä ja rangaistusmenetelmiä. Kaikissa muissa asioissa lapset selkeästi joko vahvistivat vanhempien toimintamallin positiivisena tai sitten neutraalina asiana, mutta säännöt ja rangaistukset lapset kokivat negatiivisina.

Toisaalta rangaistuksiin kuuluukin liittyä opetus lapsen tekemästä sääntörikkeestä eikä sen siten kuulu tuntua lapsesta kivalta. Siksi lasten negatiivinen kokemus säännöistä ja rangaistuksista tukee vanhempien vastauksia. Lapset vain kertoivat kokemiensa seuraamusten tuntuneen rangaistuksilta.

Virikkeisyyden antaminen vanhemmuuden tehtävänä painottui tutkimustuloksissa selkeästi koulukontekstiin. Bradleyn (2007) alkuperäisessä teoriassa virikkeisyyden antamisessa korostuu enemmän muunlaiset virikkeet, kuten lelut ja muut tavarat. Tutkimuksemme kohdejoukon tietäen koulukonteksti on kuitenkin luonnollinen painopiste. Koulunkäynnin tukemisessa vanhemmat, lapset ja opettaja painottivat hieman erilaisia asioita.

Vanhemmat pitivät kaikkein tärkeimpänä lapsen viihtyvyyttä koulussa ja myös lapsen läksyjen tekemisestä huolehtimista. Sen sijaan muutoin vanhemmat kertoivat auttavansa melko vähän lasta koulunkäyntiin liittyvissä asioissa tai olevansa melko vähän kiinnostuneita. Lapset kuitenkin kertoivat, toisin kuin vanhemmat itse arvelivat, että vanhemmat auttavat heitä paljon läksyissä. Toki osa lapsista kertoi kaipaavansa enemmän apua läksyjen tekemiseen, mikä oli yhteneväinen käsitys vanhempien vähäisen läksyissä auttamisen kanssa. Opettajan näkökulma vanhempien antaman koulunkäynnin tuen suhteen painottui enemmän lapsen tarpeeseen saada yleisesti tukea ja kannustamista

koulunkäyntiinsä. Opettaja korosti vanhempien kiinnostuksen, kannustuksen ja tukemisen vaikutusta lapsen koulumenestykseen ja koulumotivaation säilymiseen.

Valvomisen tehtävä sisältää Bradleyn (2007) mukaan lapsen tekemisten valvomisen ja lapsen kehittymisen seuraamisen. Tämä edellyttää kommunikointia lapsen kanssa, mikä nousikin tutkimuksessamme keskeisimmäksi asiaksi valvomisen tehtävän kohdalla. Siten tämäkin osa-alue painottui hieman eri tavalla kuin alkuperäisessä teorianmallissa. Vanhemmat, lapset ja opettaja pitivät kaikki tärkeänä yhteistä keskustelemista sekä yhteistä aikaa vanhempien ja lapsen välillä. Kommunikointi ja yhteinen aika liittyy osittain myös muihin vanhemmuuden osa-alueen tehtäviin erityisesti sosioemotionaaliseen tukeen, mutta kaikkein eniten se korostui esitetyissä tuloksissa nimenomaan valvomisen tehtävän yhteydessä.

Opettaja korosti erityisesti, miten tärkeää vanhempien on olla lapselle saatavilla, pidettävä yhteyttä yllä kommunikoimalla ja ennen kaikkea kuuntelemalla lasta. Tämän tehtävän kohdalla opettajan ja vanhempien vastauksissa näkyi tietynlainen yhdenmukaisuus. Opettaja kertoi antaneensa vanhemmille neuvon järjestää rauhallisen hetken lapsen kanssa ennen nukkumaan menoa ja siinä hetkessä tulisi jutella päivän tapahtumista. Vanhempien vastauksista näkyi, että juuri tätä ohjetta melko tarkkaan vanhemmat myös noudattivat, sillä samalla tavoin vanhemmat kuvailivat järjestävänsä keskustelutuokioita lapsen kanssa. Lasten vastauksissa vahvistui vanhempien kuuntelemisen ja läsnä olemisen myönteinen vaikutus. Lapset kertoivat vanhempien kanssa vietetyn yhteisen ajan olevan parasta vanhemmissa.

Rutiinien tarjoamisen tehtävässä näyttäytyi jonkun verran samoja asioita kuin turvan antamisen tehtävässä tutkimusaineistossamme. Vanhempien ja lasten vastauksista nousi esiin paljon turvan antamisen tehtävään liittyviä puuhia, kuten uni, ravinto ja liikunta, jotka loivat rutiineita ja tietyn rakenteen perheen päivään. Opettaja nosti esiin nämä samat asiat päivittäisinä tärkeinä rutiineina.

Näiden kahden vanhemmuuden tehtävän linkittyminen toisiinsa kertoo siitä, että fyysisten tarpeiden täytyminen on keskeinen asia arjessa ja siten se muodostaa keskeisen osan päivän rakenteesta.

Sosiaalisten suhteiden mahdollistamisen tehtävä rajoittui tutkimusaineistossamme lähinnä koulukavereihin ja harrastusyhteisöihin. Siten Bradley'n (2007) alkuperäiseen teoriaan verrattuna sosiaaliset suhteet esiintyivät tutkimusaineistossamme rajatummin ja kohdennetummin. Jälleen kerran aineistossa näkyy tämän yksittäisen tapaustutkimuksen ainutlaatuisuus. Vanhemmat eivät ohjanneet lasta itse kaverisuhteissa, mutta sosiaalisten taitojen kehittämisestä vanhemmat pitivät erittäin tärkeänä vanhemmuuden tehtävänä ja auttoivat siinä paljon lastaan. Myös opettaja nosti esiin nimenomaan sosiaalisten taitojen kehittymisen näkökulman lapsen sosiaalisissa suhteissa.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimustulosten pohdintaa

Tutkimuksessamme olemme halunneet tutkia vanhemmuutta mahdollisimman monipuolisesta näkökulmasta. Emme etsineet oikeaa vanhemmuutta eikä tarkoituksenamme ollut myöskään tuottaa yleistä kuvaa vanhemmuudesta. Halusimme käsitellä vanhemmuuden teemaa siten, että tuomme kolmen eri tutkimusryhmän äänet kuuluviksi. Kunkin tutkimusryhmän käsityksissä nousi esiin erilaisia korostuksia, joissa painotettiin vanhemmuuden eri tehtävien tärkeyttä. Tulosluvussa kävimme läpi vertailuryhmien käsityksiä luokiteltuina kuuteen vanhemmuuden perustavanlaatuisen tehtävään.

Tutkimuksessa voitiin havaita painotuseroja kokonaisten tehtävien välillä. Kaikkein massiivisimmiksi aineistojen osalta muodostuivat ravinnon ja turvan sekä sosioemotionaalisten tuen antaminen joihin kertyi selkeästi eniten ilmauksia. Nämä tehtäväalueet olivat käsitysten valossa myös korostuneesti tärkeitä. Toisaalta näitä painotuksia voidaan verrata esimerkiksi Maslow'n (1987, 15) tarvehierakiateoriaan, jonka mukaan ihmisen perustavimmat tarpeet ovat nimenomaan fyysisiin tarpeisiin (esim. ravinto ja uni) ja turvaan liittyviä. Bornsteinin (2001, 2) mukaan vanhemman tulee kohdata lapsen biologiset, fyysiset ja terveydelliset tarpeet. Näiden tarpeiden tiedostamisen kautta vanhempi voi parantaa lapsen hyvinvointia ja estää hänen pahoinvointiaan. Lapselle tulee hyvä olo, kun hän kokee elämänsä perustarpeet tyydytetyiksi ja silloin hän kokee olonsa turvalliseksi. (Tilus 2004, 11.) Tähän liittyy myös vanhemman oma jaksaminen, sillä mitä paremmin vanhempien omat emotionaaliset ja fyysiset tarpeet ovat täytetyt, sitä paremmin he pystyvät antamaan tukea myös lapselle (Bornstein 2001, 3).

Vertailuryhmissä korostui yhteisesti vanhemman tehtävä läsnäolevana rakkauden antajana, joka keskustelee ja antaa aikaa. Nämä vanhemmuuden

tehtävät sijoittuvat pääsääntöisesti vanhemmuuden sosioemotionaalisen tehtävän sekä valvonnan ja seurannan alueelle (Bradley 2007). Yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarve on fyysisten ja turvan tarpeiden jälkeen seuraava perustava tarve (Maslow 1987, 15–20). Bradley ei erottele vanhemmuuden perustavanlaatuisia tehtäviä hierarkiasuhteeseen, mutta voidaan tulkita, että tämä yhteinen korostunut painopiste on vertailuryhmien yhteneväisyyden perusteella tärkeässä asemassa. Yhteistä painopistettä voisi verrata vanhemmuuden roolikartan vanhemman rakkauden antajan roolin korostumiseen, jossa erityisen tärkeitä ovat hellyys ja myötäeläminen (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 5–11).

Kohtaaminen tekee lapsen näkyväksi vanhemmalle. Sen kautta lapsi voi kokea, että hän on tärkeä ja ainutlaatuinen. Se taas luo pohjan hyvälle ja myönteiselle kasvulle. Aidossa kohtaamisessa vanhempi ja lapsi jakavat tunteitaan ja siten ovat syvemmin läsnä. Tällaisessa tilanteessa lapsi kokee aikuisen olevan kiinnostunut hänestä persoonana, ei pelkästään hänen suorituksistaan tai saavutuksistaan. Kohtaamisessa välittyy koko suhteeseen molemminpuolinen aito kiinnostus ja ymmärrys. (Tilus 2004, 41; Veivo-Lampinen 2009, 197.) Vanhemman rakkauden päämäärän tulisi olla lapsen omanarvon tunteen lisääminen. Lapsen pitäisi saada tuntea olevansa rakastettu ja hyväksytty sellaisena kuin hän on vastoinikäymisistä huolimatta. (Määttä & Uusiautti 2012a, 4; Määttä & Uusiautti 2012b, 86.)

Vanhempien tutkimuksessa voidaan erottaa painottuminen Baumrindin (1989) ohjaavaan kasvatukseen, jolle on tyypillistä rajojen asettamisen tärkeys rakastavassa hengessä. Rajat ovat tärkeä tekijä, joka tuo lapselle turvallisuutta. Ei ole kuitenkaan yhden tekevää, mitä rajojen sisään määritellään. Liian ankarat rajat eivät tue lapsen itsetunnon kehittymistä. Tilanne saattaa ajautua siihen, että vanhempien puhe lapselle sisältää pelkästään kieltoja ja käskyjä, mutta ei tukea eikä arvostusta. Tällöin lapsen itsetunnon kehitys ja kasvu vääristyy. (Määttä 2007, 222.) Lämmin tunneilmasto ja tasapaino rakkauden ja rajojen sekä vastuun ja vapauden välillä ovat tärkeä osa välittämisen ilmapiiriä joka on

tärkeää vanhemmuudessa. (Haverinen & Martikainen 2004, 65). Tiukat rajat ilman rakkautta aiheuttavat pelkoa eivätkä turvaa. Se ei tietenkään ole rajojen tarkoitus vaan niiden on tarkoitus luoda turva lapsen elämään. (Määttä 2007, 222; Määttä & Uusiautti 2012a, 3.) Rakkaudella asetetut rajat turvaavat lapsen positiivista kehitystä (Määttä & Uusiautti 2012b, 86).

Tutkimustulosten pohjalta voitiin havaita vanhemmuuden tehtävän kokonaisvaltaisuus. Vaikka jaottelimme tulokset vanhemmuuden perustavanlaatuisten tehtävien mukaisesti, tuotti vastauksissa esiintyneiden käsitysten jako pään vaivaa, sillä ne liittyivät hyvin vahvasti toisiinsa. Erityisesti vanhemman läsnäolon ja lapsen kanssa yhdessä olo toistuivat useissa vastauksissa siten, että ne liittyivät useampaan eri vanhemmuuden tehtävään. Ne toivat muun muassa turvaa sekä mahdollistivat sosioemotionaalista tukea ja virikkeisyyttä. Vanhemman läsnäololla on suuri merkitys useissa vanhemmuuden teorioissa (mm. Seligman 2008; Pulkkinen 1994; Helminen & Iso-Heiniemi 1999). Lapsen kanssa vietettävä aika liittyy myös vastuulliseen vanhemmuuteen (Böök & Perälä-Hiltunen 2010, 46) ja on tärkeä osa hyvän vanhemmuuden tutkimuksia (mm. Valkonen 2006).

Vain vanhemman läsnäololla voidaan saavuttaa lapsen kohtaamista ja tarjota rutiineja ja rakennetta lapsen päivään. Voidaankin todeta, että vanhemman läsnäolo ja sen kautta yhteinen aika ja tekeminen ovatkin kaikkien vanhemmuuden perustavanlaatuisten tehtävien toteutumisen mahdollistajia. Ilman vanhemman läsnäoloa vanhempi on lapseen vain nimellisessä sukulaissuhteessa. Ei riitä, että vanhempi vain on lapsen kanssa, vaan läsnäolossa on keskeistä lapsen yksilöllinen kohtaaminen ja hänen omien kokemusten sekä luonteen huomioonottaminen (Rodgers & Raider-Roth 2006, 266). Läsnäolon ja kohtaamisen kautta vanhempi elää lapsen lähellä mallina ja esimerkkinä. Tämän myötä toteutuu sosialisatio, mikä on Holdenin (2010) mukaan vanhemman tehtävä ja rooli lapsen kehityksessä. Sosialisaation kautta lapsi oppii vanhemmiltaan taitoja, arvoja, toimintamalleja ja käyttäytymistä, joita lapsi tarvitsee yhteiskunnassa (Holden 2010, 4.) Skinnarin (2011, 116) mukaan

olemisesta ja sen arvostamisesta syntyy rakkaus, jonka kasvattaminen lapsen sydämessä on vanhemman tehtävä. Aidon läsnäolon merkitystä ei siis korosteta turhaan.

Voidaankin pohtia, onko vanhemmuuden tehtävien jaottelu ylipäänsä tärkeää tai edes mahdollista. Bradley (2007) nimeää esimerkiksi vanhemman rakkauden osaksi vanhemmuuden sosioemotionaalista tehtävää, mutta voiko niin suurta käsitettä kuin rakkaus niputtaa yhden tehtäväotsikon alle. Voidaanko rakkautta erottaa muista tehtävistä? Vanhempana toimiminen on niin kokonaisvaltaista toimintaa, jossa kaikki liittyy kaikkeen ja jossa pienilläkin teoilla on suuri merkitys. Vanhemman toiminta kytkeytyy aikaisempaan ja tulevaan toimintaan muodostaen jatkuvan ja kokonaisvaltaisen prosessin.

Lähdimme rohkeasti tutkimaan vanhemmuuden olemusta moniulotteisesti. Tutkimuksen edetessä huomasimme kuitenkin aiheemme haastavuuden ja laajuuden. Lisäksi välillä liiankin kunnianhimoiselta tuntunut triangulaatio-ote toi omat haasteensa tutkimukselle. Tutkimuksemme on kuitenkin kaiken kaikkiaan onnistunut, sillä voimme sanoa sen vastanneen tutkimuskysymyksiin laajasti ja monipuolisesti. Tutkimuksesta saatu tieto tekee nähtäväksi painopisteet ja antaa aihetta pohtia vanhemmuutta vastaajaryhmien näkökulmien kautta. Tulosten kautta voidaan kiinnittää huomio eroihin ja yhtäläisyyksiin ja pohtia niiden merkitystä.

Poikolaisen (2002, 11) mukaan vanhemmuuden laatuun vaikuttaa tietoisuus vanhemmuudesta ja kasvatuksesta. Vanhemmille, oppilaille ja opettajalle toteutetut tutkimukset laittoivat tutkimushenkilöt ajattelemaan ja pohtimaan vanhemmuutta tehden siitä tietoisempaa. Tiedostettu vanhemmuus auttaa vanhempia arvioimaan ja sitä kautta kehittämään omaa vanhemmuutta.

Tutkimuksemme voidaan nähdä myös opettajanalan ja ammatillisen kehittymisemme näkökulmasta. Tutkimuksestamme olemme saaneet tietoa siitä, mitä lapset tarvitsevat ja kaipaavat vanhemmiltaan. Erilaisten

vanhemmuuden painopisteiden tiedostaminen antaa työkaluja tulevaan opettajan työhömmä kohdata oppilaita heidän kaipaamalla tavalla. Opettajina voimme tukea myös vanhempien vanhemmuutta. Alasuutari (2003, 164–165.) korostaa vanhempien ja opettajan yhteistyötä, jossa lapsen kasvu nähdään yhteisenä projektina. Tällöin kasvatuksen ammattilaisille annetaan tilaa ja opettajan ollessa osa projektia hänen apunsa vanhemmalle on tervetullutta.

7.2 Luotettavuuden ja eettisyyden pohdintaa

Laadullisen tutkimuksen arviointiin liittyy useita käsitteitä joiden ongelmallisuuden aiheuttaa se, että ne määritellään laadullisen tutkimuksen piirissä eritavoin. Yleisimmin tutkimuksen luotettavuuden kriteereinä käytetään kuitenkin tutkimuksen validiteettia eli tutkimuksen tarkoituksenmukaisuutta sekä reliabiliteettia eli tutkimuksen toistettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136).

Silvermanin mukaan validiteetti on synonyymi totuudelle (Silverman 2010, 275). Triangulaatiota pidetään kuitenkin tutkimuksen validiteetin kannalta suositeltavana, sillä se monipuolistaa tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 143). Tutkimukssessamme haimme tietoa tutkimusaiheeseemme kolmen eri aineiston avulla. Tutkimuksemme lähtökohtana toimineen tapaustutkimuksen mukaisesti aineistomme on yhden koululuokan osalta perusteltu ja mahdollisimman kattava. Aineistojen keräykseen käytettyjä erilaisia menetelmiä pohdittiin tarkkaan eri ryhmien tavoitettavuus huomioiden.

Aineiston triangulaatiosta huolimatta voidaan pohtia sen monipuolisuutta. Tutkimuksemme aineisto muodostui niistä oppilaista ja vanhemmista, jotka osallistuivat tutkimukseen. Huomasimme tutkimusaineistoa tarkastellessamme, että erityisesti kyselylomakkeiden vastaajissa eli oppilaiden vanhemmissa painottui tiettyjen perhetyyppien ja ammattikuntien edustajat. Suurin osa vastaajista oli korkeasti koulutettuja ja heillä oli ydinperhe. Huomioitavaa on myös se, että suuri määrä kyselyyn vastanneista vanhemmista oli opetuslalla. Nämä tutkimushenkilöiden taustat voivat heijastua vastausten kautta

tutkimustuloksiin. Voidaan pohtia sitä, oliko tutkimusaiheemme liian arka kaikkien perhetyyppien edustajille.

Triangulaatioon kuuluu myös useamman, tässä tapauksessa kahden tutkijan yhteistyönä toteutettu tutkimus, joka kaventaa yksipuolisten havaintojen mahdollisuutta. Useamman havainnoitsijan avulla pyritään usein varmistamaan tutkimuksen parempaa tutkimuskohteen kuvausta ja objektiivisuutta (Eskola & Suoranta 2008, 214). Olemme pohtineet tutkimusaihettamme yhdessä alusta loppuun. Aineiston havainnointi toteutettiin yhteistyössä siten, että molemmat tutkijat havainnoivat aineistot ja tuloksia vertailtiin.

Luotettavuutta voidaan pohtia myös vertailuryhmien vastausten näkökulmasta. Tulokset voivat vääristyä, jos vastaaja ajattelee kysymyksen merkityksen eri tavoin, kuin mitä tutkija on kysymyksellä tarkoittanut (Valli 2010, 103). Suunnittelimme aineiston keräämisessä käytettyjä kysymyksiä tarkasti väärinkäsitysten välttämiseksi. Lisäksi koulukonteksti on lapsille toteutetussa tutkimuksessa ongelmallinen. Opettajan läsnäolo kirjoitelman ja piirustustehtävän aikana saattaa mieltä lapsen mielessä siten, että kyseessä on tavallinen oppitunti ja opettaja tulee näkemään tuotokset. Lapsi saattaa silotella kirjoitelmaa ja piirustusta opettajalle sopivaksi. Tällöin lapsi ei enää piirrä ja kirjoita meille tutkijoille vaan myös opettajalle, mikä voi vääristää tuloksia. Vanhempien ja opettajan tutkimuksissa tutkimushenkilöt pääsivät itse vaikuttamaan vastausympäristöön.

Tutkijoina olemme luoneet tutkimusasetelman ja tulkinneet tutkimustuloksia. Laadullisessa tutkimuksessa myönnetäänkin, että vaikka tutkija pyrkisi objektiivisuuteen, hän on aina tutkimuksen tekijän asemassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen onkin yksi laadullisen tutkimuksen lähtökohdista ja pääasiallinen luotettavuuden kriteeri. Tutkimuksen tekijän ollessa luotettavuuden määrittelijänä, koskee luotettavuuden arviointi koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2008, 210.) Olemme tutkimuksessamme eritelleet mahdollisimman tarkasti koko

tutkimusprosessin aina aiheen valinnasta siihen, miten tutkimuksesta saatuihin johtopäätöksiin on päästy. Subjektiviteetin myöntämisestä huolimatta on silti tärkeää pyrkiä neutraaliuteen. Tällöin tutkija erottaa oman mielipiteensä tutkimusaineiston näkemyksistä ja niiden jäsentämisestä. Sisällönanalyysi on selkeä analyysitapa ja siksi se myös ennaltaehkäisee puolueellisuutta tai valmiiksi mietittyjä tutkimustuloksia. Säännöt pakottavat tutkijan tietoisin valintoihin. (Lutz & Collins 1993, 89; Neuendorf 2002, 1.) Tuloksissa esitetyt otteet todentavat tutkimuksemme neutraaliutta.

Laadullisen tutkimuksen toinen luotettavuuden yleisin kriteeri on validiteetin lisäksi reliabiliteetti (*reliability*) joka tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Tutkimusaineistomme on tapaustutkimukselle ominaisesti ainutlaatuinen ja näin ollen tutkimuksemme tarkoitus ei ole tuottaa tilastollisia yleistyksiä. Tapaustutkimuksessa onkin tärkeää tapauksen itsensä ymmärtäminen (Yin 2009, 18). Tapaustutkimuksen kohdalla puhutaankin analyttisestä yleistämisestä. Tapauksen kuvailun ja hyvän käsitteellistämisen kautta voidaan päästä yleistettävyyteen. (Eriksson & Koistinen 2005, 34.)

Luomallamme tutkimusjärjestelmällä ja käsitteistöllä voidaan tutkia samantyyppisiä tapauksia ja vertailla niitä. Tämä viittaa tutkimuksen luotettavuuden tarkasteluun myös siirrettävyyden (*transferability*) kannalta joka on yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138–139). Tapaustutkimuksen toistettavuus on usein mahdotonta, mutta tutkimus kuvaa parhaimmillaan laajemmin aihettaan kuin vain tutkimusaineistona ollutta tapausta. Olemme tutkimuksemme tuloksissa ja pohdinnassa tehneet perusteltuja tulkintoja aineistosta. Tapaustutkimuksemme aineiston tuloksia ei voida yleistää, mutta se kuvaa vanhemmuutta hyvin ja antaa siihen näkökulman eikä tarkoituksena edes ollut löytää yhtä oikeaa vanhemmuutta. Silvermanin mukaan voidaan käyttää yleistesti *credibility* -käsitettä, joka kattaa validiteetin ja reliabiliteetin alueet. (Silverman 2006, 350).

Confirmability -käsitteeseen liittyy tutkimuksen vahvistuvuus, jolla viitataan

siihen, että tutkimuksessa tehdyt tulkinnat saavat tukea muista tutkimuksista (Eskola & Suoranta 2008, 212). Pohdinnassa vertasimme saatuja tuloksia muihin vanhemmuutta koskeisiin teorioihin ja tutkimuksiin, jolloin tulkinnat linkittyvät käyttämäämme viitekehykseen.

Vanhemmuus on hyvin henkilökohtainen asia ja siksi pidimme koko tutkimusprosessin ajan tärkeänä sitä, että tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti säilyy. Tutkimuksemme on tässä suhteessa onnistunut, mutta tämä tavoite rajoittaa tutkimuksen tekemistä huomattavasti. Tutkimuksen olisi voinut toteuttaa myös esimerkiksi siten, että vanhemmat ja lapset olisi yhdistetty ja heistä luotu erilaisia lapsi-vanhempityyppejä. Tämä olisi kuitenkin vaatinut tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden nimeämistä, mikä olisi ollut eettisesti hyvin arveluttavaa. Toisena vaihtoehtona olisi ollut esimerkiksi vanhempien ja lapsien yhtäaikainen tutkimus, jossa yksi tutkimusyksikkö olisikin ollut vanhempi-lapsipari. Tällainen asetelma olisi siinä mielessä arveluttava, että tutkijoina olisimme nähneet, millaiselta perhe näyttää kokonaisuudessaan. Lisäksi vain muutamien lapsi-vanhempiparien tyypittelyä ei voida pitää kovinkaan eettisenä jonka vuoksi tutkimushenkilöiden määrän tulisi tämän tyyppisessä tutkimuksessa olla suuri mikä vaatii tutkimukselta resursseja muun muassa ajallisesti.

Alakouluikäisten oppilaiden tutkimuksen toteutumiseksi kävimme läpi moniportaisen lupien hankinnan kevään 2012 aikana (ks. luku 5.2.4 Tutkimusluvat). Oppilailta itseltään emme kuitenkaan kysyneet lupaa, vaan oli vanhempien vastuulla antaa yksittäistä oppilasta koskeva lupa. Vanhemmalla oli toki mahdollisuus keskustella oppilaan kanssa siitä, haluaako tämä osallistua tutkimukseen vai ei, mutta oppilaan omaa suostumusta ei kuitenkaan vaadittu missään vaiheessa. Pienten oppilaiden kanssa luvan kysyminen onkin tästä syystä haasteellista. Luvat voivat tuntua pienestä oppilaasta pelottavilta, vaikka kyseessä olisikin mieluista tehtävä.

7.3 Pohdintaa jatkotutkimuksesta

Vanhemmuutta on tutkittu runsaasti viimeisten vuosikymmenien aikana, mutta se on aiheena niin moniulotteinen ja syvä, että se antaa jatkossakin paljon hyviä tutkimusaiheita. Tutkimuksemme oli yhdessä luokassa toteutettu tapaustutkimus, mutta olisi mielenkiintoista laajentaa se suuremmalle vastaajajoukolle ilman tapaustutkimusnäkökulmaa. Tällöin voitaisiin puhua yleistettävästä tiedosta, johon tapaustutkimuksessamme ei pyritty.

Tutkimusta voitaisiin laajentaa myös tapaustutkimusnäkökulma säilyttäen. Tapaustutkimusasetelmalla voitaisiin toteuttaa jatkotutkimusta eri luokissa toteutettuja tutkimuksia vertaillen. Tällöin yhden tutkimuksen sisällä on useita tapaustutkimuksia ja puhutaan monitapaustutkimuksesta (*multiple-case studie*) (Yin 2009, 53). Usean tapaustutkimuksen yhdistäminen voisi tuottaa tutkimukseemme verrattuna yleistettävämpää tietoa.

Vanhemmuuden tutkimus on saanut kritiikkiä siitä, ettei poikkileikkaustutkimuksissa voida nähdä tarpeeksi syvällisesti vanhemmuutta ja sen syy-seuraussuhteita. Lyhyellä aikavälillä kerätty aineisto ei voi kattaa vanhemmuuden koko olemusta ja tutkimuksessa voidaan päätyä tekemään liian rajuja yleistyksiä. (Aunola 2005, 363.) Jatkotutkimuksessa olisikin hyvä paneutua vanhemmuuden pitkäaikaisempaan tutkimukseen. Pitkän aikavälin tapaustutkimus antaa mahdollisuuden tutkia vanhemmuutta myös muutoksen kannalta (Yin 2009, 49). Tutkimusasetelmamme avulla voitaisiin tutkia vanhemmuuden kehitystä pitkittäisseurannan avulla. Vanhemmuuden tutkimista olisi mielenkiintoista toteuttaamyös erilaisena aineistohankintana esimerkiksi päiväkirjojen pohjalta, jolloin jatkuva seuranta olisi mahdollista. Tämän tyyppisten tutkimusten ongelmallisuutena lienee kuitenkin se, että vanhemmuuden pitkittäisseurannan onnistumiseksi tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tulisi sitoutua tutkimukseen pitkällä aikavälillä.

Vanhemmuustutkimuksessa on ollut ongelmana muun muassa kasvatustyylien

keskiarvot, joissa vanhempia ei ole eroteltu ja äitien ja isien kasvatustyylien tutkimukselle on ilmeistä tarvetta (Aunola 2005, 364). Vaikka vanhemmuuden tutkimuksessa onkin 1990-luvulta lähtien tehty sukupuolisuuteen liittyvää tutkimusta melko paljon, voisi jatkotutkimuksen painopisteenä olla äitien ja isien vanhemmuuden vertailututkimus, joka tapahtuisi edelleen suhteessa lapsen ja opettajan käsityksiin. Sukupuolisuuteen liittyvää vanhemmuuden tutkimusta voitaisiin laajentaa myös nais- ja miesopettajien käsitysten vertailuun, jolloin opettajien tutkimusjoukon tulisi olla laajempi.

Tutkimuksemme vanhemmuudesta antaa oivia jatkotutkimusmahdollisuuksia kun mietitään erilaisia aineistonkeruumenetelmiä. Jatkotutkimusaiheessa olisi mielenkiintoista hankkia aineisto esimerkiksi siten, että vanhemmat ja lapset keskustelevat vanhemmuuden haasteista ja painopisteistä sekä hyvästä vanhemmuudesta yhdessä ryhmähaastattelun muotoa noudattaen. Siinä voisi tulla selkeästi esiin näiden kahden ryhmän erilaiset näkökulmat, jolloin niiden vertailu olisi myös mahdollista. Tutkimuksen haasteena olisi tuolloin se, kuinka avoimesti tutkimushenkilöt pystyisivät tuomaan ajatuksiaan esiin.

Kolmen erilaisen tutkimusryhmän kesken on vaikeaa löytää yhtä sellaista aineistonkeruumenetelmää, joka sopii kaikille. Eritavoin tuotettu aineisto antaa kuitenkin erilaista tietoa, joten tutkimuksen luotettavuutta voidaan pohtia myös aineiston hankinnan osalta. Samanlaisen tutkimuksen toteuttaminen kaikille ryhmille antaisi vertailukelpoisempaa aineistoa. Jatkotutkimuksen tekeminen ylemmällä luokalla, jossa oppilailla on jo pitkälle harjaantuneet luku- ja kirjoitustaidot, antaisi mahdollisuuden kerätä vanhempien, oppilaiden ja opettajan aineiston esimerkiksi samalla kyselylomakkeella tai kirjoitelmapohjalla.

Toisaalta jatkotutkimuksessa olisi mielenkiintoista päästä syvälle lapsi-vanhempisuhteeseen ja seuraamalla vanhemmuuden toteutumista yksittäisissä lapsi-vanhempipareissa. Tällöin huomattavasti tarkempaa tietoa vanhemmuudesta saataisiin esimerkiksi haastatteleamalla tai seuraamalla

vanhemmuuden toteutumista toimintatehtävässä. Näin päästäisiin todella lähelle vanhemmuutta. Tutkimuksellisesti vanhemmuus on kuitenkin siinä haastava, että se on niin henkilökohtaista. Saattaisi olla vaikeaa päästä tutkimaan vanhemmuutta todella läheltä.

Tutkimuksen tuloksia voidaan miettiä myös kriittisestä näkökulmasta. Ovatko tuloksina saadut yhteiset painopisteet vanhemmuuden ideaalia ja kaukana arjesta? Tähän liittyy pohdinnat muun muassa siitä, ohjasiko esimerkiksi opettajan haastattelua etupäässä opettajan näkemys luokan vanhemmista vai kasvatusalan ammattilaisen koulutus. Toisaalta, vastasivatko vanhemmat kyselyyn täysin todenmukaisesti? Arkisen vanhemmuuden todellinen toteutuminen jää vielä auki. Absoluuttista vanhemmuutta tuskin voidaan edes koskaan selvittää.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Tampere: Gaudeamus.

Alstott, A. 2004. No Exit: What Parents Owe Their Children and What Society Owes Parents. Cary, NC, USA: Oxford University Press.

Anttila, P. 1996. Tutkimuksen taito ja tiedonhankinta. Helsinki: Akatiimi.

Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.

Aunola, K. 2005. Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia* 40 (4), 356–369.

Austin, M. 2007. Conceptions of Parenthood: Ethics and the Family. Abingdon: Ashgate Publishing Group.

Baumrind, D. 1989. Rearing competent children. Teoksessa Damon, W. (toim.) *Child Development Today and Tomorrow*. San Francisco: Jossey-Bass, 349–376.

Bornstein, M. H. 2001. Parenting: Science and Practice. *Parenting: Science and Practice* 1 (1-2), 1–4.

Bradley, R. H. 2007. Parenting in the breach. How parents help children cope with developmentally challenging circumstances. *Parenting: Science and Practice* 7 (2), 99–148.

Brown, A. W., Gourdine, R. M., Waites, S. & P. Owens, A. P. 2013. Parenting in the Twenty-First Century: An Introduction. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 23 (2), 109–117.

Böök, M-L. & Perälä-Littunen, S. 2010. Vastuullisen vanhemman velvoitteet. Kasvatus 41 (1), 41–52.

Cantell, H. 2011. Vaikeat vanhemmat, kurjat kollegat? Ratkaiseva vuorovaikutus aikuisten kesken. Jyväskylä: PS-kustannus.

Carling, M. & Cleve, E. 2006. Ylihuolehtivat vanhemmat: curling-perhe parempaan tasapainoon. Helsinki: WSOY.

Collins, W. A., Madsen, S. D. & Susman-Stillman, A. 2002. Parenting during middle childhood. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.) Handbook of Parenting. Volume 1. Mahwah: Erlbaum, 73–101.

Creswell, J. 2009. Research design. Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods approaches. Los Angeles: Sage.

Crnic, K. & Low, C. 2002. Everyday Stresses and Parenting. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.) Handbook of Parenting. Volume 5. Mahwah: NJ: Erlbaum, 243–267.

Deater-Deckard, K. 2004. Parenting Stress. New Haven: Yale University Press.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisu 4:2005. Kerava: Kuluttajatutkimuskeskus.

Gillham, B. 2010. Case Study Research Methods. London: Continuum International Publishing.

Haverinen, L. & Martikainen M. 2004. Rakas lapsi - ei. Helsinki: Yliopistopaino.

Helminen, M-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Helminen, M-L. & Rousu, S. 2001. Lukijalle. Teoksessa M. Rautiainen (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 5–6.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1991. Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo: WSOY

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gaudeamus.

Holden, G. W. 2010. Parenting. A dynamic perspective. Thousand Oaks, California: Sage.

Holden, G. W., Vittrup, B. & Rosen L. H. 2011 Families, parenting, and discipline. Teoksessa M. K. Underwood & L. H. Rosen (toim.) Social development. Relationships in infancy, childhood, and adolescence. New York: Guilford Press, 127–152.

Hsieh, H-F. & Shannon S. E. 2005. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. Qualitative health research 15 (3), 1277–1288.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.

Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Helsinki: Tammi, 53–74.

Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos: Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. Väitöstutkimus.

Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Kvale, S. 1996. InterViews. An introduction to qualitative research interviewing. London: Sage.

Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. InterViews. Learning the craft of qualitative research interviewing. Los Angeles: Sage.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 1983. L 8.4.1983 muutoksineen.

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007 muutoksineen.

Leinonen, J. 2004. Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. Psykologia 39 (3), 176–195.

Lutz, C. A. & Collins, J. L. 1993. Reading national Geographic. Chicago: University of Chicago Press.

Lämsä, A-L. 2009. Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen

hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–32.

Marin, M. 1994. Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Juva: Wsoy, 10–23.

Maslow, A. H. 1987. *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row.

Matinlompola, U. 2007. Vanhemmuus ei ole ammatti. Teoksessa K. Määttä (toim.) Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 104–117.

Määttä, K., & Uusiautti, S. 2012a. Parental love –Irreplaceable for children's well-being. *Global Journal of Human Social Sciences*, 12(10), 1–8.

Määttä, K., & Uusiautti, S. 2012b. How to raise children to be good people? *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 33(1), 83–91.

Määttä, K. 2007. Vanhempainrakkaus – suurin kaikista. Teoksessa K. Määttä (toim.) Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 220–235.

Neuendorf, K. A. 2002. *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks: Sage.

Nodelman, P. 1988. *Words about Pictures: the narrative art of children's picture books*. Athens: The University of Georgia Press.

Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural images of a good mother and a good father in three generations. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 239.

Poikolainen, J. 2002. Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia. Vanhempien

käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Helsinki: Yliopistopaino.

Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Juva: Wsoy, 26–45.

Puolimatka T. 2010. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat: Minuuden rakentamisen filosofia. Hämeenlinna: Suunta-kirjat

Rodgers, C. & Raider-Roth, M. 2006. Presence in Teaching. Teacher and Teaching: theory and practice. Volume 12 (3), 265–287.

Rose, G. 2007. Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials. London: Sage.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2010. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: metodin valinta ja aineiston keruu: virkkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-Kustannus, 189–199.

Seligman, M. 2008. Aito onnellisuus. Positiivisen psykologian keinoin täyteen elämään. Helsinki: Art House Oy.

Silverman, D. 2010. Doing Qualitative Research. Lontoo: Sage.

Silverman, D. 2006. Interpreting qualitative data. Lontoo: Sage.

Skinnari, S. 2011. Kuka on aikuinen henkilö?. Teoksessa T. Purjo & E. Gjerstad

(toim.) Arvojen ja tarkoitusten pedagogiikkaa. Tampereen yliopistopaino: Non Fighting Generation, 105–127.

Steinberg, L. & Silk, J. S. 2002. Parenting adolescents. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.) Handbook of Parenting. Volume 1. Mahwah: Erlbaum, 103–133.

Tahkokallio, K. 2001. Kotipesän lämpöä etsimässä. Juva: WSOY.

Tilus, P. 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusikylä, K. 2006. Hyvä, paha opettaja. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino.

Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virkkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-Kustannus, 103–127.

Valli, R. 2001. Mitä numerot kertovat? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 158–171.

Veivo-Lampinen, L. 2009. Nuoren aito kohtaaminen. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 197–214.

Värri, V-M. 2002. Hyvä kasvatus - kasvatus hyvään: dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: Tampere University Press.

Wilenius, R. 2002. Miten käy lasten ja nuorten? Keskustelua ja filosofiaa kasvatuksesta. Helsinki: Hakapaino Oy.

Yin, R. K. 2009. Case Study Research: Design and Methods. Los Angeles: Sage.

LIITTEET

LIITE 1

Hei kotiväki!

13.2.2012

Olemme neljännen vuoden luokanopettajaopiskelijoita Lapin yliopistosta ja teemme Pro gradu -tutkimusta vanhemmuudesta. Tutkimme millaisia käsityksiä oppilailla, vanhemmilla ja opettajilla on vanhemmuudesta. Tutkimuksen toteutumisen kannalta vastauksenne ovat erittäin arvokkaita.

Oppilaiden kohdalla toteutamme aineistonkeruun ainekirjoituksena ja piirroksena yhden oppitunnin aikana. Vanhemmille lähetämme kyselylomakkeen sähköpostiin. Kyselomakkeiden vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain tähän tutkimukseen. Myös lasten ainekirjoitukset ja piirrokset käsitellään luottamuksellisesti. Tutkittavien yksityisyyden suojaamiseksi kenenkään nimeä ei mainita missään tutkimuksen vaiheessa. Pyydämme teitä täyttämään tiedotteen alaosan ja palauttamaan sen kouluun 2.4.2012 mennessä. Sähköisiin lomakkeisiin pyydämme vastaamaan 30.4.2012 mennessä. Kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Ella Laukkanen & Sanna Ojalampi

Luokanopettajakoulutus, Lapin yliopisto

Vastaamme mielellämme mahdollisiin kysymyksiin

_____ saa osallistua tutkimukseen,

(lapsen nimi)

jonka aineistoa käytetään tutkimustarkoituksiin

☐

Kyllä

☐

Ei

_____ huoltajan allekirjoitus

_____ pvm

LIITE 2

Opettajan haastattelu

Tausta

Kuinka monta vuotta olet ollut luokanopettajana?

Mitä luokka-asteita olet opettanut?

Onko sinulla omia lapsia?

Haastatteluvastauksissa keskity nimenomaan oppilaiden vanhempien vanhemmuuteen.

Mitä vanhemmuus on?

Minkälaisia vanhempia työssäsi kohtaat?

Missä tilanteissa oppilaiden vanhempien vanhemmuus nousee erityisesti esiin?

Miten vanhempien vaikutus näkyy oppilaissa seuraavilla osa-alueilla? (kerro käytännön esimerkkejä kuluneiden kahden alkuopetusvuoden ajalta):

- a) käyttäytyminen
- b) koulumenestys
- c) terveys/hyvinvointi
- d) itsetunto

Koetko vanhemmuuden muuttuneen opettajan urasi aikana?

Oletko joutunut puuttumaan oppilaiden vanhempien vanhemmuuteen? Miten?

Millaisiin asioihin?

Miten vanhemmat suhtautuvat vanhemmuuteen puuttumiseen?

Miten tuet oppilaiden vanhempien vanhemmuutta?

Onko käsitys kasvatusvastuusta mielestäsi muuttunut?

Millainen on mielestäsi koulun kasvatusvastuu tällä hetkellä? Millainen sen tulisi olla?

Millainen on mielestäsi kodin kasvatusvastuu tällä hetkellä? Millainen sen tulisi olla?

Mitkä ovat vanhemman velvollisuudet oppilaan kannalta?

Näkyykö vanhempien asenne kasvatuksessa, heijastuuko se lapsien

käyttäytymiseen tai suhtautumiseen esimerkiksi koulunkäyntiin? Miten?
Millaisia heikkouksia huomaat oppilaiden vanhemmilla vanhemmuudessaan?
Huomaatko vanhempien peittelevän heikkouksiaan vanhempina?
Miten oppilaiden vanhemmat mielestäsi jaksavat?

Millainen vanhemmuus tukisi lapsen arkea?

Mitä on mielestäsi hyvä vanhemmuus oppilaan tukemisen kannalta? Kerro konkreettisia esimerkkejä toimintatavoista kotona.
Mitä on mielestäsi huono vanhemmuus oppilaan tukemisen kannalta? Kerro konkreettisia esimerkkejä toimintatavoista kotona.
Mitä muuta haluaisit kertoa oppilaiden vanhempien vanhemmuudesta?
Mitkä ovat kolme tärkeintä arvoa vanhemmuudessa?

LIITE 3

Kysely vanhemmalle

Tämä on kysely vanhemmille arjen vanhemmuudesta. Vanhemmuus on moniselitteinen ja laaja ilmiö. Vanhemmuutta on monenlaista – oikeastaan yhtä montaa kuin on kasvattajaakin. Yhteiskunta on muuttunut ja samalla kun kasvatusneuvoajat asettavat sääntöjä vanhemmuudelle, voi vanhempi olla hukassa oman vanhemmuutensa kanssa. Millaista on riittävä vanhemmuus nykypäivänä? Tutkimuksessa haluamme selvittää vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta arjessa.

Toivomme, että molemmat toisen luokan oppilaan vanhemmat vastaavat omalle kyselylomakkeelleen. Vastauksenne ovat erittäin tärkeitä tutkimuksen toteutumisen kannalta. Pyydämme vastaamaan jokaiseen kysymykseen ja vastauksissanne olemaan mahdollisimman rehellisiä.

Kyselyn vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti. Kun lähetätte vastaukset, sähköpostinne ei jää näkyviin vastaanottajalle.

Kiitos osallistumisestanne tutkimukseen!

Terveisin,
Ella ja Sanna

1. Sukupuoli *

- ☐ Nainen
☐ Mies

2. Vanhemman syntymävuosi *

/

3. Vanhemman koulutus *

4. Vanhemman ammatti *

/

5. Siviilisääty *

- ☐ Naimaton
☐ Avioliitossa
☐ Avoliitossa
☐ Rekisteröidyssä parisuhteessa
☐ Eronnut
☐ Leski

6. Lasten huoltaja (voit valita useamman vaihtoehdon, mikäli se on tarpeen) *

- ☐ Äiti
☐ Isä
☐ Yhteishuoltajuus
☐ Muu, kuka?

7. Perheenjäsenet, lasten lukumäärät ja lasten iät (rastita kaikki perheeseen kuuluvat) *

- ☐ Äiti
☐ Isä
☐ Äitipuoli
☐ Isäpuoli
☐ Yhteiset lapset
☐ Omat lapset
☐ Puolison lapset
☐ Muu, kuka?

8. Toisella luokalla olevan lapsen sukupuoli *

- ☐ Tyttö
☐ Poika

Mikä sinulla on useampia lapsia, pyydämme sinua seuraavissa vastauksissasi keskittymään toiseen luokkaan olevan lapsesi kasvatukseen.

9. Arvioi asteikolla 1–5 kuinka paljon ohjaat lastasi seuraavissa asioissa: *

1 erittäin vähän 2 vähän 3 jossain määrin 4 paljon 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
riittävä uni	☐	☐	☐	☐	☐
säännöllinen päivärytmi	☐	☐	☐	☐	☐
riittävä ravinnon saanti	☐	☐	☐	☐	☐
hygienia	☐	☐	☐	☐	☐
pukeutuminen	☐	☐	☐	☐	☐
ulkoileminen	☐	☐	☐	☐	☐
liikunta	☐	☐	☐	☐	☐
käytöstavat	☐	☐	☐	☐	☐
internetin käyttö	☐	☐	☐	☐	☐
tietokonepelit/pelikonsolit	☐	☐	☐	☐	☐
tv:n katseleminen	☐	☐	☐	☐	☐
kaverisuhteet	☐	☐	☐	☐	☐
kotiintuloajat	☐	☐	☐	☐	☐

10. Arvioi asteikolla 1–5 miten seuraavat asiat toteutuvat toiminnassasi vanhempana: *

1 erittäin vähän 2 vähän 3 jossain määrin 4 paljon 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
oikean ja väärän opettaminen lapselle	☐	☐	☐	☐	☐
fyysinen koskemattomuus	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen itsetunnon tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐
turvallinen ilmapiiri perheessä	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen sosiaalisten taitojen ohjaaminen	☐	☐	☐	☐	☐
avoin hellyyden osoittaminen lapselle	☐	☐	☐	☐	☐
aito keskustelu lapsen kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen ilmaisun tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen tunteiden hyväksyminen ja käsittely	☐	☐	☐	☐	☐
rajojen asettaminen	☐	☐	☐	☐	☐
perinteiden siirtäminen	☐	☐	☐	☐	☐
luonnon kunnioittaminen	☐	☐	☐	☐	☐

11. Mitkä ovat 3 tärkeintä arvoa perheessänne? *

12. Mitkä ovat tärkeimmät yhteiset säännöt perheessänne? *

13. Mitä sääntöjen rikkomisesta seuraa? *

16

14. Kuinka usein tiedät seuraavat lapsesi vapaa-aikaan liittyvät asiat? *

1 en koskaan 2 harvoin 3 joskus 4 useimmiten 5 aina

	1	2	3	4	5
lapsesi kaverit	☐	☐	☐	☐	☐
missä lapsesi viettää aikaa	☐	☐	☐	☐	☐
mitä lapsesi tekee yksin	☐	☐	☐	☐	☐
mitä lapsesi tekee kavereiden kanssa	☐	☐	☐	☐	☐

15. Mitä asioita teet säännöllisesti yhdessä lapsesi kanssa? Mainitse tärkeimmät. *

16. Missä asioissa autat lastasi? Mainitse tärkeimmät. *

16

17. Kuinka paljon vietät keskimäärin aktiivista aikaa lapsesi kanssa päivittäin? *

(Vanhemman ja lapsen yhteinen toiminta ja puuhastelu)

- ☐ 10 tuntia tai enemmän
☐ 6–9 tuntia
☐ 3–5 tuntia
☐ 1–2 tuntia
☐ vähemmän kuin 1 tunti päivässä
☐ näkeminen ei ole päivittäistä, kuinka usein tapaat lastasi?

18. Kuinka paljon tuet lastasi seuraavissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa? Arvioi asteikolla 1–5. *

1 erittäin vähän 2 vähän 3 jonkin verran 4 paljon 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
kouluun lähteminen	☐	☐	☐	☐	☐
koulusta saapuminen	☐	☐	☐	☐	☐
läksyissä auttaminen	☐	☐	☐	☐	☐
läksyjen tekemisestä huolehtiminen	☐	☐	☐	☐	☐

19. Arvioi asteikolla 1–5 miten tärkeitä seuraavat asiat mielestäsi ovat? *

1 erittäin vähän tärkeä 2 vähän tärkeä 3 jonkin verran tärkeä 4 tärkeä 5 erittäin tärkeä

	1	2	3	4	5
koulupäivästä keskusteleminen lapsen kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
kannustava asenne koulunkäyntiin	☐	☐	☐	☐	☐
yhteydenpito opettajan kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
osallistuminen koulun toimintaan	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen koulumenestys	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen kouluviihtyvyys	☐	☐	☐	☐	☐

20. Arvioi asteikolla 1–10 mikä on mielestäsi koulun kasvatusvastuu. *

6

21. Arvioi asteikolla 1–10 mikä on mielestäsi oma kasvatusvastuusi. *

6

22. Arvioi asteikolla 1–5 miten tyytyväinen olet seuraavissa itseesi liittyvissä asioissa vanhempana. *

1 erittäin tyytymätön 2 tyytymätön 3 joksikin tyytyväinen 4 tyytyväinen 5 erittäin tyytyväinen

	1	2	3	4	5
oma jaksaminen	☐	☐	☐	☐	☐
säännöllinen elämänrytmi	☐	☐	☐	☐	☐
oman ajan määrä	☐	☐	☐	☐	☐
riittävä lepo	☐	☐	☐	☐	☐
omat sosiaaliset suhteet	☐	☐	☐	☐	☐
perheen sisäisten suhteiden hoitaminen	☐	☐	☐	☐	☐
oman toiminnan kontrolli	☐	☐	☐	☐	☐
malli lapselle	☐	☐	☐	☐	☐

23. Mistä saat apua vanhemmuuteesi? *

- ☐ aviopuolisolta
- ☐ omilta vanhemmilta
- ☐ puolison vanhemmilta
- ☐ ystäviltä
- ☐ sukulaisilta
- ☐ opettajalta
- ☐ harrastusyhteisöstä
- ☐ ammattiauttajalta
- ☐ internetistä
- ☐ kirjallisuudesta
- ☐ muualta, mistä?

24. Keskustelitko vastauksista puolison / toisen huoltajan kanssa? *

- ☐ Kyllä
- ☐ En

Lähetä